nr. 11, noiembrie 1986

Proletari din toate țările, uniți-vă !

(anul XCII , nr. 1203)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

pacea — rațiunea de a fi a unei profesii

Alături de întregul popor, în referendumul de la 23 noiembrie scriitorii vor vota pentru reducerea cu 5% a armamentelor, a cheltuielilor și a efectivelor militare. Este un răspuns dictat de însăși rațiunea de a fi a profesiei. Omul și viața, miracolul de a exista și munci, de a lupta eroic împotriva a tot ce înjosește omenescul reprezintă marile, eternele teme ale creației ; de aceea tot ce vine în apărarea vieții, a muncii, a demnității umane nu poate fi decît prețuit și, la rîndu-i apărat. Din acest punct de vedere, creația artistică este un scut și, în același timp, o pașnică armă de luptă împotriva iraționalului, a instinctelor agresive care amintesc de stadiile primare din evoluția speciei.

Scriitorii înțeleg importanța hotărîrii la acest referendum. În împrejurările internaționale actuale, atît de complicate, cînd urmașii tereștri ai lui Marte caută să impună fățiș sau ocult absurdul în detrimentul logicii, atotputernicia distrugerii nelimitatei forțe creatoare a omului, votul unanim al cetățenilor României atestă voința lucidă de a face tot ceea ce se poate face pentru ca logica și impulsul creator, constructiv să triumfe.

Hotărîrea noastră va reprezenta un exemplu de voință și acțiune concretă și ea nu va face decît să oglindească dimensiunile politicii externe românești, inteligența și spiritul ei realist, capacitatea de a împleti principiile cu fapte. Slujind interesele naționale, politica externă a României respectă, în linia unei bogate tradiții, a unei experiențe dovedite, interesele legitime ale celorlalte popoare, contribuind prin atîtea și atîtea demersuri, în cadrul organismelor și reuniunilor internaționale, la realizarea unui climat de echitate, de prietenie și înțelegere, de colaborare multilaterală cu țările lumii. Voința de pace a poporului nostru are încă o dată, acum, valoare exemplară și e de presupus că și alte popoare vor determina guvernele lor la măsuri menite să contribuie la dezarmare, la întărirea securității și încrederii. Prestigiul internațional al României este confirmat o dată în plus ; și o dată în plus se verifică faptul că acest prestigiu nu e rezultatul unei politici de cabinet, ci al unui șir întreg de acțiuni concrete, fiind în același timp expresia voinței unanime a poporului.

Votul de la 23 noiembrie va fi, totodată, încă o dovadă de deplină aprobare a politicii partidului și statului nostru, politică al cărei strateg și făuritor este tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitate proeminentă a vieții internaționale, eminent campion al păcii, cum a fost numit președintele României. Acțiunea unilaterală de reducere a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare se înscrie ca un moment de referință, în seria acțiunilor și propunerilor țării noastre, ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, acțiuni și propuneri care pornesc de la analiza profundă, științifică a realității internaționale deosebit de complicate, realitate care poate degenera oricînd într-un moment de criză cu urmări imprevizibile, de necontrolat.

Privim cu deplină aprobare aceste acțiuni ; sîntem mîndri de audiența și bunele aprecieri pe care le-au avut și le au propunerile și eforturile românești pentru dezarmare, pentru intrarea într-o eră nouă, a păcii stabile, în care fiecare popor, fiecare individ să poată trăi în liniște și să-și pună în valoare inteligența, forța de creație.

Sîntem pe deplin recunoscători partidului, secretarului său general, pentru grija neobosită, pentru înalta răspundere arătate față de viața și de munca neamenințate de primejdii, ale poporului, față de viitorul său de pace, de dezvoltare liberă și independentă.

Avem credința că epopeea păcii, care cunoaște în această toamnă un moment de referință, va dobîndi o reflectare tot mai amplă, un sens tot mai profund în pagina de carte, în gestul de fiecare zi al scriitorului de a lua condeiul și de a așeza pe pagina imaculată acel elogiu neîntrerupt adus vieții, dreptului omului la fericire.

C. L.

DRAGOȘ PĂTRAȘCU : „Pro pace"

ziua lui 1 decembrie

În falduri calde tricolorul
Veghe-i în patrie răsfrînt,
Decembrie-i trunchiul de aur
Și grai al sevei prin pămînt.

Pe soclul marmorei curate
Face de rond flacăra ei —
Multiplicată hrană sfîntă
Prin rădăcini cu nou temei.

Oglindă-a ochiului de țară
E chipul ei înmiresmat
Și vatră fiecărui nume
Și lan cu spicul greu, bogat.

Iubirea-navuțește nimbul
Poporului ca steag răsfrînt —
Decembrie este răscrucea
ISTORIEI PE-ACEST PĂMÎNT !

Ion MĂRGINEANU

solie de pace

Ni-i dat s-o spunem răspicat că-n România
Copacul vieții-n mii de gînduri se desface.
Ni-i scump pămîntu-acesta unde ciocîrlia
Și munții noștri vă vorbesc de pace.

Bătrîna Terra ne-a-ndemnat să batem
cuvîntul PACE incrustat în steme
De peste două mii de ani de cînd
noi sîntem
Noi pace-am pus în suflet și poeme.

Constantin MĂNUȚĂ

SUB SEMNUL CONGRESULUI AL XIII-LEA AL P.C.R.

tinerețea spiritului revoluționar

Important, pentru o societate ca o noastră, care nu repetă o experiență cunoscută, ci construiește din temelii structuri și relații noi de viață, e să-și mențină pururi treaz și proaspăt spiritul revoluționar. Construcția socialismului, a comunismului, este un proces deschis, ce solicită vizionarism, cutezanță, tinerețe revoluționară. Istoria edificării socialismului în România evidențiază viabilitatea și însemnătatea acestor adevăruri. Progresele uriașe, saltul pe care l-am înregistrat de la o etapă la alta, de la un Congres al partidului la altul, au fost posibile tocmai datorită faptului că în tot acest timp partidul nostru, secretarul general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au ținut vie flacăra spiritului revoluționar. Revoluția nu se încheie odată cu cîștigarea puterii de către clasa muncitoare, revoluția continuă în epopeea zilnică a construirii noii societăți. Această teză a fost îmbogățită cu elemente originale de partidul comuniștilor români, de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Spiritul revoluționar, a subliniat în repetate rînduri, cu autoritatea-i recunoscută, tovarășul Nicolae Ceaușescu, trebuie să se întărească, să devină tot mai viguros, pe măsură ce sarcinile ce stau în fața revoluției sînt tot mai mari și mai complexe.

O revoluție a gîndirii și acțiunii. În afirmarea plenară a spiritului revoluționar în viața societății românești, un rol de seamă, un rol decisiv, l-au avut Congresele partidului nostru. De la Congresul al IX-lea la cel de al XIII-lea, prin analiza lucidă a etapelor străbătute, prin conturarea cutezătoare a căilor ce le avem de urmat, spiritul revoluționar a căpătat o forță demiurgică în procesul de modelare a societății și a omului nou. Timpul care a trecut de la un congres la altul n-a făcut decît să reliefeze justețea orientărilor și rolul covîrșitor pe care vigoarea și tinerețea perpetuă a spiritului revoluționar îl au în realizarea acestor ambițioase proiecte.

Iată au trecut doi ani de la Congresul al XIII-lea al partidului. România și-a continuat urcușul, a izbutit, în pofida dificultăților cu care se confruntă economia mondială, să parcurgă cu succes drumul spre cotele anului 2000, cînd așa cum se sublinia în raportul la cel de al XIII-lea Congres : „...România va deveni o țară industrial-agrară, multilateral dezvoltată, care va asigura condiții de viață conforme criteriilor științifice, pentru dezvoltarea sănătoasă, fizică și intelectuală, a tuturor cetățenilor patriei noastre".

Pentru a atinge aceste orizonturi, a menționat tovarășul Nicolae Ceaușescu, este nevoie în primul rînd de o revoluție în gîndire. Mintea omului a fost chemată să găsească problemele cu care se confruntă astăzi societatea. Ni s-a cerut să gîndim mai mult mai profund și să muncim mai bine. Acesta este domeniul în care s-a impus și se impune ca spiritul revoluționar să fie mereu prezent, ca ofensiva lui să fie puternică, impetuoasă.

Viața noastră de zi cu zi a demonstrat că stă în puterea acestui popor de revoluționari, avîndu-l în frunte pe încercatul Erou al revoluției românești, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să îndeplinească aceste sarcini de fel ușoare. În industrie, în agricultură în știință, în cultură, acolo unde strălucirea minții și forța brațelor au fost puse în slujba noului, acesta s-a manifestat cu putere și a rodit în producții mai mari și de bună calitate, în descoperiri de răsunet și în opere de valoare.

S-a dovedit că pentru spiritul nostru revoluționar tînăr și viguros nu există obstacole de nedepășit, ca atunci cînd ne propunem planuri grandioase, putem să le realizăm, dacă ne dăruim cu întreaga noastră ființă, dacă ardem în miezul aprins al acestui ev revoluționar. Este acesta de fapt apelul patetic pe care secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ni l-a adresat de la înalta tribună a Congresului al XIII-lea, de la tribunele forumurilor democratice ce au urmat acestui eveniment epocal. Prin munca sa eroică poporul nostru a răspuns și răspunde exemplar acestei chemări.

C. IOAN

carnet de scriitor

pacea celor două roze

Sînt unul din cele aproape sau peste cinci miliarde de suflete și în fiecare secundă ni se adaugă încă un suflet viabil. Mulți, puțini, atîția sîntem și e loc pentru toată lumea. În tot cazul va trebui să fie, și toți avem dreptul la lumina zilei. Dar iată ce scriu ziarele : un fost specialist de la N.A.S.A. și-a construit în grădina sa din California o rachetă, și ea viabilă din punctul de vedere al rachetelor, în stare să pună pe orbită o capsulă cu un cosmonaut la bord. Sau cine știe cu ce altceva. Am văzut și fotografia. Textul mai făcea precizarea orgolioasă că agregatul particular costa mai ieftin decît unul asemănător produs de nu știu ce companie specializată. Sau anunțul îngrijorător emis parcă de un Zoșcenko de azi că niște tipi din America au realizat cu măruntișurile din comerț o bombă atomică artizanală. Zău așa, chiar artizanală ! Sînt amănunte cu care nu e de glumit. *Science et vie,* o revistă de prestigiu incontestabil făcea reclamă (ah, finanțele !) la un tip de adăpost antiatomic particular (tot particular) ; desenul și prețul erau corecte, desigur, unele mici dubii fiind enunțate nu privind rezistența buncărului, care era garantată, (mă rog...) cît mai ales certitudinile că după *holocaust* viața va fi și imposibilă și inutilă... Oare imaginile terifiante din filmul *After day*... n-au stîrnit sentimentul milei nesfîrșite, chiar și în cele mai cinice state majore, față de regresiunea umilitoare și definitivă la care ar fi supus omul, pe scara evoluției sale ? Cum s-a ajuns pînă aici, aproape de limita suportabilului ? Ce mize mai supreme decît însăși existența noastră sînt puse în acest joc oribil de-a moartea generală ? Cine și cu ce drept ne manevrează liniștea zilei de mîine ? Oare generalii n-ar trebui să-și justifice solda și meritele dovedind abnegație *exclusiv* în apărarea și menținerea vieții ? Cînd se va semna această Convenție planetară ? Doamne, ce vorbe mari, n-am altele la îndemînă, în această lume cu o alură tot mai pregnantă de babilon S.F. fiindcă noi, civilii, sîntem sensibili doar la realitățile vizibile, nu cunoaștem subteranele, profunzimea oceanelor, stratosfera îngerilor, medii altădată pure — astăzi depozite de trinitrotoluen și morminte.

Îmi aduc aminte ca și azi : un general și un scriitor aflați pe malul mării, identici în bucuria lor simplă de a sta în fața soarelui ; rîd și conversează, își consumă deopotrivă clipele uimiți de misterul vieții : un taifas în slipuri, valurile succesive masîndu-le gleznele ; apoi înoată, se retrag sub umbrele, fiecare sub alta, și încep să citească. Scriitorul — o poveste eternă de dragoste : Romeo și Julietta ; generalul — Memoriile lui Churchil. Amîndoi învață. Am văzut asta cu ochii mei pe o plajă, lîngă Malaga, în lumina orbitoare a Mediteranei și n-am să uit niciodată, jur. Parcă totul fusese aranjat anume ca să mă gîndesc că pe scriitor nu-l manipulează decît viața iar pe general ordinul politicienilor. Care știu, de fapt, că bietul adăpost antiatomic se poate preface fulgerător într-o cavernă populată de primitivi. Și atunci ? Atunci, din nenorocire, continuăm să punem bazele Apocalipsului, continuăm să facem asta cu aceeași lipsă de rațiune cu care barbarii au incendiat Biblioteca din Alexandria ; continuăm să depozităm moarte pentru toți cu un cinism incalificabil, pentru că moartea premeditată este infracțiunea cea mai inumană. Nu cunosc decît o singură justificare a istoriei : a crea Omul, a-l elibera de foame și sete, a-i menține și înălța demnitatea în ciuda tuturor vicisitudinilor și inechităților moștenite sau dobîndite. Iar tot ce ne înjosește trebuie țintuit la stîlpul infamiei. Orice efort în acest sens, de la vocea măruntă a paznicului de noapte pînă la glasul autoritar al șefilor de stat, capătă noblețe și amplitudine. Nimic nu este inutil, chiar și cel mai cehovian gest întru salvarea omului : naștere, iubire, adevăr, frumusețe, sfîrșit asumat.

Nu cunoaștem un caz anume cînd o *Mare Carte* să fi oprit un război ; cîndva, Olympiadele, da, o făceau, în antichitate. Dar *totalitatea* literaturii, și artelor, ca forță socială inalterabilă, poate influența considerabil un climat belicos. Într-o lume îmbibată de interese care sacrifică individul, Eul, unitatea supremă a vieții, imaginea Poetului înarmat cu o floare este sublimă și înălțătoare, dar vetustă și ineficace. Nici un scriitor demn de acest nume nu poftește să mai scrie jurnal de front. Și așa umanitatea e atinsă de grave maladii rușinoase pentru secolul XX : subnutriție, analfabetism, sărăcie lucie, inechități sociale, decalaje economice. Acum totul trebuie să fie acțiune profilactică activă prin concentrarea tuturor resurselor împotriva ideii de război. Reținem din istoria mai îndepărtată a Europei că un conflict se numea „războiul celor două roze". Păcat, mare păcat de metaforă. Oare n-a venit timpul ca liniștea binemeritată a acestui sfîrșit de mileniu doi, atît de distorsionat de violențe și exclusivisme, să merite denumirea de *Pacea celor două roze* ? Cineva spunea că forța cuvîntului e mai de temut decît jignirea armelor adusă rațiunii ; și ce sîntem noi decît rațiune care-și caută locul și rostul ei însăși pe pămînt. Să utilizăm acest explozibil pașnic întru salvarea și apărarea vieții.

Ovidiu GENARU

sub semnul marii uniri

istorie și literatură

Aș începe cu o înșiruire de ani și de titluri care, ultimele, vorbesc de la sine : 1919 — **Poemele luminii** ; 1920 — **Ion (II)** ; 1921 — **După melci** ; 1922 — **Pădurea spînzuraților** și **Suflete tari** ; 1923 — **Balaurul** ; 1924 — **Istoria civilizației romàne moderne** ; 1925 — **Venea o moară pe Siret** ; 1926 — **Scîntei galbene** ; 1927 — **Concert de muzică de Bach** și **Cuvinte potrivite** ; 1928 — **Hanu Ancuței** ; 1929 — **Craii de Curtea Veche** ; 1930 — **Joc secund** și **Baltagul** ; 1931 — **Flori de mucigai** ; 1932 — **Răscoala** ; 1933 — **Patul lui Procust** și **Creanga de aur** ; 1934 — **Opera lui Mihai Eminescu (I)**, 1935 — **Oamenii măriei sale** etc. etc. Se înțelege că lacunele acestui tablou sînt mari. Dar chiar și în asemenea condiții se impune, copleșitoare, imaginea unui interval fără precedent în ce privește succesiunea — uneori la distanță de numai cîteva luni — a capodoperelor. Intr-adevăr, pe măsură ce timpul așază lucrurile, epoca interbelică se dovedește a fi unică și incomparabilă în ce privește fecunditatea și profunzimea cuvîntului scris.

Pacea de după cel mai cumplit cataclism care zguduise lumea pînă atunci a fost solul fertil în care sămînța geniului românesc a rodit neîntîrziat și din abundență. Integrată în devenirea colectivității pe care o reprezintă, în ceea ce destinul acesteia are coerent și inconfundabil, o epocă de creație poartă însemnele de neșters ale devenirii istoriei.

Legătura solidă dintre istorie și literatură nu e însă consecința unui determinism exterior. Raporturile se stabilesc în zonele de adîncime, în straturile conștiinței generale, acolo unde cursul evenimentelor hotărăște starea de a fi a unei nații. Sfîrșitul anului 1918 a marcat, în cartea istoriei naționale, cel mai important eveniment de la formarea poporului român: desăvîrșirea unității sale politice. Pentru literatură, Marea Unire a fost confirmarea a ceea ce se înfăptuise deja la nivelul limbii, în creația populară, în scrierile cronicărești, ale pașoptiștilor și marilor clasici. Hărțile literaturii erau de mult rotunde. Istoria, hărțile politice au început să semene cărților.

agora

Pentru scriitor momentul a mai avut o semnificație, fundamentală. Odată istoria intrată pe făgașul unui ideal împlinit, a început marea explorare a universului creației. Viziunea literaturii asupra vieții a fost întregită de viziunea literaturii asupra ei însăși. Prospectarea, luarea în stăpînire a teritoriilor interioare a multiplicat perspectivele, a revoluționat limbajul și formele de expresie, cu un cuvînt a lărgit aria de exprimare artistică. Capodoperele poartă pecetea timpului lor, istoric și creator. Atestarea identității naționale s-a sincronizat cu atestarea identității estetice. În momentul în care conștiința asupra istoriei și conștiința de sine se regăsesc în această fericită joncțiune, marile sărbători ale creației nu întîrzie să se ivească, strălucitoare și perene.

Daniel DIMITRIU

marea unire

Ardeal, Banat, Crișana, Maramureș
Efigie-n lumina curată a istoriei
Dorinți cu Patria-Mamă de întregire
Steag înălțat de milioane de inimi
Avînd ca falduri marea lor iubire
Un proaspăt răsărit pe fruntea carpatină
Desăvîrșit contur pe demne zări solare
O pasăre purtînd cu aripi deschise flori de crin
Voința națiunii ca-n brazda sfîntă-a gliei
Aceleași seminţe să crească sub cer înalt, senin

Fireasca izvorîre, sublima hotărîre
Semnată cu dragoste la Alba Iulia sub pașnice
ninsori
O dreaptă luptă dusă cu-ncredere-n lumină
De fiii acestui destoinic popor care și-au
Definitivat Marea Unire suverană, deplină
Intîi Decembrie document dat neamului în păstrare
Cu visele lui Mihai Viteazul înflorite
Un lanț etern cu care s-au legat de zodia bună
Cîmpii transilvane cu dealuri moldave,
bărăgane muntene
Pentru un viitor de aur într-un singur nume
slăvite.

Dumitru GRIGORAȘ

vîrf de dor: unirea

Mi-i gîndul la Decembre Carpatul care cîntă
Cu orice zbor albastru de șoim sau pescăruș ;
Respir profund rășina cînd din viori s-avîntă,

Involburînd cu imne Coloana lui Brâncuși ;
Cînd ciocîrlia-i solul nemărginirii-sfinte —
Și-n tricolor își poartă vecia pe arcuș.

Și-i veghe-n armonie că-adînc de stea și ere
E-n visul de la Alba înalt al devenirii
Ninsoarea lui cu Pace revarsă în artere,
E Vîrf de Dor Unirea în Cerul Nemuririi !

Cezar STEAGARU

ÎN CURÎND!

● un almanah pentru toate vîrstele și profesiile ;

● în cuprins :

literatură,

istorie literară,

cugetări,

cuvinte încrucișate,

teatru,

film,

arte plastice.

ALMANAHUL „CONVORBIRI LITERARE '87"

viața noastră

Membri ai cenaclului „Ștefan Luchian" (Botoșani, octombrie, 1986)

● În programul complex al acțiunilor organizate la Iași, în contextul Anului Internațional al Păcii, la sfîrșitul lunii septembrie s-a desfășurat dezbaterea ideologică trimestrială organizată cu membrii filialelor uniunilor de creație pe tema „Concepția P.C.R., a tovarășului Nicolae Ceaușescu privind problemele păcii și războiului în epoca actuală. Însemnătatea și înalta semnificație a programului de pace și dezarmare preconizat de România, de secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu". Într-o ambianță ce a reflectat implicarea creatorilor de artă ieșeni în înfăptuirea politicii partidului nostru de pace și dezarmare, în conștientizarea maselor pe linia participării active la apărarea păcii, a dreptului suprem al oamenilor la existență, au luat cuvîntul : Corneliu Sturzu, Dan Hatmanu, Mircea Radu Iacoban, Vasile Spătărelu, Radu Negru, Horia Zilieru. ● În zilele de 4—5 octombrie a.c., în cadrul acțiunilor prilejuite de desfășurarea celei de a XVIII-a ediții a concursului național de poezie „Nicolae Labiș", organizat sub egida Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, Comitetul județean de cultură și educație socialistă Suceava, după jurizarea și stabilirea premiilor (premiul revistei „Convorbiri literare" este ilustrat în pag. 15), la liceele pedagogic „Emil Bodnăraș", industrial nr. 2 și economic și de drept administrativ din municipiu, cît și în comunele Mălini, Putna și Vicovul de Sus, au avut loc șezători literare la care au participat : Sergiu Adam, Andi Andrieș, Crăciun Bejan, Ion Beldeanu, Florin Bratu, Al. Căprariu, George Damian, Lucian Dumbravă, Ion Gheorghe, Mihail Iordache, Marcel Mureșeanu, Ion Paranici, Nicolae Prelipceanu, Nicolae Turtureanu, A. Turcuș, George Țărnea, Laurențiu Ulici ● Asociația Scriitorilor din Iași a primit vizita unor reprezentanți ai Ambasadei S.U.A. în România : Frank Strovas, consilier pentru presă și cultură, Ernest Latham, atașat cultural, Tom Skippel, adjunct al atașatului cultural. Cu acest prilej, în spiritul colaborării prietenești, au fost luate în discuție unele probleme actuale ale literaturilor română și americană. ● O delegație de scriitori chinezi compusă din Yang Yi Yan, vicepreședinte al Asociației scriitorilor din China, Jing Yi și Cen Chang a fost oaspete al Asociației scriitorilor din Iași. Delegația a vizitat obiective ieșene de interes cultural-artistic și turistic și a purtat convorbiri privitoare la colaborarea literară româno-chineză ● În cadrul manifestării „Decada cărții românești", intrată în tradiția vieții noastre culturale, manifestare ce-și propune să reliefeze împlinirile spirituale ale acestei epoci, și-au adus contribuția scriitorii Dan Mănucă, Angela Traian, Mariana Codruț, Ioan Holban, Val Condurache, Constantin Coroiu, Constantin Pricop, Constantin Parascan, Lucian Vasiliu, Dorian Obreja. ● La a 163-a ședință a cenaclului „Junimea" au participat ca invitați : Andi Andrieș, Gh. Drăgan, Nicolae Țațomir. A condus Constantin Pricop. ● În cadrul ciclului de acțiuni organizate la Școala nr. 34, sub genericul „Pacea — înalt ideal al generațiilor tinere", au participat Andi Andrieș și Ada Fărtăiș. ● Valentin Ciucă și Constantin Munteanu au avut întîlniri cu oameni ai muncii de la filiala Neamț a Băncii Naționale a R.S.R. și de la Combinatul de fibre sintetice Săvinești. ● Desfășurată sub egida Festivalului național „Cîntarea României", cea de a X-a ediție a manifestării „Scriitori pe plaiuri natale" a prilejuit un fructuos dialog al creatorilor originari din județul Botoșani cu publicul participant la întîlnirile organizate la Botoșani, Dorohoi, Săveni, Hudești, Iacobeni, Dîngeni, Rădăuți-Prut. Au avut loc dezbateri („Literatura și plaiul natal", „Literatură și istorie") șezători literare („Cu țara, pentru țară"), prezentarea ultimelor apariții editoriale semnate de Vasile Constantinescu (**Sfera cu raze inegale**), Dorin Baciu (**Pasărea pre limba ei**), Dumitru Țiganiuc (**Ecranul de iarbă**), apărute la Editura „Junimea", în 1986. Au participat (alături de autorii prezentați) Andi Andrieș, Dumitru Corbea, Alexandru Vergu, George Damian, Anda Boldur, Ioan Holban, Nicolae Turtureanu, Gheorghe Drăgan, Dumitru Ignat, Emil Iordache. ● În cadrul Zilelor deschise ale Bibliotecii „Mihai Eminescu" a avut loc o întîlnire a cititorilor, la 29 octombrie, cu scriitorii Paul Balahur, Vasile Constantinescu, Ioanid Romanescu, Corneliu Ștefanache, Lucian Vasiliu. ● Cu prilejul manifestărilor organizate în cadrul „Decadei culturii hușene" au avut loc întîlniri cu oamenii muncii la care au participat, alături de scriitori și oameni de artă din localitate, pictorul Dan Hatmanu, criticul de artă Radu Negru, poetul Corneliu Sturzu. ● În cadrul schimburilor dintre publicațiile „Convorbiri literare" și „Detskaia literatura" (U.R.S.S.) a avut loc o întîlnire prietenească cu criticul și istoricul literar Sofia A. Nicolaeva. La întîlnire au participat membri ai redacției : Corneliu Sturzu, Grigore Ilisei și Daniel Dimitriu.

Cenaclul „Junimea"

10 octombrie. Ședință de deschidere : întîlnire a membrilor cenaclului cu participanții la tabăra de creație literară organizată de C.C. al U.T.C. Ședința începe cu un recital de poezie al membrilor cenaclului, după care au fost prezentate trei volume ale unor tineri scriitori participanți la tabără. ● Despre **Muzeul de iarnă** de Nicolae Băciuț, **Noima de aur** de Valeriu Bârgău și **Grădina gînditoare** de Cătălin Bordeianu au vorbit Marian Odangiu, Constantin Sorescu și Ioan Holban. Poeții au citit în încheiere din volumele prezentate.

24 octombrie. Cenaclul a găzduit dezbaterea **Valori actuale și clasice în aparițiile recente ale editurii „Junimea"**. Au participat : Andi Andrieș, Ada Fărtăiș, Gh. Drăgan, C. Gh. Marinescu, Liviu Coptil.

Ședințele au fost conduse de criticul Constantin Pricop.

interviul „convorbirilor“

gheorghe grigurcu:

„de la cine alţii decît de la cei exemplari şi dragi să luăm lumină...“

— Stimate Gheorghe Grigurcu, permiteţi-mi a începe cu o întrebare ce pluteşte în aer, deşi în simplitatea sa era normal să fi primit un răspuns încă din stadiul de „alfabetizare“ a domeniului : care e raportul dintre critică şi literatură ? E bine sau rău că ni se pune acum, stăruitor, o asemenea chestiune... întîrziată ?

■ **Nu e niciodată rău să revenim asupra chestiunilor simple, primordiale, fie şi spre a demonstra că simplitatea lor e iluzorie, că ele îşi pot dezvălui o complexitate în funcţie de capacitatea noastră de analiză, marcată aceasta şi modelată, la rîndul ei, de împrejurările istorice. Ceasul conştiinţei critice nu indică nici graba nici întîrzierea, ci doar adecvarea ori inadecvarea (adecvare ora exactă). Dacă o problemă ce părea rezolvată, clasată în capitolul de propedeutică a disciplinei, se reactualizează, înseamnă că „rezolvarea“ a fost provizorie, că ea trebuie regîndită şi exprimată într-un fel nou, cu alte accente, cu nuanţe deosebitoare. Nimic nu e difinitiv, imobil, intangibil pe tărîmul vieţii intelectuale, al vieţii în general. Cred că în clipa de faţă trebuie înţeleasă cum se cuvine consubstaţialitatea dintre critică şi literatură, comunitatea lor intimă de materie, mobiluri şi ţeluri. A le rupe, a le instiga una împotriva alteia înseamnă a nu înţelege că ele aparţin aceluiaşi trup, că în ele pulsează acelaşi sînge. Există, evident, momente ale decuplării, totdeauna soldate cu efecte negative. Rigiditatea oficiului critic, exagerarea funcţiei sale normative, ivirea, în cadrul său, a uneia de coerciţie, duce la dogmatism, în timp ce slăbirea lui duce la proliferarea anarhică a productului literar, la ştergerea distincţiilor dintre valoare şi nonvaloare. Paradoxal, perioada sociologizantă ilustrează ambele anomalii ! Spiritul critic s-a absolutizat în formă şi s-a dizolvat în fond ! A fost o manifestare grotescă a „formei fără fond“, o caricatură a elanului generos din epoca matinală a „scripturilor române“. Regăsită în ultimele două decenii, critica s-a afirmat impetuos, în specificul său antidogmatic, pluralist, mult mai prielnică, pe această cale liberă, dezvoltării literaturii. Cu cît comentariul e mai deschis, mai apt a integra diverse puncte de vedere, inclusiv confruntările polemice, cu atît impactul său asupra vieţii literare e mai bogat în consecinţe. Cei ce neagă această perspectivă dinamică, dialectică, a conştiinţei critice, sub pretextul confuziei ce s-ar produce, luînd fariseic apărarea literaturii, fac un deserviciu categoric acesteia din urmă, care nu poate lua cunoştinţă de sine, nu se poate structura în absenţa unei instanţe (la nevoie instituită la propriul său nivel, sub chipul „criticii de artist“) care să-i degaje problematica, trăsăturile distinctive şi să-i aplice indispensabilele judecăţi de valoare. Se revine astfel la o veche prejudecată. Şi anume, cea a incompatibilităţii dintre critică şi creaţie. Simplificînd : cei ce cîrtesc împotriva diversităţii critice prejudiciază conştiinţa critică în fondul său. Iar funcţionarea defectuoasă a comentariului se repercutează inevitabil asupra organismului creaţiei în întregime, care, ea însăşi, nu e decît un comentariu existenţial, într-o imprevizibilă combinatorie vizionar-stilistică. „Conflictul interpretărilor“, spre a face uz de sintagma lui Paul Ricoeur, e mănos ca un mit în stare de natură, ca ploaia şi ca vîntul peste culturile noastre textuale.**

— Nimeni nu refuză principiul potrivit căruia un critic trebuie să dea dovadă de moralitate. Cum stau lucrurile în practică ?

■ **Am mai afirmat că un punct forte, un punct care cinsteşte critica română de azi, este intensitatea cu care se referă la morală. Fie că e respectată, fie că nu e, etica noastră profesională face obiectul unei discuţii evasipermanente, în cuprinsul căreia, direct ori aluziv, abaterile sînt, în majoritatea lor, sancţionate.**

— O obsesie a moralei ?

■ **N-aş risca cinismul unei atari aprecieri, deoarece obsesia e un factor morbid, pe cînd morala e un indice de sănătate psihică. G. Călinescu susţinea nu numai că „instinctul moral“ (concept asupra căruia se poate medita cu folos) presupune un teren de complexitate intelectuală, dar şi că un prost, neputînd fi moral, nu poate fi nici sănătos. Ceea ce, evident, nu înseamă că orice individ mai complicat intelectualiceşte e şi moral şi sănătos ! Dar orice comportament etic eronat trădează o carenţă de vitalitate, o descumpănire lăuntrică, o derută a funcţiilor de bază ale personalităţii, care încearcă o adaptare artificială la mediu. Imoralitatea posedă un substrat mai profund decît s-ar crede, cu ecouri biologice. Nu întîmplător Goethe nota că „îmi dispare puterea, cînd îmi dispare moralitatea“. Căci această dispariţie reprezintă întronarea minciunii, o derealizare a conştiinţei, o golire a sa de sens, cu urmarea unei existenţe mimate, spectrale. Insul imoral, oricît s-ar înfrupta din nuriturile terestre, e un gen de fantomă, o ficţiune a neadevărului. Dacă e critic, nu are un contact real cu valorile, ale căror simboluri le minuieşte după interesele schimbătoare, precum un trişor. Chiar dacă se întîmplă a face consideraţii juste, acestea îşi pierd consistenţa, emanînd din făptura unei fantoşe, ce, în totalitate, se pronunţă haotic : laudă azi ce-a injuriat ieri şi viceversa, îi blamează pe autorii importanţi incomozi şi proslăveşte mediocrităţile, înlocuieşte subiectele autentice cu altele false, oculteează întregul prin mijlocirea amănuntului irelevant ş.a.m.d Dar nu toţi diavolii sînt atît de negri ! Înregistrăm şi modalităţi mai subtile ale abdicării de la onestitate, strădaniile unora de a se strecura, cu foarte multe precauţii şi cu o supleţe felină ce ajunge cîteodată la o veritabilă graţie, pînă în vecinătatea poziţiilor dreptei judecăţi, ale onorabilităţii. Procedeelor triviale ale măsluitorului de cărţi din bîlci i se substituie mina gravă, aspiraţia către recunoaştere şi respect, către „îmburghezire“. Trebuie să vă mărturisesc că această incorectitudine deghizată, abilă, inventivă, mi se pare cea mai periculoasă, cea mai detestabilă. De regulă, oportunismul său e maxim. Ea îşi drămuieşte imposturile, pentru orice eventualitate le însoţeşte de rezerve („portiţe de scăpare“), alternează gesturile de irecuzabilă tămîiere cu altele, de un părelnic „curaj“, în beneficiul cîte unui ilustru „uitat“ sau urgisit. Dar, mai cu seamă, ştie să tacă : tace deseori, cînd ar fi normal să se pronunţe, tace cu precauţie, cu insolenţă, cu umilinţă, cu brutalitate, cu laşitate, cu viclenie, cu trufie, cu slugărnicie, cu profit. Paleta tăcerii pe care o practică e dintre cele mai cuprinzătoare. Iar cînd grăieşte, totuşi, nu ezită a înlocui argumentul cu insinuarea, bunul simţ cu bîrfa, urbanitatea cu insulta. Nu vom insista asupra aservirii grosolane, la vederea oricui şi de aceea banalizată. Ţinem a semnala, în schimb, o formă rafinată, cultivată de către unii literaţi de „bună condiţie“, feţe subţiri, domnişori inflorescenţi care afişează independenţă şi probitate, pîn-la pragul la care părerile lor riscă a le contraria pe cele ale „protectorului“ intratabil şi vindicativ. În această situaţie, jugulindu-le ori deviindu-le ori întorcîndu-le pe dos, îşi cam dau, vorba lui E. Lovinescu, arama pe faţă.**

— V-aţi afirmat, încă de la începutul activităţii, ca polemist. Cît de caracteristică poate fi polemica pentru un critic ? Depinde ea doar de temperament sau e determinată de împrejurările obiective ?

■ **Termenul polemică e înzestrat cu o aură emoţională care-i reduce înţelesul. Desigur, luptă (polemos), dar nu neapărat una făţişă, spectaculoasă, o coridă ce atrage public numeros. Nu neapărat o împrejurare de excepţie, ci şi o tensiune de durată, o stare de militantism continuu, chiar dacă mai discret, fără a se împodobi mereu cu limbi de foc ţîşnitoare. Orice activitate critică substanţială, deci expresie a unei personalităţi, deci diferenţiere, implică o polemică (fie şi latentă) împotriva altor propoziţii critice, pusă fiind în slujba unei formaţii de valori, percepute, explicate şi ierarhizate într-o manieră proprie, angajată fiind în respingerea unor pseudovalori, a unor preconcepţii, inerţii, oportunisme etc. Nu e de conceput, aşadar, o acţiune critică autentică, absolut paşnică, lină, integratoare fără excepţie. A aproba în exclusivitate, a afirma fără a respinge nimic, ar însemna, dacă în realitate ar fi posibilă o asemenea năstruşnicie, a nu aproba şi a nu afirma nimic. Polemica, efect al configurării personale, al gesticulaţiei unice a demersului critic, constituie un principiu de viaţă al acestuia, corespunzător principiului individuaţiei. Fiecare chip omenesc, fiecare pasăre, copac ori nor reprezintă o entitate irepetabilă ce „polemizează“ cu strivitoarea uniformitate, cu mortala repetiţie desăvîrşit-mecanică. Dacă un comentator de literatură se sustrage disputei, asta nu indică nici pe departe că ar reflecta o concordie universală, o condiţie angelică. E imposibil ca din scrierile sale să nu rezulte un sistem de preferinţe şi de refuzuri, o strategie axiologică şi morală. Cronicarul „fără ac“, simplu producător de miere iblee, e o convenţie îndeajuns de rudimentară ce nu rezistă unui examen pe text (a se reciti măcar paginile autorului Menţiunilor critice referitoare la E. Lovinescu sau G. Călinescu). Ceva mai sofisticat e glosatorul, de regulă slab dotat, care susţine sus şi tare că nu face „politichie literară“. Dar e un truc ieftin ! Ipochimenul poate fi descoperit fără greş adulîndu-i pe scriitorii influenţi, în speţă pe cei cu prerogative administrative, într-atît încît i s-ar potrivi întocmai versul unui tînăr poet: „gura ta este o respectuoasă crescătorie de laude“ (Aurel Dumitraşcu). De asemenea, evitînd cazurile dificile, stabilindu-şi mici „sfere de influenţă“ (fiefuri publicistice) şi, spre a-şi reface „prestigiul“, atacînd în răstimpuri, cu străşnicie pe autorii cei mai inofensivi, care au păcătuit în primul rînd prin obscuritate.**

— N-aţi arătat, totuşi, care e relaţia dintre temperamentul critic şi împrejurările obiective...

■ **N-ar putea nimeni nega faptul că se ivesc situaţii în care, chiar cînd nu există un polemist, trebuie inventat. Situaţii ce-i determină pe criticii de probitate, chiar pe cei temperamental moderaţi, să înalţe spada în apărarea normelor şi valorilor puse în chestiune, a climatului normalităţii ameninţat. La nevoie, debonarii se înveşmîntă în armura de combatant. Însă randamentul superior îl dau tot polemiştii de vocaţie, care-şi circumscriu bătălia unui vizionarism. Am impresia că Titu Maiorescu şi E. Lovinescu (piscurile cele mai înalte ale criticii noastre, nu numai prin opera lor, dar şi prin funcţionalitate istorică) au creat, într-un anume sens, din datele ambientului cultural-literar, peisajele unor adversităţi precis organizate, clar conturate, uneori cu un adaos de fast malign. Între resursele fiecărui critic de seamă se află şi un antidot al donquijotismului (mai rar recunoscut decît acesta, de care ne prevalăm cu încăpăţînare !), capabil a acorda fantasmelor un statut real, a le întrupa în forme ale fondului absent.**

— Indulgenţa şi severitatea, cei doi poli între care penduleazā scrisul critic. S-ar zice că nu vă atrage prea mult indulgenţa, nici faţă de începători, nici faţă de consacraţi !

■ **„L'indulgence est une partie de la justice“, scria Joubert. Ce motive am avea de a-l contrazice ? Fără indulgenţă, criticul e inuman, un simplu mecanism, un instrument de tortură sau de execuţie, dacă vreţi, un scaun electric. Şi cărei categorii de autori i se cuvine mai multă indulgenţă decît poeţilor debutanţi, la care şovăirea, fluctuaţia, mixtura de versuri frumoase şi rebuturi sînt, pînă la un punct, naturale, aspecte ale procesului de creştere ? Bineînţeles că intuiţia exegetului va avea de hotărît înclinaţia, nu o dată insesizabilă, înspre plus ori minus. Cu riscul de a fi oricînd contrariat de ulterioara devenire a scriitorului tînăr, prin excelenţă imprevizibil, ca o zi de martie. Dar justiţia, cum spunea moralistul francez, cere o înţelegere pentru umanitatea aflată, aici, în cumpănă estetică, de nu în cumpănă pur şi simplu.Cere o încurajare pentru ceea ce va putea într-o zi creşte şi înflori în literă trainică, sporită prin această încurajare. M-am călăuzit, pe cît a fost cu putinţă, după un astfel de simţămînt, fără a recurge, sper, la o indulgenţă exagerată, frauduloasă, asemenea indulgenţelor papale !**

— Îngăduiţi-mi a cita acum o întrebare, tandră ca un haiku, din G. Călinescu : „Să spui adevărul tău nu e totuna cu acţiunea nedelicată de a scutura cireşul înflorit de la fereastra mea ?“ În temeiul ei, vă propun să explicaţi noţiunea de adevăr în critică.

■ **Adevărul e frecvent „nedelicat“. Produs al sincerităţii fiecărui comentator, al reacţiei sale intelectuale şi sensibile leale, convinse, prezintă, la scara ansamblului, o ondulaţie firească, o diversificare ce nu i se poate imputa. A-l reduce la propria ta opinie, a pretinde că dincolo de aceasta începe imperiul infinit al barbariei e o probă de mare îngustime, ca şi de rea credinţă. Oricît ne susţinem propoziţiile, oricît avem convingerea dreptăţii, ele nu pot fi unicele soluţii, într-un plan în care evidenţele de ordin matematic nu există şi — să fim serioşi! — nu vor exista niciodată. O minimală civilizaţie literară îngăduie multitudinea vocilor, între care se leagă dialogul. Cei ce-l refuză îşi dau în vileag slăbiciunea, incapacitatea de a se integra unei mentalităţi raţionale. Intoleranţa, aroganţa, agresivitatea, cituşi de puţin „arme de tărie“, nu sînt decît arme de carton, jalnice simulacre ale superiorităţii. Micii geocentrişti ce le folosesc cu intenţia de intimidare sfîrşesc invariabil prin a se compromite. A nu accepta părerea altuia, adică a nu-i accepta existenţa, a ignora, respingînd protocolul polemic sau prefăcîndu-l într-un monolog ameninţător, e şi un simptom de inconsistenţă a propriilor păreri, de gravă insuficienţă a mecanismului mental şi etic ce le emite. Nu te poţi respecta decît respectîndu-l pe interlocutor. Nu-ţi poţi respecta adevărul decît plasîndu-l în mediul dialogului, mediul său organic precum apa pentru vieţuitoarele acvatice. Un critic pentru care am multă stimă şi afecţiune mi-a adresat într-una din cărţile sale o întrebare asupra distincţiei dintre adevărul „absolut“ şi cel „relativ“ în domeniul criticii. Recunoscînd că am dreptate „în absolut“, ceea ce mă bucură, îmi reproşează o nesocotire a „relativului istoric“, ceea ce mă intrigă. Nu avem a face oare, în toate actele critice, cu ambele aspecte concrescute, cu cele două feţe ale unui fenomen coerent, relativul şi absolutul, diacronia şi sincronia? Cum le-am putea noi acum, despărţi fără a mutila prin artificiu un organism ideal? Nu ştiu în ce grad pot avea acces la adevărul, „absolut“, dar prefer a rămîne la pragurile lui de a opta, cu o conştiinţă culpabilă, pentru unul „relativ“, de oportunitate, oricît de „nobilă“, de antioportunistă ar fi aceasta. Ştiu că se practică, inclusiv în rîndul unor confraţi de, să zic, „bună calitate“, astfel de concesii „caritabile“ (se fac rabaturi la valoare, se închid ochii la trecutul puţin onorabil al unor autori „reabilitaţi“), dar mie unuia nu-mi stau în obicei. Din considerentul elementar că nu se poate clădi pe ele nimic durabil, că atari mijloace dăunează scopului, oricărui scop urmărit. Idealizările ticluite, neadevărurile „pioase“ sînt la fel de întristătoare şi la fel de efemere, pe orice poziţie s-ar înscrie. Între slăbiciunile alcătuirii mele, una dintre cele mai grave, care mi-a adus sumedenie de necazuri, e neîncrederea în relativ. E prea tîrziu s-o mai pot corecta.**

— S-a creat o legendă a dv. ca locuitor al Tîrgu Jiului. Ce rol joacă în creaţia şi viaţa dv. — dacă joacă vreunul ! — această rezidenţă ?

■ **Remarc formula dramatică (teatrală va să zică) la care apelaţi pentru a mă pune faţă-n faţă cu mine însumi. Spre a nu lungi vorba, voi declara că sînt (nu se putea altminteri) omul potrivit la locul potrivit, jucînd un rol în viaţa unui oraş şi purtînd înlăuntrul meu un oraş ce-şi joacă rolul. Legenadr eu, cum binevoiţi a vă exprima, legendar oraşul, la paritate. Cine să se supere ? Spectacolul este nonstop, pe fundalul unui decor magnific, incluzînd, la orizont, profilul tremolat al Carpaţilor meridionali, şi, în tulburătoare apropiere, apodicticele monumente brâncuşiene, fapt ce nu mai face necesară angajarea unui scenograf. Se produce astfel o economie. Intrarea gratuită. Cu toate acestea, aţi spus : „s-a creat o legendă“ ? Scuzaţi-mă că n-am prins de veste...**

— Acum că atmosfera s-a mai încălzit, cutez a vă întreba, şi cu asta închei, cum vă simţiţi la împlinirea unei jumătăţi de veac, eveniment ce n-a scăpat presei noastre literare, la ale cărei urări de bine le adaug pe ale mele.

■ **Nu e ocazia potrivită, şi, mai ales, nu dispunem de spaţiul potrivit pentru a intra în detaliile unei existenţe intime, oricît de tentant, fie şi la modul literar, ar fi un asemenea sondaj. Cît priveşte aspectul public al acesteia, mă voi mărgini a cita cîteva rînduri din E. Lovinescu, gest a cărui lipsă de modestie nădăjduiesc a fi întrucîtva atenuată prin mărturisirea că-l socotesc cel mai însemnat maestru al meu întru critică, socotindu-mă un discipol al său perpetuu. De la cine alţii decît de la cei exemplari şi dragi să luăm lumină, cu cine să ne asemănăm, prin voia noastră ori a circumstanţelor, indiferent de treapta înfăptuirilor la care am ajuns, la care ne e dat a ajunge? „Nu poate fi nimeni critic fără respectarea acestui imperativ moral... Cu ocazia aceluiaşi accident calendaristic (...) unii critici au pomenit eufemistic de oarecare «neîmpliniri sociale» ale carierei mele, bănuind că ele ar fi putut produce unele mici drame sufleteşti cu repercuţii în echilibrul moral necesar criticului menit să judece fără presiunea decepţiilor avută în propria-i carieră. Se înşeală. Cel dintîi act al afirmării mele critice a fost cel al renunţării ; numai în clipa cînd m-am crezut capabil de această jertfă consimţită, am pornit la o acţiune critică...“. N-aş fi fost în stare a vă spune, în cuvinte personale, ceva mai propriu în direcţia unui gînd şi a unei emoţii.**

Gheorghe **PRODAN**

---

efigiile păcii

înmiresmăm cu a ideii floare

Ne contopim în brazdele de cînturi
şi griul nostru-a faptă-n tot răsare
pe româneştile străvechi pămînturi,
velinţe de lumini nepieritoare.

Înmiresmăm o lume prin ideea
de-a-nvolbura o flacără de pace
la care să-nflorească orhideea
din ţărm de duh străbun plecată-ncoace.

Lamură albă în voinţa pură,
dintru virtutea de partid, profundă,
inima noastră pentru linişti jură
pe-a-patriei emblemă, eternă şi
rotundă.

rotund de ţară şi de rod

Rotund de suflet şi rotund de gînd
seminţele de faptă cum răsar
în valuri de tulpini alunecînd
pe-al vremii fără seamăn armăsar,

Se furişează-n rod de toamnă ud
şi cer culesuri galbene de stea
în care recitaluri mari se-aud
cu vers de bob, visînd la moara mea.

Învolburată flacără de dor
îmi arde în cuptoru-acestui an
dinspre aprinderi de patetic zbor
prin aerul trăirii, suveran

Rotund de ţară şi de-al păcii rod
la tîmpla toamnei atîrnă mai bogat
şi-un fir de cînt în trei culori înnod
şi în tipsii de flori-de-soare bat.

Ion **SOCOL**

măsura splendorii

ce pace de raiuri
pluteşte în jur
patria însăşi
e măsura splendorii
iar Cuvîntul
înaltă şi-adîncă
putere
destinul din gînd
sporeşte
destinul din faptă
cunună de clipe
numesc lumina
ţărmului visat

Ion Vergu **DUMITRESCU**

patriei

De noi şi numai de noi
Depinde ca Patria a ne fi
Curată, liberă
Înaintînd temerar
Pe drumul timpului
Metafora demnităţii,
A binelui
Sub a cărui lumină
Ne învăţăm pruncii să o pronunţe
Cu fruntea pe vertical înscrisă
Ciocîrlie în cîntecul ei
Întru slăvirea gliei şi a belşugului.

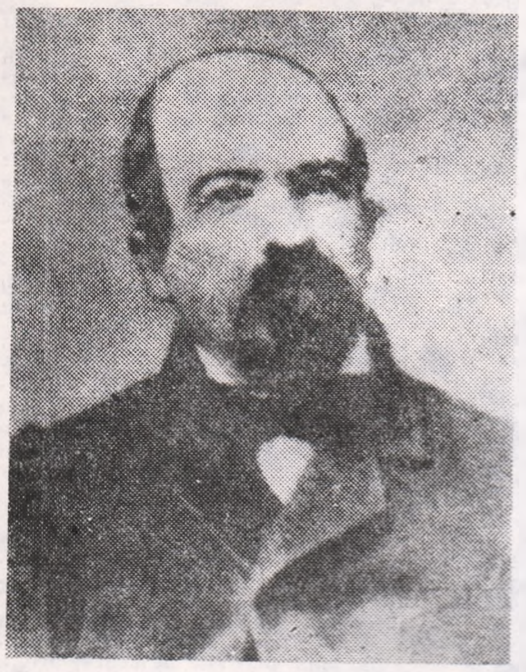
de pace

Curată mi-e Patria
Eternă ca însuşi soarele
Ce-i poartă numele
Prin spicele-n pîrgă,
Prin fructele coapte,
Prin sîngele nostru
Neîntreruptă veghere
Templul de înţelegere şi frăţie
Bătîndu-ne moneda muncii
Cu-aceeaşi dorinţă de pace şi iubire.

ne deschidem ferestre !

Patria, patrie a sufletului
Unde gîndul îmi ia o formă de steag
Cum şi sîngele
Lacrima soarelui
Aşezată pe obrazul universului
Pecete eternă
Fericirea celor de azi
Şi a celor care ne vor urma
Visarea seminţei urcată în spic
Aerul care ne susţine aripile în zbor
Tîmpla-n gîndire a acestui neam
Diamantul ideii cu care
Ne deschidem ferestre
Spre un pisc tutelar.

Dumitru **GRIGORAŞ**

literatură și istorie

m. kogălniceanu, c. hurmuzachi și istoria

La 1840 apare la Iași primul volum dintr-o publicație istorică, prima de acest gen, care se dorea a întregii națiuni: „Arhiva românească". Sumarul bogat, îngrijit de Mihail Kogălniceanu, este asigurat prin contribuția unor oameni de suflet, printre care un rol aparte revine lui Constantin Hurmuzachi. După cum spunea și N. Iorga în lucrarea sa **Despre adunarea și tipărirea izvoarelor relative la istoria românilor**: „Acestui frate al marelui adunător al izvoarelor străine privitoare la istoria noastră, acestui al doilea Hurmuzachi, al cărui rol în progresul studiilor istorice la români n-a fost niciodată recunoscut pînă acum, i se datorește o bună parte a volumului."

Apelurilor lui Kogălniceanu, C. Hurmuzachi le răspunde cu zeci și sute de pagini copiate în arhive și muzee străine, pe care le trimite la Iași, și din care cele mai multe vor apare în cele două volume ale „Arhivei românești". Începînd cu faimosul **Cuvînt de îngropare vechiului Ștefan M.** și pînă la documentele aflătoare în muzeul din Odesa, inestimabilele mărturii ale trecutului nostru văd lumina zilei prin intermediul celor doi corifei ai mișcărilor progresiste ale jumătății de veac 19.

Contribuția lui Const. Hurmuzachi la apariția „Arhivei românești" se materializează și prin facilitarea procurării de către M. Kogălniceanu a materialului tipografic necesar, după cum mărturisește chiar acesta din urmă într-o scrisoare publicată de Al. Bardieru în „Ateneu", dec. 1967. Dintr-o altă scrisoare („Cronica", nr. 20/1966 — E.D.) aflăm următoarele: „Cetirea răvașului dumilorvoastre mi-au insuflat o nouă idee, adică proiectul unui jurnal menit numai pentru publicarea vechilor documente românești."

Iată, deci, că legăturile celor doi bărbați de seamă, care se cunoscuseră încă de la Viena, din 1834, erau atît de strînse pe tărîmul național încît scrisorile lor devin focare de cultură, de istorie, de patriotism. (Rămînînd în aceeași sferă, să menționăm și manuscrisul **Letopisețului lui Nicolae Costin** de la 1755, aflat la Biblioteca Academiei R.S.R., pe care se află notat de mîna lui Kogălniceanu: „Acest manuscript îmi este dăruit de prietenul meu Constantin Hurmuzachi din Bucovina în anul 1840.").

Contribuția lui C. Hurmuzachi nu trebuie privită ca o simplă operațiune mecanică de copiere și transmitere de informații. Ici și colo, M. Kogălniceanu face loc în paginile revistei și comentariilor boierului bucovinean, care ni se revelează, astfel, ca un cercetător atent al documentelor, un cunoscător și un înzestrat cu datele personale necesare unui adevărat istoric.

Găsim aici descrieri amănunțite de documente: „Acest hrisov original înfățișează o scrisoare foarte frumoasă și împodobită cu multe figuri aurite. Îndată după titlu, de la început, se află o pasere neagră cu aripile întinse și cu două capete, ținînd într-un plisc o cruce, iar în celălalt plisc o potcoavă. Pe pieptul pajurii este bourul Moldaviei. Lungimea hrisovului este de trei palme, iar lățimea de două palme și trei degete. Documentul acesta, care asemenea se află în muzeul de Odesa, este lipit pe o stofă de mătase roșie, și destul de bine păstrat." (vol. II, p. 203).

Dar iată și distanțarea de obiect, analiza și comentariul pertinent cu referire la **Cuvînt de îngropare...**: „...i se cuvine cea mai mare lățire pentru că unește toate însușirile care se pot cere de la un necrolog. (...) Cum că cuvîntul acesta nu este product a unui scriitor nou, nu poate tăgădui nime. Dar a crede că se trage tocmai din vremea slăvitului Voievod, sau s-ar fi rostit chiar la îngroparea lui, nu mă pot îndupleca nicidecum, mai ales că manuscriptul în care se află cuvîntul acesta este scris de o singură mînă și cuprinde multe lucruri noi. (...) Nu este îndoială că se trage din Moldova și, după cum am aflat, din Mitropolie." (v. I, p. 27, 28).

După o perioadă în care drumurile celor doi se despart, la 1853 iată-i din nou împreună, reuniți în comisia care aprobă, la 29 august, manualul de istorie al lui A. Treboniu Laurian. Tot atunci Hurmuzachi face intensă propagandă pentru tipărirea **Hronicii românilor** de Șincai, despre care Kogălniceanu spusese încă din 1840: „Cît **Hronica** aceasta nu va fi publicată, românii nu vor avea istorie."

C. Hurmuzachi simte în aer prevestirea unor evenimente decisive pentru țară. Începe să caute tot mai asiduu dovezi în trecut spre folosire în clipa prezentă. Nici o ocazie nu i se pare a fi de neglijat, folosește orice clipă în scopul dezvăluirii trecutului glorios al principatelor. În acești ani se strînge mare parte din impresionanta sa bibliotecă, în care scrierile referitoare la români ocupă un loc preponderent — bibliotecă ce se constituie mai tîrziu (1872) în „Donațiunea Const. Hurmuzachi", oferită Bibliotecii Centrale din Iași.

Tot în acești ani (1855—1857) se întețesc acțiunile cu substrat istoric. În cursul unei călătorii efectuate în Anglia, depistează în bibliotecile de aici privilegiul din 1588 acordat de Petru Șchiopul englezilor, ca și manuscrisul slavon copiat de călugărul Gavrilă de la Neamț și dat de Laurian drept tetravanghel românesc. Datele obținute la Biblioteca Bodleyană le transmite imediat în țară, iar Kogălniceanu ia atitudine pe aceeași linie de condamnare a mistificărilor și de clarificare a unor episoade obscure ale istoriei Moldovei.

Cunoștințele istorice ale lui Hurmuzachi fuseseră îndestul probate pentru ca în 1856 să fie numit de către Grigore Al. Ghica în comisia care să stabilească adevărul asupra controversatului document rămas în posteritate sub denumirea de „Cronica lui Huru" sau „Izvodul lui Clanău". Și aici tovarăș îi este vechiul amic M. Kogălniceanu.

Un an mai tîrziu apare la Bruxelles sub semnătura lui C. Hurmuzachi și I. Maiorescu **Desvoltarea drepturilor Principatelor Moldo-Române in urma Tractatului de Paris din 30 Martie 1856**, lucrare bazată pe profunde studii istorice, pe o vastă informație, de care se pare că nici Kogălniceanu nu era străin. De aceleași atribute se bucură și intervențiile lui Hurmuzachi din cadrul ședințelor Adunării ad-hoc din Moldova, unde cel puțin două sînt memorabile: cea referitoare la unirea principatelor, unde-l secondează cu brio pe Kogălniceanu, și cea referitoare la regimul gurilor Dunării. Ca peste tot, de altminteri, argumentația istorică strînsă, dezvoltarea logică a ideilor, claritatea expunerii, bogata informație impresionează auditoriul și-l raliază propriului punct de vedere.

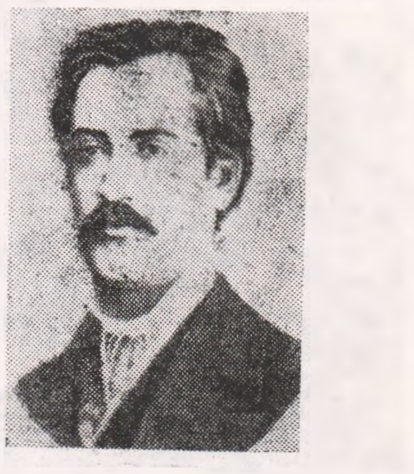
În acest an, care marchează 95 de ani de la moartea lui Mihail Kogălniceanu, dar și 175 de la nașterea lui Constantin Hurmuzachi (12 noiembrie 1811), și cînd istoria ne este aproape de suflet, să încheiem cu cuvintele lui Paul Cornea: „Obligați să-și abandoneze studiile de specialitate, să-și interzică orele de claustrare meditativă, să lucreze pe apucate, făcînd ceea ce era oportun în momentul dat și nu ceea ce ar fi dorit, ei au realizat doar frînturi din ceea ce ar fi fost cu siguranță în stare să îndeplinească în condiții normale." Ironia istoriei!

Liviu PAPUC

eminesciana

tripticul din „convorbiri"

O istorie a culturii noastre nu poate fi concepută fără ample referiri la prestigioasa revistă ieșeană „Convorbiri literare", ale cărei merite în afirmarea valorilor literaturii noastre n-au fost întrecute de nici una din publicațiile vremii. De cercul **Junimii** și, implicit, al revistei „Convorbiri literare" se leagă — în primul rînd — numele lui Eminescu, dar în egală măsură și numele hîtrului Creangă, sau al veșnic ironicului Caragiale, creatorii unei epoci de aur în literatura noastră, cu o deschidere spre universalitate comparabilă cu a marilor momente ale culturii europene.

Saltul calitativ realizat de **marii clasici** este atît de uimitor, încît își păstrează și astăzi, după mai bine de un secol, parfumul de enigmă irepetabilă, dar plină de semnificații. Pentru că, de pildă, cine vrea să scrie o istorie a sonetului românesc, trebuie să înregistreze — înaintea lui Eminescu — pe Gheorghe Asachi, I. Heliade Rădulescu, Cezar Bolliac, Iancu Văcărescu, George Crețeanu și Al. Sihleanu. Dar ei sînt **precursorii**. Adevăratul sonet românesc, — cel care, prin valoare, poate sta alături deopotrivă de creațiile lui Petrarca și Baudelaire, — începe însă o dată cu Eminescu. Cu atît mai mare este meritul revistei „Convorbiri literare" de a fi publicat în numărul 7 din 1 octombrie 1879 cele trei sonete care constituie „o unitate psihologică" remarcabilă, avînd numeroase rădăcini în biografia mai veche sau mai nouă a poetului. Expresia citată îi aparține lui Perpessicius, ca și afirmația conform căreia „sonetul a fost la Eminescu una din preocupările juneții, și dacă a ajuns la cîteva din cele mai șlefuite realizări a fost numai pentru că, mai mult ca în alte specii, aici a putut să-și exercite cu stăruință nesațul său de perfecție". Ideea (în prima ei parte) este greu de susținut, deoarece, după cum ne-o dovedesc numeroasele variante ale antumelor, dar și materia vastă furnizată de postume, interesul poetului pentru sonet a fost constant, el acoperind cel puțin perioada cea mai fertilă a creației sale. (1871—1879).

De factură erotică, sonetele din triptic: **Afară-i toamnă, Sunt ani la mijloc** și **Cînd însuși glasul** prezintă importanță mai ales datorită faptului că pun în lumină **un timp și un spațiu sufletesc** existînd independent de timpul și spațiul obiectiv. Sentimentul rămîne **același**, chiar dacă realitatea este **alta**. De la **siguranța așteptării (Afară-i toamnă)** se trece la **dorința revederii (Sunt ani la mijloc)**, pentru a se ajunge la **conștiința visului ca unică realitate**. Aceasta este ideea fundamentală a sonetului **Cînd însuși glasul**, al cărui caracter profund muzical a fost remarcat de timpuriu, printre primii numărîndu-se Mite Kremnitz.

Dacă aluziile (unele vagi, altele străvezii) la anumite împrejurări existențiale, cu evidente repercusiuni asupra vieții sufletești a poetului au fost cu ușurință receptate de contemporani, frumusețea lor prozodică s-a dezvăluit cu vremea. Astăzi putem vorbi despre o desăvîrșită tehnică a accentelor (care dovedește, prin Eminescu, asemănarea structurală a sonetului românesc cu cel italian), despre fonetica expresivă utilizată adesea, despre orchestrarea savantă a schemeloro ritmice în care cezura juca un rol important, precum și despre frumusețea rimelor — toate acestea făcînd din sonetele menționate adevărate modele ale speciei.

Vorbind despre sonetele din triptic, a căror savantă arhitectură structurală trebuie de fiecare dată reliefată, ni se pare că prilejul oferit este propice și unei accentuări a bogăției prozodice în care cezura mobilă — ca element definitoriu al ritmului — este mereu o prezență semnificativă.

O anumită simetrie a părților (dată de cezură) se observă chiar în primul vers al sonetului cu care se deschide tripticul: „Afară-i toamnă, / frunză-mprăștiată". Sintactic, poetul recurge aici la juxtapunerea a două propozițiuni. Cele două emistihuri ale endecasilabului „a minore" se aseamănă cu două acorduri grave, însă aproape egale. Apoi echilibrul se rupe, cezura căzînd în versul următor înaintea unui epitet care cîștigă, parcă, în valoare, prin pauza care îl precede: „Iar vîntul zvîrle-n geamuri / **grele** picuri". Uneori cezura fixează în emistihuri separate doi termeni cu același conținut (temporal, în cazul de față) pentru a-i reliefa mai bine: „Și într-un **ceas** gîndești / la **viața** toată".

Cu toate acestea, sînt și versuri în care locul cezurii este mai greu de stabilit, după cum sînt și altele care cer două cezuri mobile, de obicei oxitone, ca în sonetul de față. Din prima categorie face parte versul: „N-ai vrea ca nime-n ușa ta să bată", unde sîntem tentați să punem bara de cezură înaintea cuvîntului de rimă. Lipsa tropilor și a cezurii sînt un indiciu că ceea ce trebuie aici menționat cu precădere se referă la accentuarea primei silabe („N-ái vrea"), conferindu-i intensitatea pe care ritmul mecanic i-o refuză. Din această cauză — pentru că **negația** trebuie subliniată — cezura are o foarte mică importanță, putînd lipsi. În schimb, versul: „Și eu / astfel mă uit din jeț / pe gînduri" comportă două cezuri oxitone, care despart endecasilabul în trei părți distincte. Prima, **„Și eu"**, face legătura cu acele două catrene, dar își găsește o subtilă completare în ultima parte: **„pe gînduri"**. Rămîne fragmentul median: **„astfel mă uit din jeț"**, care trebuie citit ținîndu-se seama atît de cezura care îl precede, cît și de cea care-l urmează.

Dar dubla cezură (specifică endecasilabului eminescian, în particular, și celui românesc, în general) mai are și rolul de a sugera o nuanțare a ritmului — ca în penultimul vers al sonetului, în care este redată mișcarea abia perceptibilă a pasului aproape divin al iubitei, prelungind așteptarea: „Un moale pas / abia atins / de scînduri". În fine, să menționăm de asemenea că cezura scoate în evidență unitățile ritmice ale endecasilabului, separînd **constatarea poetului** de **acțiunea constatată**: „Deodat-aud / foșnirea unei rochii". Frumusețea particulară a schemelor ritmice au trezit adesea admirația, determinînd, de exemplu, pe un cercetător de talia lui L. Gáldi să le considere, în studiul **Din problematica sonetului emniescian, „un element muzical** mai stabil decît textul concret cu care s-au „umplut" aceste forme pline de o intensă vibrație lăuntrică" (p. 348).

Interesante, aspectele prozodice ale sonetului **Sunt ani la mijloc** ne edifică — o dată în plus — asupra expresivității și armoniei versului eminescian. Vom releva, mai întîi, paralelismul existent în ambele catrene al celor două tipuri de emistihuri (A și B), precum și funcțiile multiple ale cezurii. Astfel, în versurile 10 și 11 cezura cade înaintea cuvintelor de rimă, accentuîndu-le: „Cum inima-mi de-adînc / o liniștește, / Ca răsărirea stelei / în tăcere". Apropierea iubitei **liniștește** inima poetului, ca o stea răsărind **în tăcere**. Vom remarca, de asemenea, că cezura paroxitonă desparte ultimul vers („Privirea-mi arde, / sufletul îmi crește") în două părți aproape egale (5 și 6 silabe). Cele două părți ale comunicării sînt, de fapt, două propoziții juxtapuse, în fiecare, însă, predicatul aflîndu-se la sfîrșit. Cu toate acestea, în vers accentul cade pe un singur cuvînt, **„sufletul"**, care formează un picior dactilic (v.—v.). Cei doi amfibrahi (v—v), care se află la începutul și sfîrșitul versului, se contrabalansează ritmic, dînd relief dactilului amintit.

În sonetul **Cînd însuși glasul** — ultimul din tripticul publicat în numărul din 1 octombrie 1879 al revistei „Convorbiri literare" — aspectele prozodice nu pot fi discutate decît în raport cu fonetica expresivă a poeziei. Cele 57 ictusuri sînt repartizate astfel: **a**: 25; **ă**: 1; **e**: 8; **i**: 8; **î**: 6; **o**: 5 și **u**: 4. Frecvența mare a vocalei **a**, semnalată ca ultim ictus al fiecărui endecasilab, îi permite poetului o serie de combinații cu celelalte vocale aflate sub accent. Astfel, în primul vers există o simetrie a părților dată de locul pe care-l ocupă ictusurile **î** și **a**, în acest caz cezura dovedindu-se inutilă: „Cînd însuși glasul gîndurilor tace". O altă combinație, vădind aceeași simetrie specifică foneticii expresive se întîlnește în versul: „Cu **ochii mari** / și **purtători de pace**", în care ictusurile **o** și **a** se află la distanță egală unul de celălalt: respectiv 2—8 și 4—10. Sînt și cazuri cînd ictusurile cunosc o altă așezare în cele două emistihuri (**a, i / i, a**), amintind acele împletiri ritmice — dar tot cu rol muzical din poezia **Mai am un singur dor**: „A ta iubire / c-un // suspin arat-o". Totuși, în finalul sonetului situația este alta. De această dată nu mai poate fi vorba de alternanță riguroasă. Ictusurile **e** și **u** din primul emistih („Pe veci pierduto") își găsesc „perechea" în ictusurile **e** și **a** din emistihul următor („vecinic adorato"), permițînd astfel reliefarea cuvintelor **veci** și **vecinic** — cheia sonetului și a ciclului întreg.

Deși a scris 33 de poezii cu formă fixă (considerînd autonome și variantele din ciclul **Petri-notae**), M. Eminescu n-a publicat în paginile revistei „Convorbiri literare" decît acest ciclu de **Sonete**. Încă trei, și anume: **Iubind în taină..., Trecuta-u anii...** și **Veneția** au apărut în ediția Maiorescu din 1883, ridicînd astfel la șase numărul sonetelor antume. Parcimonia cu care Eminescu a publicat poeziile supuse rigorilor formale aruncă noi lumini asupra exigențelor sale artistice. Fiindcă — se poate spune — sonentul a fost o permanență în creația sa, primul datînd din epoca vieneză (1871), iar ultimul din perioada bucureșteană (1883) — ceea ce demonstrează o dată în plus o statornică aspirație spre perfecțiune.

Adrian VOICA

valorificarea moștenirii

literare

o exegeză sadoveniană

Fără să pară, **Opera lui Mihail Sadoveanu** de I. Oprișan e în realitate o lucrare polemică; metoda criticului, opusă consecvent generalizărilor impresioniste, proclamă superioritatea apelului la texte, grație cărora se infirmă aserțiuni și ipoteze ale unor comentatori tentați să fabuleze. Deocamdată, I. Oprișan e la primul volum, acesta centrat pe relațiile **Natură—Om—Civilizație**; alte volume urmează să i se alăture „într-o perspectivă unitar-integratoare", încît e de presupus că, în final, exegeza sadoveniană — deosebit de activă în ultimele decenii — își va adăuga cercetarea cea mai amplă. Totul, pe „temeiul rodnic al exemplificărilor". În cazul cinegeticii sadoveniene, lectura atentă duce la descoperirea unui Sadoveanu „al textului încărcat de subtilități de subtext; al operei ce-și dezvăluie cu greu semnificațiile; un Sadoveanu, deci, cu mult mai complex și mai profund, pe care avem datoria să-l descoperim continuu, înlăturînd prejudecățile și clișeele". Corespondența scriitorului din anii debutului, publicistica (în integralitate), contactele cu publicațiile sămănătoriste, ulterior cu **Viața românească**, ecourile activității ca inspector al cercurilor culturale și al bibliotecilor populare, toate sînt reconsiderate minuțios în vederea unui profil veridic al omului social și al eului creator. Nu sînt omise arhivele; nu sînt lăsate deoparte unele texte sadoveniene neincluse în ediția în douăzeci și două de volume. Critica de natură inventivă, eseistic-teoretică, poate fi seducătoare; I. Oprișan preferă rigoarea — de unde verificarea neistovită a modurilor receptării lui Sadoveanu în epocă și în posteritate, trecerea prin filtre critice a locurilor comune, refacerea itinerariilor scriitorului în funcție de nivele de vîrstă și de experiență artistică. Limbajul emblematic sadovenian — ni se spune — se vede în opere mai vechi decît **Baltagul**, anterioare deci anului 1930, care după Al. Paleologu ar constitui începutul unei noi orientări. Nu-i scapă analistului nici cîte un articol ocazional, din vreo publicație minoră. Pentru clarificări de ordin teoretic, iată-l recurgînd la argumente de antropologie culturală, din filosofia istoriei, din sociologie și etnologie, neomițînd lucrările destinate problemelor mitului sau altor dimensiuni, tangente dezbaterilor despre **Om și natură, Natură și istorie, Natură și civilizație.** Acestora li se consacră, de altfel, aproape două treimi din cele patru sute de pagini.

S-a putut observa din constatările de pînă aici că principalul demers al criticului e de a cerceta nu numai sistemul de semne frapante, ci și pe cel secund; dacă, de exemplu, în cadrul capitolului **Om și natură** trec, succesiv, în primul plan **Natura — simbol al eternității; Iubirea și revelația naturii; Comunitatea cu natura; Idealul integrării în natură,** iar în final figurează considerațiile despre integrarea în ciclurile universului prin moarte **(Euthanasism),** de fiecare dată se procedează la completări sau la incursiuni adiacente. Se reiau, de asemenea, în alte capitole, discuțiile clasice despre natură ca „pavăză și refugiu în fața restriștilor istorice", natura ca „martor și arhivă a istoriei"; despre relațiile „civilizației arhaice românești cu mașinismul", despre „Dacia felix" sau despre „curtenie și ceremoniozitate" (termenul din urmă strident, ca și amintitul „euthanasism" !). Dar reluările devin motive de reinterpretări. Formulări de tipul „de mii de ani", „de zeci de veacuri", „acu nu știu cîte sute de ani", „acum zece milenii" care ar putea fi raportate la modelul Eminescu —, sînt „tot atîtea modalități de proiectare a păstoriei în zone mitico-legendare și, implicit, de atemporalizare". Procedeul, subliniază I. Oprișan, ilustrează dominația timpului mitic față de cel modern. Pentru descripțiile vizînd bogăția faunei și cea a roadelor pămîntului indicațiile oferite de Dimitrie Cantemir sînt utilizate fidel în **Viața lui Ștefan cel Mare**, pe cînd în **Frații Jderi** și în alte volume triumfă imaginația. Elogiul civilizației patriarhale, la Sadoveanu, e văzut în nuanțele lui multiple, nu ca atitudinea exclusivistă, consecvent refractară prefacerilor. Zeci de citate sugerînd observația că „lumea merge înainte către destinul ei, care-i progresul", pledează pentru un Sadoveanu realist; așa-zisa **utopie** sadoveniană reflectă mai degrabă „viziunea personajelor asupra lumii", decît viziunea prozatorului, „de natură predominant poetică". Demonstrația privind **Elementele unei filosofii a culturii,** în speță raporturile om—natură—civilizație, cum acestea îi apăreau scriitorului după 1920, relevă coincidențe nu numai cu Rousseau, invocat de critica mai veche, dar și cu contemporanul Arnold J. Toynbee. Evident, autorul **Baltagului** dezvoltă — în majoritatea covîrșitoare a cazurilor — opinii și intuiții proprii.

De menționat sînt diferențele observate de I. Oprișan între funcțiile gastronomiei și oenologiei în operele de maturitate față de cele anterioare anului 1920. Se fac referiri la romanele de evocare istorică, în care scene de gen, „desfășurate după străvechi rituri", contribuie la o mai autentică reprezentare a trecutului. Două sînt, în special, capitolele propulsînd interesul pentru scriitor: **Bestiarul sadovenian** și **Refluxul literar al relației natură—om—civilizație.** În cel dintîi, remarcabilă e sublinierea efectelor de ordin estetic a reprezentării faunei. Puncte de vedere doar schițate de alții sînt fructificate subtil, criticul vorbind despre modurile în care umanitatea este înțeleasă din perspectiva animalelor, despre „dialogul" om—animal, cu o interesantă oprire asupra franciscanismului la Sadoveanu. Un franciscanism văzut ca înfrățire a omului naturii cu înconjurimea, cu „soarele și stihiile", cu „focul și florile", cu „stînca vie", cu vietățile blînde. Exemple din **Țara de dincolo de negură** și **Împărăția apelor,** din **Măria sa Puiul Pădurii** și din **Nopțile de Sînziene,** ca și din capodopera care este **Dumbrava minunată** și din alte opere, referiri comparative la alte literaturi, pun în lumină „complexitatea viziunii sadoveniene asupra lumii". La capătul celor patru sute de pagini reține atenția o constatare esențială: la Sadoveanu „natura și civilizația se situează aproape continuu pe poziții antinomice, iar omul, ca entitate individuală, încearcă concilierea lor"... Limbajul sobru, la obiect, al studiului, convine tipului de construcție urmat. De evitat ar fi repetările termenului „ramă" (în loc de cadru); de corectat sintagma „cea mai intimă" (intim este un superlativ); de meditat asupra **adîncurilor** sufletești de dimensiuni **galactice.** De reflectat mai ales asupra selecționării citatelor, riscul — în paginile viitoare — fiind de a obstacola relieful comentariului. Întîiul volum se recomandă drept o contribuție serioasă la progresul sadovenologiei.

Constantin CIOPRAGA

Corneliu BABA: „Mihail Sadoveanu" — „Răscoala"

pe urmele lui rebreanu

Manifestările determinate de centenarul nașterii lui Rebreanu, din toamna trecută, au avut un rol cu totul neobișnuit în difuzarea operei scriitorului ca și în comentarea ei. Încă din anii precedenți, editurile au inclus în planurile lor noi ediții din opera lui Rebreanu; nici un alt scriitor român nu s-a bucurat, mai înainte, de asemenea atenție.

Alături de republicarea mai multora dintre cărțile lui, alături de apariția unor monografii și volume colective, principalele opere ale lui Rebreanu aveau să fie difuzate într-o ediție intereditorială, după cum urmează: **Adam și Eva** (Editura „Junimea"), **Ion** (Albatros), **Răscoala** și **Pădurea spînzuraților** (Dacia), **Crăișorul Horia — Ciuleandra, Teatru, Jar — Amîndoi** (Eminescu) și **Gorila** și **Golanii** (Minerva). Această ediție are un singur neajuns: cu excepția primei cărți, **Adam și Eva,** toate celelalte au apărut fără nici un rînd lămuritor, fără o prefață sau o postfață de măcar cîteva rînduri. E de mirare cum nu și-au dat seama de acest lucru editurile în cauză.

Prin grija fiicei scriitorului au fost publicate însemnările lui Rebreanu **(Jurnalul !),** după cum au apărut noi traduceri ale principalelor lucrări ale lui, în diferite limbi **(Răscoala** în cehă, **Ion** în japoneză).

În județul Bistrița-Năsăud, în patria mică a scriitorului, s-a construit o nouă clădire la Prislop, cu o sală modernă pentru audiții și conferințe, s-a etajat clădirea muzeului sătesc de la Maieru, s-a modernizat șoseaua spre Tîrlișua etc. Atît la Maieru, cît și la Tîrlișua s-au difuzat cărți poștale cu imagini legate de prezența lui Rebreanu acolo, precum și plicuri cu un timbru comemorativ.

Centenarul a fost marcat prin numeroase manifestări care n-au avut loc numai spre sfîrșitul lunii noiembrie și nu s-au desfășurat într-o singură localitate. Încă din primăvară, au fost organizate diferite conferințe și simpozioane pregătitoare, în aproape toate localitățile de care se leagă numele lui Rebreanu în județ (Prislop, Maieru, Tîrlișua, Reteag, Beclean, Năsăud, Nimigea, Bistrița etc.).

La începutul lunii septembrie, după încheierea cursurilor de vară a profesorilor de limba română, a avut loc, în capitala județului, un simpozion cu participarea masivă a specialiștilor de la aproape toate universitățile din țară. Participanții la simpozion s-au deplasat, apoi, la Prislop, Năsăud, Beclean, Coșbuc, Maieru, Tîrlișua și, peste tot, au cinstit momentul respectiv prin evocări ale scriitorului și prin manifestări artistice organizate de gazde. Impresionante au fost, în special, întîlnirile oaspeților cu urmașii eroilor lui Rebreanu la Tîrlișua și Maieru.

Manifestările cele mai importante au avut loc, se înțelege, spre sfîrșitul lunii noiembrie.

După centenar, editurile au continuat să lanseze alte cărți referitoare la viața și opera lui Rebreanu. Ultima dintre ele este cea a lui Adrian Dinu Rachieru, **Pe urmele lui Liviu Rebreanu,** asupra căreia aș dori să mă opresc puțin, nu numai pentru că este cea mai recentă ci și din motivul că mi se pare a corespunde perfect caracterizării pe care acest scriitor o face asupra lucrărilor dedicate vieții și operei lui Rebreanu. În ultimul alineat al lucrării sale (pag. 271), citim: „... în cazul lui Rebreanu, informația biografică păcătuiește nu prin absență ci prin deformare".

Obiecția principală pe care i-o facem autorului este aceea că n-a știut să pună greutatea necesară pe diversele izvoare, acordînd prea mare credit unora (de importanță minimă) și neglijînd altele mai importante. Cu toate că afirmă singur că Tiberiu Rebreanu l-a cunoscut pe fratele său mai mare abia după întregirea neamului, cînd avea opt ani (v. pag. 119) și nu o dată se îndoiește de veridicitatea afirmațiilor acestuia (62, 76 etc.), se bazează, totuși, pentru anumită perioadă din viața scriitorului, mai ales pe „mărturiile" lui, deși, în 1911, cînd s-a născut Tiberiu, Liviu era plecat de doi ani din Transilvania. Tot ce ne spune Tiberiu despre fratele lui constituie informații de a doua mînă, deținute de la ceilalți membri ai familiei, care, cu siguranță, puteau deforma ei înșiși realitatea, din moment ce trecuseră, între timp, cîțiva ani de la săvîrșirea întîmplărilor respective. Se știe, apoi, că Tiberiu, ca atîția oameni străini de istoria literară, dornici de a înfrumuseța realitatea în care s-a mișcat unul de-ai lor, era înclinat spre fabulație, lucru asupra căruia au atras atenția mai mulți dintre cercetătorii și cititorii lui Rebreanu.

Un alt neajuns al cărții mi se pare a consta în faptul că între diversele capitole ale ei există importante deosebiri sub aspectul tratării și a metodei de lucru. Aceasta din motivul că autorul a trecut grăbit peste materialul bibliografic și n-a avut răgazul să-și însușească, în întregime, bogăția și importanța acestuia; nu și-a dat seama, totdeauna, de semnificațiile care se desprind dintr-o afirmație, eventual a trecut ușor peste numele unor cercetători cărora le datorăm cîte ceva în cunoașterea operei și vieții lui Rebreanu.

E vrednic de remarcat faptul că nu este pomenit măcar Al. A. Philippide, de la care ne-au rămas aprecieri temeinice despre **Răscoala,** după cum n-au fost folosite, în mod corespunzător, aprecierile lui Octav Botez, despre **Ion,** sau cele ale lui Perpessicius și Tudor Vianu. N-a fosta exploatată părerea negativă a lui Arghezi, despre Ion, după cum a rămas necunoscută, autorului cărții, caracterizarea pe care Eugen Ionescu o făcea **Răscoalei,** în anul 1934, cînd afirma despre ea că este „de departe cel mai bun roman românesc".

Împotriva unei afirmații a lui Rebreanu insuși, reprodusă de Rachieru la pag. 239 („Pot să afirm că opera mea nu ar exista fără Ardeal, care îi dă totul" !), el nu reușește să ne transpună în atmosfera respectivă și, din cauza aceasta, capitolul de început al cărții nu-și atinge scopul decît parțial. Deși autorul cunoaște realitatea, a parcurs bibliografia de bază, se vede că n-a avut timpul necesar pentru sedimentarea faptelor și, uneori, nu se poate încadra în atmosfera proprie epocii și locului în cauză. Poate că ne găsim în fața unei redactări grăbite, de vreme ce și stilul din această parte a cărții pare mai neglijent.

La pagina 50, autorul ne spune că Rebreanu a fost funcționar în diferite sate, între septembrie 1908 și 10 octombrie 1909, și anume: la Nimigea, în octombrie; la Vărarea, în mai și în iunie și la Măgura Ilvei, în iulie—10 octombrie 1909. La pagina 51, însă, datele sînt schimbate și informația de mai sus anulată. De data aceasta ni se afirmă: „În primăvară, va intra ca ajutor de notar în comuna Măgura Ilvei". Nici această informație nu corespunde, în totul, adevărului; scriitorul se găsea încă la Nepos (Vărarea !) în prima jumătate a lunii iulie, cum rezultă nu numai dintr-o „citațiune", semnată de el, și trimisă bunicului meu, Toader Istrate, la data de 12 iunie 1909, ci și dintr-un act scris în ungurește, la data de 7 iulie, păstrat, de asemenea, în arhiva familiei noastre.

Trebuie corectate, numaidecît, unele afirmații ale autorului:

Tatăl lui Rebreanu n-a fost coleg cu Coșbuc la „Normă" (corect era **norme** = școala elementară, primară !), ci la liceu (p. 17). Casa din Prislop nu este „încinsă cu o prispă de-a lungul întrergii fațade" (p. 23), ci cu un **cerdac,** în terminologia locală, **tîrnaț,** cum se poate observa și din fotografia reprodusă între paginile 96—97. Elevii din clasele I, II, nu participau la lucrările Societății „Virtus Romana Rediviva" (p. 30), ci numai cei din ultimele două clase. Trecerea elevului Rebreanu de la liceul din Năsăud la școala civilă din Bistrița nu s-a datorat unor calcule ale părinților, privind plasarea în producție, a copilului, la absolvire (p. 32), ci faptului că acolo putea obține bursă, cum a și obținut, lucru extrem de important pentru „economia" familiei cu atîția copii și cu un singur salar. La liceul german acest lucru nu era posibil.

Sînt numeroase alte nepotriviri, asupra cărora nu ne mai oprim, după cum ne întîmpină și o serie de formulări nepotrivite: „țărănci ce **laie** rufele la **polog**" (117); „femei tinere spălau rufele cu **maiul**" (118), dar cu maiul nu se **spală,** se **bat**; „...își folosește șederea pentru a cerceta împrejurimile..., pentru a-l vizita pe părintele Bulbuc, **ospătîndu-se** cu holircă sau **crompel,** veche băutură grănicerească" (122). Verbul **ospăta** nu este sinonim cu a **bea**; ospătîndu-se, cineva, se înțelege, în primul rînd, că mănîncă, iar **crompel** trebuie să fie o greșeală de imprimare, pentru **crampel,** cuvînt de origine germană, împrumutat de năsăudeni în timpul graniței. Nu este recomandabilă utilizarea, aproape abuzivă, a articolului masculin, înaintea numelor proprii feminine (**lui** Fany, pag. 65, 69, 70, 113, 123, 124, 143, 149, 161, 201, 230 etc.). Scriitorii adevărați nu recurg la această formulă niciodată. Sadoveanu, spre exemplu, o întrebuințează o singură dată, în cele peste 20 000 de pagini pe care ni le-a lăsat, atunci cînd arată că ea trebuie evitată.

Autorul cărții confundă **Anieșul** (afluent al Someșului, la Maieru !), cu **Izvorul Băilor** (care taie Rodna în două, dinspre nord spre sud !) (123) și afirmă că lui Rebreanu i s-ar datora inițiativa dezvelirii bustului lui Coșbuc, de la Năsăud (147), în iunie 1926, dar, de fapt, hotărîrea a fost luată de năsăudeni; ei au dus tratative cu sculptorul Medrea, încă înainte de primul război mondial și bustul a și fost realizat atunci, dar n-a putut fi dezvelit. Mai trebuie controlată afirmația, de la pag. 55, potrivit căreia Vasile Rebreanu ar fi publicat, în **Tribuna** de la Sibiu, „multe versuri populare culese din Maieru". În sfîrșit, mai trebuie să spunem că reproducerile fotografice, din volum, lasă foarte mult de dorit. Ele nu se pot compara, nici pe departe, cu cele din volumul **La lumina lămpii,** de exemplu.

Gavril ISTRATE

specificul național și forța militantă a idealului revoluționar (VIII)

În serialul din 1—5 octombrie a.c. al ziarului **Scînteia** privind **Mesajul cîntecului popular** se subliniază, fără a fi cu nimic de prisos, adevărul incontestabil — de care trebuie să țină seama orice creator sau interpret — că îndeosebi în ultimii ani am redobîndit dreptul și libertatea de a ne cinsti, respecta și apăra istoria, tradițiile, folclorul, de a citi în lumină marile poeme ale spiritualității românești, de a ne cînta într-o limbă ca un fagure de miere dorurile, izbînzile, dragostea de mai bine și pace. Cum folosim aceste drepturi, ce întrebuințare dăm acestei libertăți atît de mult dorite? În nici un caz sfidînd sau urîțind o moștenire care ne-a înfrumusețat viața, și nici urîțind viața însăși, ci, mai ales, prin respectarea conștientă, fermă, a exigențelor caracteristice în perspectiva etică și artistică. Avem posibilitatea să folosim toate formele și mijloacele de expresie, într-un perimetru nemărginit al stilurilor, dar numai între granițele frumosului, cum a preconizat-o însuși întemeietorul autodeterminismului spiritual național modern, Maiorescu, potențînd astfel, în lumina aspirațiilor și exigențelor actuale, trăsăturile definitorii ale unui popor, ale unei epoci și societăți, ale unui om cu adevărat nou.

În concepția partidului nostru, exprimată iarăși, cu maximă claritate, de tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntările la Plenara C.C. al P.C.R. din 22 octombrie și la Sesiunea M.A.N. din 23 octombrie a.c., educația materialist-științifică și umanist-revoluționară reprezintă o parte integrantă a procesului de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste, un obiectiv de prim ordin al tuturor activităților politico-ideologice și cultural-educative, aflîndu-se în concordanță cu natura nouă a relațiilor socialiste, cu esența larg democratică a orînduirii noastre, cu spiritul științific al contemporaneității, cu adevărata înțelegere a libertății ca factor de conștiință. Libertatea de creație nu trebuie așadar interpretată nici unilateral și nici în afara responsabilității sociale și etice, ea însemnînd în același timp libertatea convingerilor comuniste, a propagandei de partid și imensa majoritate a scriitorilor noștri sînt membri ai partidului, ai altor organizații obștești ce aderă nu numai prin statut la militantism și partinitate. Militînd pentru ridicarea gradului de conștiință și de cultură al poporului, literatura bună a zilelor noastre militează în același timp pentru o reală libertate, pentru manifestarea și ecloziunea neîngrădită a personalității umane, pentru viitorul liber, luminos al patriei socialiste. „Trebuie să înțelegem, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la Plenara Comitetului Central, că cu cît vom dezvolta mai puternic economia națională, vom ridica știința, învățămîntul, cultura, nivelul general de viață al poporului, cu atît va crește forța patriei noastre, a poporului nostru, capacitatea sa de apărare a cuceririlor revoluționare. Apărarea patriei — în caz că se va ajunge acolo, dar noi sperăm că vom reuși să împiedicăm un nou război mondial și avem ferma convingere în această privință, — nu se poate face decît de întregul popor! Și cu cît vom întări construcția socialistă, nivelul de trai, forța materială și spirituală a patriei, cu atît poporul nostru va lupta pentru a-și apăra cuceririle, pentru a-și asigura independența, suveranitatea, un loc liber, demn, în rîndul națiunilor lumii!".

Scopurile educației umaniste și patriotice prin intermediul artei s-au împlinit considerabil în ultimii ani prin creații valoroase ce și-au dovedit rolul de seamă în formarea oamenilor în cultul frumosului, al virtuților morale și al mesajului educativ, avînd o largă audiență la marele public. Trăsături definitorii, eterne, ale specificului național, s-au găsit oricînd nealterate în viața poporului, în viața sa spirituală însăși, măestria autorilor de prestigiu constînd în știința particulară de a le redescoperi și returna cu pregnanță în pagina scrisă. Acest „izvor mai curat ca lacrima și mai prețios ca aurul", cum îl numea Eminescu, niciodată secat este el însuși o chezășie și o chemare irezistibilă pentru cel chemat să exprime unicitatea unui talent, a unei epoci și a unui neam. În răstimpul a peste două decenii s-a scris, cu alte cuvinte, o literatură umanistă, patriotică, originală, ca efect nemijlocit al unui nou climat spiritual, profund favorabil afirmării libere și nestingenite a talentelor capabile să dea un sens major celor mai diverse experiențe sociale și individuale. În demersul său pentru umanism și spirit revoluționar, partidul are în vedere că afirmarea în planul literaturii a unui sens progresist, optimist, încorporat ideilor de umanitate și partinitate nu poate exista în afara valorii, a talentului, a valorificării marilor tradiții literare românești, a elementelor definitorii, specific naționale, ale spiritualității noastre. Atari distincții, cum s-a mai remarcat, și înțelegeri nuanțate, adecvate specificului activității literare, definesc gîndirea artistică actuală. Gîndire indisolubil legată de libertatea de creație și de afirmare, prin intermediul unei largi diversități a modalităților artistice, a concepției despre lume și viață a societății de azi. Căci militantismul scriitorului și al literaturii rezidă, în ultimă instanță, în făurirea acelor opere de o înaltă calitate artistică, și pline de adevăr. Capabile, precum operele nemuritoare ale înaintașilor, să dea seama despre viața și lupta poporului, închegînd în imagini trainice profilul unei epoci eroice și al oamenilor ce i-au dăruit acesteia viața și virtuțile lor morale, creatoare. De aici și numai de aici prețuirea societății, în raport direct proporțional cu valoarea operei.

Numeroase mărturii de scriitor sînt convergente ideii dinainte. O proprietate intrinsecă a creației și, nu mai puțin, a condiției creatorului presupune un mod deschis și decis de implicare, de asumare a unei inițiative, emblematică pînă la urmă, față de realitate și față de interesele fundamentale ale cititorului. Scriitorul contemporaneității socialiste poartă bătălii împotriva obișnuinței, pentru luminarea a ceea ce este nobil, măreț în om, pentru o noutate de conținut a vieții. Militantismul său rezidă în lupta pentru dezvăluirea măreției în om și împotriva „trucării" adevărului, în inițiativa sa mereu revigorată de a afirma adevărul epocii și de a fi credibil în ceea ce afirmă (Vasile Sălăjan). Mai mult ca oricînd, scriitorul României socialiste deslușește azi, în viața patriei și a poporului său, freamătul clocotitor al muncii pentru obiective înalte, efervescența unui vast și profund proces creator, care-i înflăcărează imaginația și-i inspiră condeiul. El trăiește într-un climat spiritual creator mai favorabil ca oricînd (Letay Lajos). Prin dăruirea omului din artist, direct, cauzelor vieții, patriei socialiste, epocii acesteia atît de bogate în mărețe înfăptuiri ale poporului condus de partid, contactul permanent cu dialectica faptelor, cuvintelor și nuanțelor, autenticitatea și prospețimea impresiilor garantează calitatea și durabilitatea operei (Aurel Rău).

Întreaga noastră societate, stimulînd și afirmînd valorile spirituale din perspectiva moștenirii culturale, a patrimoniului și edificării unui climat de înaltă exigență revoluționară, considerînd creația literară ca un factor dinamic de progres, manifestă o înaltă răspundere pentru cultivarea în același spirit a talentelor tinere. Un scriitor experimentat în această gingașă muncă de îndrumare, George Genoiu, afirmă că dacă vocația este înnăscută, fortificarea acesteia se dobîndește prin cultură și reflecție filozofică, prin disciplină și rigoare autoimpuse, prin cunoașterea temeinică a valorilor naționale și universale, pentru ca tînărul scriitor să se poată raporta cu luciditate la sine și la ceilalți. Refuzul „conceptual" al responsabilității sociale și etice, izolarea în grupări snoabe, cultul artei „apolitice" și „atemporale" sînt la fel de inoperante. Un rol important în acțiunea de protejare a talentelor îl au climatul, cordialitatea și respectul reciproc, urbanitatea și conținutul negăunos al dialogului. Fără a înceta să descurajeze tot ceea ce este execrabil și detestabil, o critică obiectivă și competentă este datoare să țină sub observație permanentă valorile și talentele autentice, să le susțină și să le îndrume devenirea.

Respectul datorat cititorului se pune și el astăzi tot în termenii necesari ai clarității. Modul cum gîndește scriitorul problemele lumii contemporane și ale vieții receptorului însuși, ce procese și ce sensuri mai profunde deslușește în frămîntările realului, ce orizonturi de evoluție spre viitor îl preocupă și cum vede realizarea lor în structura personajelor / ideilor propuse? În același timp, cititorul manifestă constant un viu interes pentru evoluția istorică a poporului, pentru acele opere care concentrează în imagini penetrante și perene, în destine și probleme umane reale, treptele acestei evoluții, forțele creatoare ce au susținut-o cu sinceritate și putere de convingere.

Iuliu MOLDOVEANU

opinii

militantism și voință de edificare

Acum vreo cincisprezece ani, Mircea Iorgulescu publica săptămînal pe puțin cinci recenzii, provocînd invidia sau contrarierea unor confrați care s-au și grăbit să i-o spună de la obraz, cînd mai firesc era să-i înțeleagă rodnicia, eventual să-i ia exemplul. Omenește, ziceau nemulțumiții, nu-i posibil să citești cu băgare de seamă atîtea cărți într-un timp limitat, să le cîntărești atent și să și așterni judecățile pe hîrtie. Se ignora faptul că există vîrste care justifică această productivitate mărită. Vîrsta era a autorului, fire ardentă, cu conștiința presantă a angajării, dispus să exerseze enorm pentru dobîndirea dexterității. Cu timpul, criticul a încercat și a izbutit, cum se spune, saltul de la cantitate la calitate. Dar însăși vîrsta literaturii noastre de atunci, ne atrage atenția Mircea Iorgulescu, impunea primatul cantității. Era vremea (dar cînd nu e, rare fiind momentele de „odihnă"!) unor mari fierberi și mutații. Deci, căutînd o explicație mai profundă a fecundității din faza inițială a criticului, ar fi bine să avem în vedere cuvintele sale din primul capitol al cărții **Ceara și sigiliul** (1982) despre „o conștiință foarte vie a necesității gestului său", al scriitorului român din vechime. Important este nu atît **cînd** începe literatura română, „ci **cum** începe: ca un act de voință". **Mutatis mutandis**, se poate spune că resortul prolificității criticului (travestit acum în istoric literar) rezidă în sentimentul unei datorii, al unei obligații nici într-un caz de natură utilitară etc. Mai cu cuvintele noastre și aducînd lucrurile la o scară mai terestră, Mircea Iorgulescu a resimțit intens rolul pe care trebuie să-l îndeplinească foiletonul într-o literatură aflată în plină ebuliție. Un exemplu de acest fel îl dăduseră criticii noștri dintre cele două războaie mondiale, însăși literatura din această perioadă.

Stărui asupra acestui punct întrucît Mircea Iorgulescu a înțeles și înțelege critica literară ca pe o „formă de viață". Criticul nu trebuie să adaste, ci să iasă în întîmpinare, „să analizeze ceea ce există", să apere valori, să combată factori de eroziune, să contribuie la consolidarea unor edificii. Acesta este curajul contructiv, care implică, inevitabil, și riscuri. Lupta (acesta e regimul criticii lui Iorgulescu) presupune angajarea viguroasă, intransigența de principii, greu să fie totdeauna echitabilă. Ca de cele mai multe ori, atașamentul față de literatură se consumă într-un proces în doi timpi: unul de ocrotire (nu mereu a valorii autentice) și altul de respingere (nu mereu a imposturii).

Dar cum să clădești pe nisipurile mișcătoare ale realității imediate? Căci asta este îndreptățita ambiție a lui Iorgulescu: de a dovedi (ceea ce unii nu cred, deși este o evidență) că în actualitate sînt valori stabile, că ele pot fi puse în ierarhii cît de cît obiective. De aici și pînă la o „mistică" a actualității nu-i prea departe: „De altfel, cred că suspendarea voluntară a legăturilor cu actualitatea literară înseamnă, pentru orice formă de critică, un act sinucigaș; poți deveni astfel un eminent **specialist**, dar încetezi să fii critic". Cam sofistic acest raționament. Cum poate, de pildă, un istoric literar, să rupă legăturile cu actualitatea? Admițînd că e posibil așa ceva, atunci nu mai este vorba de un eminent specialist. Dar nu s-au văzut și cazuri cînd, deși ancorați în realitatea imediată, unii rămîn străini de spiritul ei? Și tot vorba lui: „Limpezimea și rigoarea nu exclud subtilitatea; numai printr-o maximă claritate se poate obține maximum de nuanțare".

Aceste somații teribile își au sursa în temperament, mai mult însă în scop: anume, realizarea prin foileton a unei imagini coerente asupra literaturii noastre postbelice. Deci, statornicie față de o specie prin natura ei „fragmentară" și, totodată, nostalgie a sintezei. **Rondul de noapte** nu-i „o culegere de foiletoane", ci recurge la „o formulă întrucîtva de mijloc între eseu, portret și studiu analitic"; **Al doilea rond** vizează tot construcția critică, dar se impune prin analiză și operativitatea diagnosticului; în **Scriitori tineri contemporani** criticul vrea să surprindă „trăsăturile esențiale ale scrisului fiecărui autor prin formulări condensate, rezumative, sintetice".

Foiletonul rămîne totuși, vorba poetului, iubirea cea dintîi și visul cel din urmă. O fidelitate, cum se vede, destul de lipsită de prejudecăți. Situația seamănă cu acele conviețuiri neafectate de trasul pe sfoară. Nu au puterea să strice această dragoste nici ocheadele aruncate studiului metodic și literaturii de altădată **(Din vremea lui Dinicu Golescu, Despre Gherea,** în volumul **Firescul ca excepție),** nici conspectele de istorie literară din **Ceara și sigiliul.**

Interesul statornic pentru Gherea mai vorbește și de năzuința către un tip de critică socotit ideal. Cum arată acesta în varianta lui Iorgulescu, aflăm din studiul amintit, din postfața la **Ceara și sigiliul,** din însemnările intitulate **Cutia de rezonanță** cu care se deschide cartea **Critică și angajare** (1981), cît și din diverse alte luări de cuvînt. Gherea, în opoziție cu Maiorescu (mai bine zis: în complementaritate), îi arată cît de important e să știi **cum** se citește, pornind de la literatură și nu ajungînd la ea; îi arată valoarea creatoare a criticii „în act", intricațiile ei subiective, deschiderea și democratizarea ei. Scrisul e un act pedagogic, firește, de mare responsabilitate; criticul e un „om al faptei", implicat pînă la jertfă în prezent, o conștiință înaltă, un „om public" căruia îi este „interzis să-și schimbe ideile, principiile, atitudinile, îi este interzis ca, o dată ce a dobîndit o anume autoritate, să uzeze și să abuzeze de ea". Și — nici nu se putea altfel — criticul are instinct polemic.

Ca să-l înțelegem pe polemistul Mircea Iorgulescu, să-i dăm iarăși cuvîntul: „Dispariția polemicilor, fenomen care ține, după opinia mea, de posibilitatea dialogului, iar un dialog nu trebuie să fie neapărat o polemică, a dus însă nu la echilibru și la temperanță, ci la izbucniri grosolane, la invective, la etichetări calomnioase, la «campanii» violente. Apoi, sub motiv că au caracter «artistic», «metaforic» și «colorat», că sînt «vii», s-au exprimat atitudini atît de **pitorești** încît pentru cine nu știe cum stau în realitate lucrurile nivelul de **intelectualitate** al scriitorului român ar părea penibil. Se poartă procesul de intenții, citarea incorectă; **ținta** nu e clarificarea unui adevăr, ci deprecierea «adversarului». Dialogul presupune suspectarea interlocutorului, campaniile exclud însă dialogul". Putem deduce din această caracterizare a polemicii **ex contraria parte** și aflăm și din scrisul său că autorul cărții **Critică și angajare** nu-i un polemist în accepția curentă a cuvîntului. Deși structural critic de atitudine și de acțiune, îi lipsește consecvența, zîmbetul, aptitudinea strategică — acestea refuzate, am văzut, pentru motivul că ar fi frivolități și sustrageri de la realitate. Nu înseamnă că Iorgulescu nu mai pornește și el în cîte o campanie. Atunci cade fulgerător asupra victimei, spulberînd-o, ca un vechi năvălitor asiatic. Numai că astfel ușor se nimerește în arma cutărui spadasin iscusit. Sunt cunoscute „represaliile" împotriva lui Emil Botta, Cicerone Teodorescu, Al. Ivasiuc, Cornel Regman, Mariei Banuș, Ilenei Vrancea. Mai norocoase se arată unele verdicte negative din **Scriitori tineri contemporani.** În cele mai multe cazuri însă, spahiul preferă să devină muftiu; se retrage în geamie unde, solemn și riguros, pune ordine în coranul rău legat de ageamii. Ochiurile polemice devin tot mai rare în favoarea mult rîvnitei topografii a terenului pe care sunt plantați stîlpii de rezistență ai foiletoanelor în vederea acelor ansambluri de anvergură. Dacă vrem să-l caracterizăm scurt pe Mircea Iorgulescu cu propriile-i cuvinte, să vedem următoarea frază: „În consecință, proza lui Dinu Săraru, deși fundamental polemică, nu este atît vehementă, sfidătoare sau ireverențioasă, cît sistematică, lipsită de scrupule, glacială, de un realism tăios, fără menajament, adeseori crud în sarcastica lui precizie". Portret, de bună seamă, parțial și nu în toate liniile sale just. Cel puțin se adeverește că se pot face analogii între un critic și un prozator și că, uneori, „fabula" criticului chiar despre sine vorbește.

Constantin TRANDAFIR

george moroșanu

Acum douăzeci de ani locuiam într-o casă cu o istorie sumbră și cu un aspect la fel de sumbru, demolată de multă vreme, în strada Rîpa Galbenă, vizavi de ruinele fostului Hotel Bejan, care s-a dărîmat la cutremurul din 1940.

Ca să ajung în odăița pe care o ocupam la etajul al doilea, trebuia să urc o scară obișnuită, de beton, și una neobișnuită, pieptișă, de lemn, al cărei scîrțîit strident se auzea tot timpul, ca o pedeapsă.

Într-o după-amiază îmi bate cineva la ușă. Deschid și-l văd pe poetul Adrian Voica, și el tînăr asistent la Facultatea de Filologie, însoțit de un domn între două vîrste, ușor cărunt, cu fața rotundă, cu pipă și cu părul bogat și lung. Aflu că este poetul George Moroșanu, despre care știam cîte ceva din revista „Manifest" pe care o răsfoisem nu cu multă vreme în urmă. Știam că el și alți cîțiva tineri au scos la Iași, în 1934, acea revistă, ale cărei merite voia să și le însușească în întregime cineva care nu participase la nașterea ei. Știam că publicase volumele **Dezacord** (Cernăuți, 1934) și **Întoarceri în biografia mea** (Iași, 1935), dar abia acum aflam de efemera revistă „Alfa" pe care a publicat-o împreună cu Ghedeon Coca și cu Victor Măgură ceva mai înainte.

Bucovinean ca și mine, îndrăgostit de munți și de ape și de păduri, ne-am împrietenit ușor, cu toată diferența de vîrstă, și am discutat pînă tîrziu, fel de fel de lucruri despre Iași și despre ieșeni, despre oameni și locuri din Bucovina. George Moroșanu cunoștea Iașul anilor 1930—1935, cu toate întîmplările acelor timpuri. S-a oprit mult la Ibrăileanu și la Philippide, la Octav Botez și la Giorge Pascu, foști profesori ai săi, la Eusebiu Camilar și la Magda Isanos, prieteni apropiați, la Ionel Teodoreanu, la unii colegi ai săi. Mi-a mărturisit că, ori de cîte ori ajunge la Iași, este emoționat de marile umbre ale culturii românești și că se consideră un ieșean plecat, pentru o vreme, în altă parte.

— Deși trăiesc la Ploiești de două decenii, am rămas cu dorul Bucovinei și al Iașului și vin aici să prind puteri. Coborît de sub Rarău în cămașă și ițari, aici am deschis mari ochii sufletului și aici am trăit cei mai frumoși ani ai viselor mele. Ai viselor. Pentru că realitatea acelor vremuri însemna, în cazul unui student sărac, foame și mizerie, iepureală la cantină și cîte doi în pat la cămin. Anii visurilor, însă, aici mi-au rămas și revenirea la Iași mă copleșește... Mă bucur că băiatul meu învață la Iași, dar el preferă Bucureștiul...

La o altă întîlnire i-am propus să colaboreze la antologia **Poezia ieșeană contemporană** pe care tocmai o pregăteam (a apărut în 1968). Și i-am citit în ochi bucuria celui care i se recunoaște dreptul de cetățean în orașul maturității sale intelectuale. Tot așa a primit, peste ani, propunerea de a colabora la antologia **Amintiri despre Ibrăileanu** (vol. I, 1974).

Apariția fiecărei cărți a lui George Moroșanu îmi era cunoscută cu mult înainte, ca buzduganul zmeului, pentru că între predarea manuscrisului și publicarea lui (parțială) au trecut, de fiecare dată, mai mulți ani. Șase ani a așteptat să-i apară **Iarba stelelor,** cinci ani a așteptat de la predarea volumului **Lumea copilăriei mele,** pînă la apariția lui, cu titlul **Vîrsta neuitării,** în 1973. Șapte ani pentru **Momentele marmorei,** cinci pentru **Punte peste ani.** Sonete calde, deschise inimii ca dealul Bodea și ca Rarăul unde a copilărit.

L-am văzut la Ploiești. De dragul lui George Moroșanu m-am dus de mai multe ori la Cîmpulung Moldovenesc.

...O să mergem pe drumuri știute pînă la Pietrele Doamnei. Ai dormit vreodată în fîn? Doamne, ce mirozna! Ei, cînd eram copil... Acolo i-am cunoscut pe Dragoș Nisioiu, pe Grațian Jucan, l-am revăzut pe Dragoș Vicol. Am fost pe Bodea la casa părintească a lui George Moroșanu, i-am cunoscut frați, surori, și nepoți, am mîncat plăcinte poale-n brîu și pampuște și am băut cea mai bună apă din lume...

George Moroșanu este un poet rafinat și un mare povestitor. S-a mirat cînd i-am spus că proza lui cîntărește mai greu decît poezia. În **Vîrsta neuitării** a înviat o lume uitată, a durerilor și a foametei, a bucuriilor și a dragostei de învățătură. În poezie, a făcut din tatăl său un păstor-stăpîn al munților și al fulgerelor, rupt din stîncile Rarăului, cu inima schimbată demult în pădure, ațipit ușor la Voroneț, alături de ceilalți țărani...

Flăcăul de sub Rarău a plecat în lume să adune învățătură. A trăit războiul, a îndurat suferințe greu de spus, a așteptat timpuri mai bune. Astăzi, cu pasul îngreuiat, se întoarce, cocor obosit, în fiecare vară pe dealul Bodea, la casa în care a deschis ochii, să audă brazii și să mai asculte glasul aspru al tatălui Samoilă al lui Scridon și glasul firav și cald al mamei Ileana, ori hîrjoana copiilor de demult.

La 75 de ani, George Moroșanu este același risipitor de bunăvoință, încrezător în prieteni și promisiuni, deschis, primitor.

Bădiță Moroșanu, am să vin la Domnia Voastră să fur din iarba stelelor și să mai dorm o noapte în fîn înmiresmat...

Ion POPESCU-SIRETEANU

eseu

iarăși despre caragiale

Mitică e prin excelență un sceptic ; iată-l gata să facă haz, mereu gata să sfichiuiască; dar nu poți biciui cu adevărat decît ceea ce ții la oarecare distanță, ceea ce nu te implică, ceea ce nu are pentru tine o semnificație prea adîncă.

Poți face, desigur, haz de necaz ; nu e cazul lui Mitică, întotdeauna sigur pe el, întotdeauna călare pe situație ; un sceptic desăvîrșit, unul din puținii sceptici care își afișează deschis scepticismul.

Mitică, tocmai grație „detașării" sale, e un temperament de artist ; după cum se știe, literatura bună nu se face cu bune sentimente : slavă Domnului. Mitică are toate șansele să facă o foarte bună literatură. Atitudinea lui Mitică față de viață e aproape o „artă poetică". Ce îi pretinde ea artistului : absența sentimentalismelor, vioiciunea înțelegerii, realismul, cinismul, respingerea oricărei „complicații" de idei sau afective ; ai zice, un adevărat îndreptar de comportare în viață : o... etică.

*

Caragiale a fost — o spun cei care l-au cunoscut îndeaproape — un mare iubitor de muzică ; și nu de orice fel de muzică ; gustul său îl îndruma către numele cele mai mari. În Germania devenise un frecventator asiduu al sălilor de concert ; era, se zice, un meloman dintre cei mai rafinați.

Răutăcioșii s-ar putea chiar întreba de unde se ivise admirația fanatică față de Beethoven, Bach, Brahms la amatorul de șuete de pe vremuri, la complicele ședințelor, prin berării, cu „amici" pe care-i va ridiculiza el însuși în genialele „momente" — în sfîrșit, vor adăuga ei, la intelectualul cu un atît de dezvoltat simț al umorului, gata să clipească isteț din ochi atunci cînd îl face pe Kant „moftangiu"...

Caragiale poseda, fără doar și poate, un impresionant talent actoricesc ; reușea să imite orice personaj. În excelentul **Creion** din finalul **Vieții lui I. L. Caragiale** Șerban Cioculescu amintește, între altele : „Stăpînea ca un actor mijloacele simulării în convingeri și simțiri, în înduioșare și patetism".

Mi-l pot imagina simulînd, în fața amicilor și a tovarășilor ocazionali, tot ce-i dictează capriciul, de la atitudinea meditativ filosofică la încercarea cine știe cărui sentiment înălțător, savurînd, în sinea lui, reușita mistificării ; cu toate acestea pasiunea pentru muzică mi se pare autentică și cu adevărat profundă.

O spun nu pentru că m-aș încrede în mărturiile contemporanilor — virtuozitatea comediantului ar fi putut surclasa perspicacitatea martorilor — dar dovada pasiunii o aflăm în documente greu de falsificat : în opera sa literară.

Muzica e o artă abstractă în comparație cu celelalte arte ; realismul lui Caragiale, apetența sa pentru amănuntul concret, veridicitatea, inhibarea avînturilor riscante ale ideii, incriminarea aspirațiilor romantice — toate acestea, s-ar zice, nu fac casă bună cu un spirit modelat de muzică. Totuși, în pofida aparențelor, legătura există și e menținută prin fibre cît se poate de trainice.

Nu mă refer numai la inegalabila sa capacitate de a reține „sunetul" unei fraze, de a individualiza personajele după tonul vorbirii lor — ci și la talentul, cu totul remarcabil, al compoziției ; echilibrul ansamblului pieselor e, pentru compozitor, elementul cel mai important; sunetul în sine n-are nici o valoare dacă nu e supus arhitecturii întregului, dacă nu folosește ca element într-o construcție rezistentă.

Prin natura artei sale compozitorul nu poate fi amenințat de „mila" pentru cine știe ce personaj, de slăbiciune pentru un sentiment de intimitate cu o anumită notă ; discursul muzical e respect pentru formă rezolvat, de regulă, printr-un calcul rece ; compozitorul are în el ceva dintr-un matematician ; muzică nu poate scrie cel care nu are o pregătire „de specialitate" temeinică.

Caragiale lucrează îndelung, pînă ce frazele sale capătă precizie și transparență geometrică. Are mereu obsesia maximei concentrări, a eliminării fiecărei vorbe de prisos. Grija pentru puritatea construcției e tot atît de mare ca atenția compozitorului în partiturile sale să nu apară nici o notă falsă. Iată ce-i spune lui Ioan D. Gherea : „Am făcut și eu o observație care seamănă cu a oamenilor de știință. Meseria mea e să caut **expresia justă** ; dau de o primă formulare, o primă aproximație care nu mă mulțumește, pe urmă de alta, pînă găsesc **expresia justă**. Ei, am băgat de seamă că acea expresie justă e totdeauna mai scurtă decît cele dinaintea ei. Prin urmare, stilul bun e totuna cu exprimarea cea mai scurtă ! Sau o fi o generalizare pripită?".

Pentru a face astfel de observații, pentru a stimula, în măsura în care a făcut-o Caragiale, interesul pentru stil, scriitorul trebuie să lucreze la cea mai joasă temperatură — trebuie să nu se lase stăpînit de nici un fel de afecțiune față de „materia" aflată pe masa lui de lucru.

Să fie oare o întîmplare că majoritatea stiliștilor remarcabili se ocupă de un material faptic față de care n-au prea mare „dragoste"?

Flaubert, romantic și exaltat „de la natură" își alege, pentru a ne oferi cel mai bun roman al său, un subiect „indiferent" ; burghezii din **Madame Bovary** îi stîrnesc mai degrabă resentimente : „Cartea asta, numai calcule și viclenii stilistice, nu-i din sîngele meu, nu o port în măruntaiele mele, simt că e ceva voit, artificial". Altă secvență din aceeași plină de învățăminte **Corespondență** : „Cu cît simți mai puțin un lucru cu atît ești în stare să-l exprimi mai bine așa cum e, dar trebuie să ai facultatea să ți-l faci simțit".

Lumea lui Caragiale, se zice, e exprimată „așa cum e" ; lipsa de atașament pentru ceea ce e descris reprezintă, se pare, condiția succesului eforturilor creatoare centrate pe desăvîrșirea artistică. Scriitorul trebuie să fie „rău" cu umanitatea reprezentată. Ibrăileanu are un pasaj celebru în care vorbește de răutatea lui Caragiale : „Muza sa este răutatea, vulgaritatea și prostia contemporanilor săi. (...) el nu vede decît răul. (...) Caragiale urăște ori disprețuiește prea mult clasa burgheză, clasele nouă, ca să poată vedea în reprezentanții ei acel «grăunte de aur», care se găsește în orice om..."

Caragiale e din spița artiștilor reci, calculați, detașați ; creatori fascinați de perfecțiunea obiectului estetic ca de privirile unui șarpe, artiștii din această familie nu pot surprinde imagini grăitoare ale lumii care-i înconjoară decît atunci cînd obiectivul lor nu e tulburat de nici o idee, de nici o trăire înafară de obsesia desăvîrșirii stilistice ; ei văd precis numai atunci cînd îndreaptă asupra lumii o lentilă de gheață.

*

Mai mulți scriitori tineri mărturisesc a-și fi găsit în Caragiale un precursor : în interviuri, în intervenții publicistice, în texte beletristice etc., referirile la autorul **Scrisorii pierdute** sînt tot mai numeroase.

Lucru, s-ar zice, cît se poate de firesc: întotdeauna creatorii de seamă au devenit modele pentru noile generații.

Urmează să vedem ce anume e ales din moștenirea marelui scriitor ; pentru că nu o dată, filiațiile au devenit simple pretexte, ascunzînd nevoia de adăpost la umbra autorităților artistice neîndoielnice.

Caragiale a fost, e lucru foarte bine știut, un artist de factură clasică ; clasicismul operei sale a devenit de multă vreme pîinea de toate zilele a unei întregi armate de comentatori — așa că trebuie să-l accepte pînă și cei mai neîncrezători.

Tocmai această calitate a operei mă face să am convingerea că în realitate autorul **Momentelor și schițelor** are, în linia artei sale, extrem de puțini urmași.

Cîți din cei care declară a fi urmat la școala sa au învățat cu adevărat ceva din lecția marii arte caragialiene ? Mi-l închipui coborînd printre pretinșii săi descendenți și îl văd nu numai descotorisindu-se de ei dar chiar zeflemisind modul lor de a scrie ; este știută poziția lui Caragiale față de arta „modernă" (modernitatea de atunci a devenit, între timp, blînd tradiționalism) ; făcînd din rigoare un principiu pe care nu l-a încălcat niciodată, Caragiale n-ar fi acceptat nicicum „dezarmonia" lucrărilor modernilor de azi ; ce să mai zic de reacția previzibilă a rigurosului stilist, a omului care lucra pînă în pînzele albe cel mai mic text, în fața ideilor textualiste, a „producției textuale", a textului care se scrie singur etc. etc.

Ce să mai lungim : e limpede că nu de o moștenire artistică e vorba. De la Caragiale nu e revendicată arta, ci spiritul, atitudinea. Ironia, mai bine zis zeflemeaua, atrage — e o soluție lesnicioasă, o armă de apărare, sau, cine, știe, poate chiar una de atac.

Dar dacă I. L. Caragiale nu este urmat pentru arta sa, ci pentru chestiuni de „conținut", el trebuie văzut ca filozof, ca un conducător spiritual. Iată motivul pentru care se vorbește tot mai mult de „filosoful" Caragiale ; în spatele autorității artistului se ridică, încetul cu încetul, o nouă construcție ; un alt Caragiale, un Caragiale pe care probabil că nu l-ar fi recunoscut nici Caragiale.

Dar în artă nu e bine să folosești supoziții...

*

Întotdeauna mi s-a părut că, dacă vorba „filosofie" n-ar avea așa de multe înțelesuri a vorbi despre filosofie în legătură cu operele literare e, vorba lui Caragiale, un „moft". Scriitorii împrumută sau inventează concepții filosofice pentru a-și întregi opera ; pentru ei filosofia are aceeași importanță ca un dialog, o descriere de natură ș.a.m.d.

Oricine știe, pe de altă parte, că un anumit sens al vieții, o anume perspectivă asupra lumii se regăsește în orice scriere artistică de valoare. Dar modul în care acționează ea asupra iubitorului de artă e total diferit de acela în care acționează tratatele filosofice asupra cititorului de filosofie ; filosofia operei de artă are mai degrabă efectul unei atitudini maieutice : nu impune adevărurile sistemelor filosofice, nu vrea neapărat să convingă, să cîștige adepți ci trezește înțelegerea, sensul care dormitează în cititor, care așteaptă un astfel de pretext pentru a ieși la lumină.

În opera literară nu trebuie să apară nimic care să semene a tratat de filosofie. Camil Petrescu, un scriitor dublat de un filosof, în sensul propriu al cuvîntului, nu își rezolvă conflictele din romane și piese, prin discursuri absolute ; apar în romane și piese, în schimb dragostea, gelozia, descurajarea intelectualului ș.a.m.d. Cînd vroia să facă într-adevăr filosofie, Camil Petrescu scria la tratatul său filosofic.

Mi se pare exagerată dorința unor critici de a atribui o filosofie, și, deseori, o anumită filosofie, operelor literare. Sensul care s-ar desprinde, de pildă, din opera lui Caragiale, ar fi acela că filosofia, în artă, n-are nici o noimă. În artă totul e să găsești **expresia justă** ; iar expresia justă și filosofia nu se prea potrivesc, pentru că fiecare din ele urmărește un alt ideal.

*

Umorul e tonic, încurajează, emană un luminos optimism. Benefic, el stimulează o sociabilitate pronunțată ; a rîde de unul singur e o anomalie ; te amuzi împreună cu alții ; cei—care—rîd—împreună creează o comunitate ad-hoc, susținută de „complicitatea" relaxării comune a tensiunilor psihice ; umorul, în mod firesc, apropie, nu dezbină.

Deși poate provoca și ea rîsul, zeflemeaua e expresia celui mai negru individualism ; plutește în ea un nihilism devastator ; doar cine nu crede în schimbarea spre mai bine, cine a abandonat orice speranță, doar acela își bate joc de orice.

Zeflemeaua trădează un dispreț ucigător ; nefiind o **critică**, adică nepropunînd ceva în locul unui altceva, socotit nesatisfăcător, ea trebuie să distrugă, să anihileze total : dacă ceea ce e zeflemisit nu e redus la neant, dacă poate reveni, dacă poate da o replică, totul se duce de rîpă. Zeflemeaua trebuie să plece, din start, de pe o poziție de superioritate indiscutabilă ; între egali zeflemeaua nu e posibilă, pentru că ea nu presupune o comunicare ci o subordonare.

Zeflemeaua decurge dintr-un complex de superioritate ; e, totuși, o disperare lipsită de grandoare — un soi de tragedie de mahala.

Constantin PRICOP

convorbiri – 1886

M(ihai) Străjan(u), unul dintre primii noștri esteticieni în adevăratul înțeles al cuvîntului, cu studii apreciate în Germania și Franța, un timp profesor la Iași, junimist convertit, intervine informat și cu opinii personale în disputa literară ce-a bulversat jumătatea de secol european prin programul „realist", „științific" etc., al naturalismului zolist : „A face să se miște persoane reale într-un mediu real, a da cititorului un fragment din viața omenească — tot romanul naturalist stă în aceasta" **(Le roman expérimental)** ; „Lucrarea devine un proces-verbal, nimic mai mult, ea n-are decît meritul observării exacte, al pătrunderii mai mult sau mai puțin adînci, al analizei și al înlănțuirii legice a faptelor" **(Le naturalisme au théâtre)** etc.

Pe baza lecturii majorității operelor reprezentative ale curentului, argumentînd cu lungi citate, M. Străjanu conchide că noua orientare se caracterizează de fapt prin alegerea de caractere și scene din mediile cele mai decăzute ale societății, unde tronează „vițiile" cele mai înjositoare, mizeria vieții fiind „expusă" cu pasiune famantă și cu „imagini prețioase, alteori ridicole, alteori insuflătoare de groază sau sfîșietoare de inimă". **Vițurile** și monstruozitățile nu sînt însă singurele însușiri ale omului. Arta numai atunci se poate numi adevărată cînd reprezintă o icoana cuprinzătoare a realității pe care scriitorul e dator s-o imite nu s-o copieze. În virtutea idealului etic al creației se întreabă dacă „e bine" să se dea pe mîna tineretului încă nepregătit o operă cum este **Candide** a lui Voltaire și că singura misiune de recunoscut a naturalismului este ilustrarea răului moral, evidențierea cauzelor și condițiunilor dezvoltării acestuia, ajungînd la constatarea că relele porniri și **vițiele** se nasc mai ales „din influența" mediului social, din reaua întocmire a vieții publice și private. „Asemenea cărți, subliniază Străjanu, cînd sunt bine făcute, pot fi folositoare omului cugetător" iar o mai veche aserțiune a lui Al. Dumas—fiul vine în sprijin : „Nu sînt cărți rele decît cărțile rău făcute, o capodoperă niciodată nu e periculoasă, ci e totdeauna folositoare. Totul este a ști să citești". Numai că acest sfat este de puțin folos, opiniază M. S., cînd un întreg curent literar este asemenea cărții abatelui Prevost. Răul cel mai mare e că în urma unui scriitor de geniu vine totdeauna mulțimea scriitorilor fără talent care compromit totul. Se declară totuși împotriva elitarismului lui Renan, este alături de Guyau în respingerea temerilor devastatoare ale progresului științific, problema de fond părîndu-i-se de pură natură psihologică : „Soarta poesiei va fi dar însăși soarta spiritului omenesc și cred că se poate afirma, fără a rătăci, că poezia viitorului va fi cu atît mai mare și mai frumoasă cu cît va crește în om puterea intelectuală care este isvorul ei. Știința și poesia se disting între sine mai mult prin modul expunerii decît prin cuprins și obiectul amîndorora este natura și viața universală (...). Ideea ce avem astăzi despre univers, cu nemărginitele sale lumi, pierdute în adîncimea spațiului, nu este oare mai sublimă mai însuflătoare de cugetări și sentimente înalte, decît universul celor vechi ? Cu cît este mai poetic cerul nostru, adînc și nemărginit, decît augustele sfere ale cerului de cristal, cari înăbușeau geniul lui Dante!" etc.

Și totuși cerul atins astăzi și tangibil pare a fi suficient de prozaic. Dar Mihai Străjanu ne avertizează dintr-o perspectivă fermă : „Adevărul este că acei care n-au pătruns niciodată în domeniile științei sunt orbi la marea poezie care-i înconjoară"!

Sînt surpate mereu misterele și miturile „antice". Dar eterna lor **poezie ?**

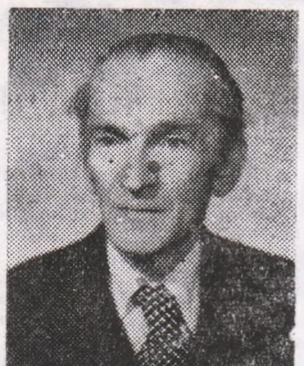
Lucian DUMBRAVĂ

la capăt de linie, așteptînd trenul

Am ajuns prea devreme, zice bătrînul. Cu aproape o jumătate de oră, zic eu, așezîndu-mă pe prima bancă întîlnită în cale, la capătul peronului. Se așează și el, oftează lung, își aprinde țigara și începe s-o fumeze în tăcere. În fața noastră, patru rînduri de șine, pe traverse și pietriș de culoarea iodului, lucesc stins printre smocurile de iarbă, iar dincolo de ele, un gard înalt, de scînduri, ce se lipește de o magazie la rampa căreia cîțiva oameni stivuiesc niște lăzi. Pe acoperișul ei roșu, ca un fum dens, se înalță cea mai înaltă creastă a munților, în întîmpinarea soarelui. Nu miroase deloc a gară, ci a fîn și mai ales a strugure zdrobit. De undeva se aud greierii, făcînd și mai adîncă liniștea. De altfel, parcă și lumea puțină de pe peron e cuprinsă de o somnolență plăcută, rar se rostește cîte o vorbă, și aceea în șoaptă. Mă răsucesc spre spătarul băncii și, peste vîrfurile unor salcîmi pitici, dau cu ochii de asfaltul șoselei, cu umbra lungă a gării întinsă pe el. În umbra asta, la o margine a ei, căruța cu care am venit, calul înhămat la ea, încremenit între hulube și roiuri de muște. Îl vezi ? zice bătrînul, ridicat deodată în picioare. Nu se mai apără nici de muște, nu-i mai pasă de nimic, nimic nu-l mai supără. De-ar da cineva cu parul în el și tot nu s-ar mișca, pînă nu m-ar simți pe mine... Cînd l-am cumpărat, nu era orb. Vorba vine că l-am cumpărat, m-a costat doar o sticlă de țuică, în anul cînd caii erau duși la abator... Tu îți mai amintești ?... Nu-i răspund. Cunosc istoria calului său, mi-a repetat-o de zeci de ori, știu că este gata să-mi povestească iar cum patrupedul lui a făcut războiul, și într-o parte, și în cealaltă, că are urme de schije pe trup și că toți caii din satele din jur se trag din el, fiindcă a fost singurul armăsar salvat de la măcelul acela, cînd îi apucase pe oameni amocul, să-și căsăpească tovarășii lor de muncă, pe cei mai buni. Dar acum îi voi spune că un cal nu trăiește mai mult de douăzeci-douăzecișicinci de ani. Însă bătrînul nu mai ia iar povestea de la capăt, aruncă mucul țigării și buzele i se frămîntă peste gingiile goale, albicioase, pînă poate vorbi : Auzi, ce-mi spune într-o zi vecinul meu. Mă, calul tău e cea mai fericită ființă, pentru că nu mai vede ce-i în jurul lui. Ce vorbe le mai ies și din gurile oamenilor ! Cînd se apucă ei de vorbit, să te ții ce înțelegere a vieții, ce privire pătrunzătoare asupra tocmelelor din lume și mai cu seamă asupra acelora de care se leagă traiul lor... Continui să tac și amuțește și el, întristat, cu fața numai riduri, cu ochii înlăcrimați. Se așează la loc și privește aiurea, peste șine. Nu-și întoarce ochii spre peron nici cînd perechea în blugi, geacă și adidași, se eliberează de rucsacurile grele, punîndu-le pe banca liberă de lîngă noi. Fețele lor îmbujorate mă fac aproape să uit de bătrîn. Sînt amîndoi foarte tineri, drăguți, ea, chiar frumoasă. Probabil studenți, îmi zic, veniți pentru o duminică la părinți... El o întreabă : A fost greu ? și ea dă din cap, nu, și-i zîmbește, rămîne nemișcată cît mîna lui o șterge tandru cu batista pe frunte, apoi se așază lîngă rucsacuri. El rămîne în picioare, își aprinde o țigară, pe urmă face un gest ca și cum ar vrea să cuprindă toate cîte vede în jur și întreabă : Chiar îți plac locurile astea ? Tot ce are legătură cu tine îmi place, răspunde ea. Ei, atunci, continuă el, altă poveste... Gara asta e ca un conac, nu ?... Poate chiar a fost conac, unul stăpînitor peste întinderi de vii, și boierul, țicnit de plictiseală, l-a părăsit, ori l-a cedat anume căilor ferate, în cunoștință de cauză, cînd drumul de fier a răzbit pînă aici, la marginea orășelului ăsta, înconjurat de podgorii. E ușor să crezi că ocrul brîului ce mărginește ferestrele și ușile este exact ca atunci, și pereții albi, sub streașina lor lată, ca de biserică... Sînt dispus să cred că peronul pe care călcăm acum cuprinde în el și pe cel vechi, al conacului, și, fără să închid ochii, văd trăsurile oprite la scară, femeilor suple, ridicîndu-și ușor poalele crinolinelor, să coboare, le văd ochii umbriți de borurile pălăriilor garnisite cu flori și pene, și... ha, ha... și pe bărbații acestora, butucănoși, asudați în cizmele și fracurile negre, prea strîmte pentru picioarele lor mari și umerii lați... Ei, ce spui ?... Ar fi frumos să începi o povestire așa, zice ea. E dulceagă, îi răspunde el. După ce voi cumpăra bilete, fac alt început, mai aproape de noi. Gata, mi l-am și imaginat..., și se răsucește spre sala de așteptare. În urma lui, îl aud pe bătrîn : Lumea asta, a noastră..., adică cea de pe-aici, are capul plin de povești. Știi ce cred eu ? Cei tineri le născocesc fiindcă viața li se pare prea neîncăpătoare, iar cei ca mine, de frica morții. Doamne, mai adaugă el, numai eu cîte povești duc în tărtăcuța mea. O fi bine așa, o fi rău?... Tot nu-i răspund. Ne-am ridicat și noi de pe bancă și, în spatele lui, geamurile gării au luat foc, soarele, topindu-se în munți, risipește flăcări de aur și purpură. Lumea peronului pare turnată în bronz — niște statui, lipsite de orice fel de măreție, oameni așezați pe bănci sau în picioare, înconjurați de geamantane, de saci și boccele, traiștii și bidoane mînjite cu vin roșu. Cînd mai vii ? mă întreabă deodată bătrînul. Nu știu, răspund eu. Toți spun așa, zice el. Cei mai mulți se mai întorc doar să-și îngroape părinții. Viața, mai zice el și scuipă. Între timp, tînărul s-a întors și se precipită în jurul fetei. Din ceea ce spune el înțeleg că trenul s-a suspendat. Îl întreb și îmi confirmă. Totuși, nu se poate, zice fata și vorbele ei se pierd în rumoarea peronului, în vreme ce flăcările din ferestre se sting, lăsînd în urmă o spuză vineție. Parcă odată cu înserarea oamenii au prins chef de vorbă, ca și cum adierile răcoroase, ce împing încet asupra gării o ceață albăstrie, i-ar trezi din somnolența de pînă acum. O matahală de om, cu caschetă de feroviar, ieșit în fața ușii pe care scrie șeful stației, duce o mînă la gură și zice rar : Din motive obiective, trenul s-a suspendat, următorul mîine, la cinci. Lumea se adună în jurul lui, vociferează, se aud și cîteva înjurături, iar el, ridicînd mereu din umeri, dispare pe ușa pe care a apărut. Așteptați pînă la iarnă zice o femeie grasă, cînd va merge autobuzul, acum e toamnă, multă muncă, nu-i vreme de plimbare, și rîde de propriile ei vorbe, iar bătrînul se apleacă spre mine zicînd : Nu-i prea vesel ce auzi, dar nici nu poți înșira mereu numai aiureli. Rîde și el, adăugînd că e cazul să ne întoarcem acasă, să dormim omenește, că mîine tot calul lui orb mă va aduce la gară. Îl refuz, iar el mă privește cu un fel de mirare disperată. Îi bag niște bani în buzunar și nu știu de ce naiba îi mai explic că i-am plătit și drumul de a doua zi. Probabil asta îl amărăște atît de tare, încît o pornește spre căruță fără să-mi întindă mîna. Aș vrea să mă duc după el și, totuși, nu pot. Îl văd cum se urcă încet, sprijinindu-se cu piciorul de roată, cum se așează pe scîndura învelită cu un sac și apucă hățurile. În aceeași clipă căruța pornește. Abia acum îmi dau seama că bătrînul nu are bici. Îl urmez cu ochii pînă ce calul, căruța și omul își pierd conturul, dizolvîndu-se în cerneala nopții deja întinsă peste tot. Mă așez pe bancă și îmi aprind o țigară. Alături, fata a rămas singură, el, probabil, s-a dus la șosea, sperînd să găsească vreo mașină. Și-a întins picioarele, și-a lăsat capul pe mîinile unite sub ceafă și privește cerul. Nu-i nici o stea, degeaba le caută. La ce s-o fi gîndind oare ? Nu, nu-i posibil s-o întreb, îmi zic. Și la ce bun, aș ști ce gîndește ea. Mă ridic, îmi îmbrac fulgarinul și, după ce îmi ocup din nou locul, închid ochii. Bătrînul rînjește dojenitor. Îl întreb de ce rîde și în locul lui apare omul care mă aducea în căruța lui la gară, la început de fiecare an școlar... Nu, nu seamănă cu bătrînul. Doar ochii, viclenia lui, amintesc de acesta. Rîde și el, iar eu mă întind în căruță, pe niște lucernă verde și roțile de sub mine încep să se învîrtească... După vreo oră, poate mai mult, mă trezesc amorțit de frig. Îmi iau geamantanul și intru în sala de așteptare. Un bec murdar, atîrnat de tavan, împrăștie o lumină doar cît să nu calc peste cineva. Oamenii dorm pe bănci, pe jos. Cîțiva au rămas treji și vorbesc în șoaptă. Mai mult pe bîjbîite găsesc un capăt de bancă, lîngă perechea îmbrăcată în geacă și blugi. Au adormit îmbrățișați, înghesuindu-se unul în altul, de aceea am și eu puțin loc. Un bărbat aprinde țigara și, un moment, îi văd fața lungă, nebărbierită, și mîinile neobișnuit de mari. Cînd chibritul se stinge, omul zice : Dă-ți o palmă spune-ne ce-ai simțit, și dă drumul la altă poveste, una care să ne adoarmă, fiindcă ce-am ascultat pînă acum ne alungă somnul. Păi nu-i așa ?

(continuare în pag. 14)

Corneliu ȘTEFANACHE

nicolae țațomir

licornul

— glose la Vavra —

Azur în iris. Cornul sorbind din mierea lunii.

licornul munților

Captivă, puritatea sfidînd zenitul pietrei

licornul pădurilor

Miracol de zăpadă între păuni și fauni.

licornul mărilor

Mai alb ca spuma, gheizer în freamătul albastru.

licornul zăpezilor

Ondule-n pictograma din ghețuri unghiulare.

licornul florilor

Policromie-n coamă, miresme nupțiale...

licornul nisipurilor

Solar în solitudini pe duna lui pustie.

volum holografic al versului

Tu, creier — solarul, lunaticul —
Tu, luptă-n focarul culorilor,
Poetul, etern singuraticul,
Îți simte mireasma sonorelor
Frecvențe vibrînd în acest
Mereu răzuit palimpsest.

Nici spațiu, nici timp Universului!
Volum holografic al versului
Iscat din prezentul ce scurmă
Cu mii de milenii în urmă...

peștera

În peștera de umbre un orologiu bate,
Halucinant, cadența mileniilor. Rupt
De colții stalactitei, de stalagmite supt,
Ciudatul timp se scurge în verticalitate...

Suri lilieci sparg pînza șuvoaielor absente
Și-n bezna tutelară ca-ntr-un sepulcru mut
Printre gîngănii oarbe un șarpe nenăscut
Tresare-n orologiul tăcerilor latente.

albatroșii

Zori de nea, apus pembe...

Au pornit turniru-n cer

Mallarmé și-Apollinaire —

Mal - armé și mal - aimé.

Ning bizar, ca-n mal d'aurore,

Aripi din poemul lor...

grigore ilisei

pe malul rîului

Fragment din romanul „Octavia"

Emil se întorcea abătut acasă. Dacă Octavia l-ar fi privit pe fereastră, cum se întîmpla altădată cînd îl aștepta nerăbdătoare, i-ar fi spus că merge călcînd ca un moș. El protesta de fiecare dată, dar rămînea pe gînduri, întrebîndu-se dacă-i adevărat sau e o părere a nevestii-si. La urma urmei ce-o făcea pe Octavia să zică un asemenea lucru? Pe ceva se baza ea și acest ceva trebuia să fie real, nu o închipuire. Nu-și simțea pe atunci pasul molatec, ci la fel de energic ca întotdeauna. Poate doar se adîncise în gînduri, se îngropase în ele. E drept, mersul lui dăduse impresia de mișcare greoaie. Nici pe departe nu avea un mers armonios. El nu tăia sprinten aerul, mai degrabă îl împingea ca un berbece. Parcă se chinuia mergînd și frămîntînd pămîntul, aerul. Cînd era vesel, cînd toate-i mergeau din plin, dispărea și acea impresie de forțare și de oboseală. Acasă se întorcea cel mai adesea bucuros. Pe drum se lepăda de toate relele, le dădea dracului, își relua viața de la capăt.

A fost cîndva, se gîndea acum Emil Mardare pășind încet și greoi, cu picioarele împiedicate aidoma celor ale cailor scoși noaptea la păscut, ca să nu umble brambura, să nu se depărteze de pășunea lor. Iată că începuse să-i lipsească imboldul ce-l aducea odinioară grabnic acasă. Octavia nu-l mai aștepta, nu mai ieșea în stradă și nici nu-și mai lipea obrazul de fereastră, să-l vadă cînd apare. Sosea deobicei la ore fixe. Nici ei nu-i mai prea păsa dacă ajungea la timp acasă. Întîrzierea lui în timpuri normale se transforma pentru Octavia într-un eveniment. Nu-i mai ardea de nimic. Nu se străduia măcar să salveze aparențele. Lucrurile se schimbaseră radical. Poate avea și ea dreptate. În fond cu ce mai semăna existența ei de acum, cu aceea de altădată? Cu nimic, de bună seamă. Și atunci la ce bun să-și clădească viața pe niște ruine și să creeze iluzia că totul era ca înainte? Dimpotrivă, totul se răsturnase. Emil se simțea prins într-o mlaștină, împotmolit, fără ieșire, din păcate. Octavia continua să reprezinte esențialul în viața lui. Unirea lor nu fusese doar una oarecare ci mai ales de suflet. Acum, cînd ea se afla într-o grea cumpănă, cînd însăși viața ei era amenințată, el trăia din plin sentimentul amărăciunii, durerii și mai cu seamă pe cel al neputinței, alimentat de strania și maladiva stare a Octaviei, repulsia ei față de cei mai apropiați și mai dragi. Asta-l inhiba și-l ținea la distanță. Vedea cum ea se îndepărtează, cum se pierde, dar nu se simțea în stare să alerge după dînsa. Nu-l legau odgoane, era liber ca pasărea cerului, ar fi putut s-o rupă din loc, să fugă pînă i-ar plesni splina. El continua să stea locului, împietrit de neputința ce era atotstăpînitoare peste dînsul. Trăgea cu ochiul, se uita să afle dacă și cu mama Maria se întîmpla același lucru. Nici pe bătrînă n-o ocolea secreția otrăvitoare a acelei ostilități încă surde, ce amenința să crească, să dea peste dig. Pe bătrînă n-o marcase în aceeași măsură ca pe dînsul. Ea parcă n-avea organe să recepteze starea aceasta a Octaviei. Pentru dînsa altceva rămînea capital. Ea n-avea dreptul să cruțe nimic pentru a-și salva fata pe capul căreia căzuse poate cea mai rea dintre relele pămîntului, boala. El nu putea să facă ce făcea mama Maria. De ce oare? se întrebase în repetate rînduri Emil. Ce-i lipsea lui, ce avea în plus bătrîna? Ceea ce atît de greu își găsea răspuns pentru dînsul se ivise simplu, ca o suflare, pentru mătușa Olimpia, sora mamei Maria, singura persoană căreia Emil i se destăinuia. Era nelipsită din casă. Boala Octaviei ștersese mai vechile neînțelegeri cu sora ei. Olimpia socotea de datoria ei să treacă peste anumite resentimente. Acum i se păreau fleacuri. „Cu cît ne apropiem de moarte, obișnuia ea să zică de la un timp, vedem mai bine că ne-am amărît viața cu tot felul de prostii. Maică, să știi de la mine că nimeni nu moștenește pămîntul." Întrebată de Emil cum explică ea lipsa de reacție a mamei Maria la răutățile fiicei ei, Olimpia răspunse fără să clipească. „Față de tine Maria are un mare atu. Ea e mamă și o ajută puterea ei de mamă. Adică, tocmai ce-ți lipsește ție. Mama vede și aude numai ce trebuie să vadă și să audă. Bărbatul în schimb înafara timpului cînd e îndrăgostit lulea și cînd nu are ochi și urechi pentru nimic altceva decît pentru iubirea lui, vede și aude ca toată lumea. Înțelegi dumneata?"

De înțeles înțelegea, că nu era greu de cap ca să nu priceapă ce era de priceput, dar nu putea accepta că este posibil să se petreacă așa.

Mergea de-a lungul rîului cu apele tulburi, zburlite, pășea pe malul înalt, rîpos și sub picioarele lui se năruiau întîi bulgării ce-o luau la vale spre apă, apoi prindea să curgă vijelios țărîna, trăgîndu-l parcă cu dînsa. Îl trecu o nădușeală rece, urmată de alta fierbinte și un vertij îi clătina trupul întreg. Din apă ieșeau ca niște dihănii bucăți din sloiurile sparte în amonte. Sub maluri rezistase încă o streașină de gheață, în care apa izbea cu îndărătnicie, crăpînd-o din loc în loc. Plesnete de sticlă groasă, ruptă în palme, după ce-a mușcat diamantul, se auzeau la intervale egale. Amețitoare și amenințătoare curgere. Emil, însoțindu-se pe drumul spre casă cu apele neguroase ale rîului ce tocmai ieșeau din iarnă, părăsise gîndurile și frămîntările de mai-nainte. Uitase și de discuția cu mătușa Olimpia și de mama Maria, chiar și de Octavia. Apele ce urlau ca o fiară închisă într-o cușcă îl luaseră sub puterea lor. Încercase să se îndepărteze, să părăsească drumul de pe malul apei, dar era parcă prins în mijlocul curentului, ce-i fura mereu picioarele. Vroia să o apuce într-o direcție și se trezea mergînd în cea contrară. Nu intrase însă în panică nu-și pierduse stăpînirea de sine. Nu mai vedea curgerea năbădăioasă a rîului. Privea prin timp, în urmă, și-și aducea aminte. O întîmplare de care uitase cu desăvîrșire. Nu se opri, continuă să meargă, să calce pămîntul de pe malul rîului. Nu se gîndea că ar putea să calce greșit, să-i scape picioarele la vale. Auzea mugetul rîului și izbiturile sinistre ale sloiurilor, bulucindu-se din cînd în cînd ca o cireadă de bivoli, împungînd cu teșitele lor coarne. De văzut nu vedea decît în depărtare, acolo de unde se chinuia să smulga amintirea acelei întîmplări, ce începuse să-i dea tîrcoale. Era tot cînd se dezghioca primăvara. Pămîntul nu se dezghețase încă. Doar pojghița lui se muiase. Se întorcea acasă. Era puțin afumat. La fel și cei doi tovarăși ai săi. Unuia dintre aceștia, lui Dodu, îi mergea buhul de petrecăreț. Avea slujbă la fisc și nu-i lipseau banii și nici prilejurile de a bea de pleașcă un păhărel. Știa afurisitul să-l și bea. Celălalt tovarăș se nimerise la petrecere. Îl luase Dodu ca să-i țină de urît, să-l însoțească peste deal la Vămășoaia, unde i se pregătise o masă, ce avea, desigur, să fie stropită din belșug cu băutură. „De unul singur să te duci la chef nu se face și apoi cine știe cum te întorci, dacă te mai poți ține pe picioare, așa că-i mai înțelept să ai pe cineva lîngă tine", îi spusese Dodu lui Emil. Îl întîlnise umblînd într-aiurea la marginea satului și-l luase cu voie, fără voie cu dînsul la Vămășoaia. „Numai cu ăsta poate să-ți dea bucuria în scîrbă, se adresă el rîzînd lui Emil, rîzînd și arătînd spre Nichita Poenaru, care mergea morocănos și plouat. Uite la el, parcă merge la război." Într-adevăr, Dodu nu exagera, așa stăteau lucrurile în realitate. Nichita, despre care Emil nu știa ce hram poartă, era ursuz și prezența lui dacă nu te înfuria, te putea întrista cu siguranță. „Cu tine, bătrîne, e altceva. Se macină altă făină." Emil nu-l aprobă dar nici nu respinsese oferta, deși acceptarea presupunea să-și schimbe programul. Mai mult, asta însemna să o îngrijoreze pe maică-sa, care avea să se sperie dacă el nu se întorcea la timp acasă. Se hotărî să se ducă totuși cu Dodu. Își luase o piatră de pe inimă. Întîlni pe drum un copil din vecini, pe care-l rugase să se ducă pînă la maică-sa și să-i spună că el va întîrzia puțin, că s-a dus cu alde Dodu pînă la Vămășoaia. Puținul acesta era foarte relativ, dar maică-sa n-avea cum să nu bănuiască măcar ce va urma, de vreme ce era în compania lui Dodu. Nu o dată se întîrziase Emil la chef cu țiganul, cum i se spunea în sat agentului fiscal. Nu era neam de țigani, dar avea pielea tuciurie și doi ochi focoși, ce nu te priveau, ci te sfredeleau pur și simplu. În plus, păcătuia prin ceea ce păcătuiesc în mod obișnuit țiganii. Îi plăcea cheful cu lăutari și suferea de o lenevie orientală. Slujba, pe care, zicea lumea, o primise prin ochi dulci, se potrivea cu firea lui, nu-i cerea să-și frîngă oasele, să se omoare și pe deasupra îl fericea cu ce-i era mai drag, cu chefuri și bani. Lumea îl cinstea pe perceptor ca să mai închidă și el ochii, să-i mai îngăduie cu plata dărilor. Mamei lui Emil nu-i era deloc pe plac tovărășia acestui suflet pierdut, cum zicea cu bunătate. Nu se temea că o să-l ducă pe băiatul ei pe drumul pierzaniei, știa ea bine că există în ființa lui o puritate ce nu putea fi nici mînjită și nici distrusă. Dar, se gîndea ea, el n-avea nimic de cîștigat, ci doar de pierdut. Își risipea timpul de pomană. Nu se împotrivea cu toate puterile ei acestei legături, pentru că-și dădea seama că era vremelnică. Și apoi avea și Emil nevoie să mai uite de sărăcia și suferințele pe care trebuia să le îndure, ca să-și croiască un drum, să-și facă și el un loc pe lumea asta, un loc de domn, cum n-a mai avut un altul în neamul lor. De cîte ori nu se gîndea că el n-are poate o coajă de pîine să ia în gură și-o podidea plînsul că n-avea cum să-l ajute. Bărbatul ei își luase lumea în cap, nici nu vroia să știe de casă, de greutăți, de copii. Așa că, la urma urmei, merita și el chiar și cîteva ceasuri de chef, mai ales că era convinsă că băiatul ei nu depășește niciodată măsura. Ținea însă tot timpul în ea o frică pentru dînsul. Era imprudent, ca un soldat care pleacă cu seninătate la război. Nu-i păsa, pentru că nu știa ce primejdii îl pasc la fiecare pas. La fel se întîmpla și cu Emil al ei. Un chef cu țiganul de Dodu n-avea cum să-i strice la urma urmelor. Putea cel mult să se îmbete. Și ce-ar fi fost atît de rău în asta? N-ar fi fost nici primul și nici ultimul bărbat care pățește așa ceva. Și apoi Dodu, dacă-l lua sub aripa lui protectoare, îl păzea ca pe lumina ochilor, credea bătrîna. Emil îi era drag. Cu el se simțea bine întotdeauna. Făcea parte din rîndul acelor oameni lîngă care îți face plăcere să stai chiar de nu deschid gura și nu scot o vorbă. Pe de altă parte, țiganului îi era frică de mama lui Emil. Dacă, Doamne ferește, i s-ar fi întîmplat ceva rău feciorului ei, în timpul cît fusese cu dînsul, atunci ar fi fost vai și amar, nimeni nu l-ar fi putut scoate din gura și din blestemele ei. Era femeie blîndă, dar cînd venea vorba de viața copiilor, pe care-i creștea așa cum îi creștea, de una singură, i se întuneca totul înainte. Ar fi fost în stare să și sfîșie. Pînă la soarta copiilor se dovedea pîinea lui Dumnezeu, de aici încolo devenea o fiară. Copiii erau lumina vieții. Emil, îndeosebi. În el stătea toată speranța de a-i scoate și pe ceilalți la liman.

Chefuiseră noaptea întreagă și ar mai fi lungit-o, însă, surprinzător pentru toată lumea și mai ales pentru gazde, Dodu fusese cel care spărsese petrecerea, tocmai cînd aceasta era în toi. La orice te-ai fi putut aștepta, numai la una ca asta nu. Cei la care traseseră, se pregătiseră pentru un chef lung și n-apucaseră să așeze borșul de potroace pe plită, să-l încălzească. Soba era fierbinte, dogorea, fusese anume pregătită să se dea repede în clocot ciorba de potroace. Cine să-și închipuie că petrecerea va lua o asemenea întorsătură? Stăpîna casei credea că avea să treacă încă mult și bine pînă cînd va suna ceasul potroacelor, pînă cînd cheflii vor simți nevoia să-și stingă focul din măruntaie cu o strachină de ciorbă. Nimic nu lăsa să se bănuiască un alt curs al petrecerii. Dodu nici nu-și dăduse drumul. Se scălda încă într-un abur, aștepta tăcînd și ascultînd. N-avea urechi de auzit decît pentru Emil, ai cărui ochi sclipeau aprinși de un pojar lăuntric, ce ardea potolit, dar mistuitor. Emil băuse atît cît să i se dezlege limba. Povestea uitîndu-se undeva, parcă spre nicăieri, într-o depărtare numai de el văzută. Vocea lui groasă avea o dulceață și o sonoritate catifelată. Istorisea fermecător, într-un fel ce nu-ți îngăduia să te gîndești la altceva. Trebuia, vrînd-nevrînd, să-l asculți. Pe Dodu îl cam înfuria faptul că Emil privea undeva hăt departe, și-i venea să-l tragă de mînecă, dar nu izbutea să schițeze nici începutul mișcării. Vorbele tovarășului său îl legau parcă de scaun. În timpul acesta Nichita Poenaru dormea ca un bivol trîntit în noroi, într-o zi călduroasă de vară. Nu-l frigea privirea cu care Emil îl măsura dojenindu-l în gînd. „Dar de ce să te superi pe dînsul? îl consola Dodu. Ce, nu-l știa? Așa e el, cam nesimțit, cine să-l schimbe? Poate să se prăvălească omenirea peste dînsul că ăstuia nu-i pasă. Dacă m-am încurcat cu el, acum n-am încotro, trebuie să-l rabd și pace."

Norocul lui Dodu era că n-avea ochi pentru Poenaru decît în clipele cînd Emil se oprea din povestit, fie să-și tragă sufletul, fie să-și amintească în gînd cine știe ce întîmplare de demult. Gazdele se ridicau atunci de pe scaune, să se dezmorțească, să toarne în pahare și să dea porunci slujnicei de la bucătărie pentru ceea ce avea să urmeze. „Vai, oameni buni, se văita stăpînul casei, uite acuși se luminează, vine ziua de mîine și noi sîntem de tot rîsul, n-am fost în stare să golim o damigeană de vin. Dacă nu vă place soiul atunci îl schimbăm, deși ar fi păcat, ăsta e sîngele Domnului. Am cules boabă cu boabă. E împărtășanie, nu alta."

„Lasă-l pe ăsta, mormăi Nichita Poenaru, care se vede că nu dormea, ci făcea economie de mișcări, lasă-l. Ăsta nu-i sîngele Domnului, e sufletul lui." Bolborosind aceste vorbe, el dădu pe gît pînă la fund paharul pe care tocmai îl umpluse gazda, nemulțumită că petrecerea lîncezea. Cheful, ce pornise atît de bine, era gata-gata să sucombe. Sosise clipa aceea primejdioasă, se ivise punctul mort. Dacă e depășit, atunci greu te mai oprești. Erau pe cale să treacă acest prag, dar apăru ceva neprevăzut. Dodu, care și-ar fi mușcat mîinile de ciudă, s-ar fi afurisit să sfîrșească el un chef înainte de vreme, se ridică ca fulgerat în picioare. Își amintise, pesemne, de ceva și amintirea îl arsese cu fierul roșu. „Eu trebuie să plec. În dimineața asta trebuie neapărat să fiu acasă. Altfel nu e bine." Mai mult n-a vrut să spună. Erau, probabil, lucruri despre care n-avea rost să bată toba. Hotărîrea lui Dodu, ce părea de nestrămutat, îi lăsase fără grai pe ceilalți. Doar Nichita Poenaru, mototolul, îngăimă într-un tîrziu mai mult pentru dînsul. „Bine, bine, dar nu-i cam devreme?" Vorbirea acestuia dezlegă și limba gazdei. „Așa ceva nu se face, coane Dodule. Nici n-ați gustat din sarmale, pe care le-am pus la încălzit, la foc domolit, ca să nu mai vorbesc de potroacele fără de care n-o să fiți om multă vreme."

Degeaba își bătea gura. Dodu nu putea fi înduplecat cu nici un chip. Îl așteptau mai mult ca sigur treburi importante. Pe chipul lui se citea o părere de rău că era obligat să plece, să lase căruța-n drum. Cam asta însemna pentru dînsul stricarea unei petreceri. Un păcat de neiertat. Se ridică brusc și porni repede, nu de teama să nu-l oprească cineva, cît să nu cumva să se răzgîndească între timp. Mulțumi din mers gazdei fără să se uite înapoi și să se încredințeze că acela auzise. Puțin îl interesa. Emil și Nichita Poenaru îi luară urma.

Abia după ce ieșiseră din sat, Dodu își recăpătă mina lui obișnuită. Scăpase de acea strîngere în spate. Era iar relaxat și dornic s-o ia de la capăt la prima ocazie. Fluiera, dar nu a pagubă, ci într-un fel vesel, bucu-

oceanul

Într-o arcă unde numai noi mai sîntem
Doar glasul se-aude cu care te chem

Visăm că și mîine mai este o zi
Cînd sîngele nostru-n copii va-nflori

Toate trec și se duc, parcă intră în foc
Frunzele stelei visăm să ne-aducă noroc

Pe lumina din ochii tăi am jurat
Că nici cerul nu-l dau, chiar de fac vreun păcat

Și nici ramuri nu sînt între cer și pămînt
Prin plămîni doar ne suflă o pală de vînt

Chiar și părul tău de aprinde scîntei
Nu se crapă de ziuă la orele trei

Mi-aș dori un vin prea curat în pahar
Ca să-l sparg de o tîmplă cu pumnul amar

Căci din arcă, doar praful, nu vezi, s-a ales
Aruncîndu-ne-aiurea în Oceanul de stress!

semințele

Semințele visează ziua
Să se desfacă în lumină
O muzică de pretutindeni
Balanța timpului o-nclină

Pe pleoapa de singurătate
Ninge cu alb dintr-un cais
Și intră pasărea-n Cetate
Din largul cerului deschis

Iar ochiul zilei luminează
În lucruri arde-un început
Semințele mă săgetează
Cînd urcă nunțile din lut.

rîndu-se că există, că lumea îi aparține, îmbrățișînd toate cîte îl înconjurau, într-un gest plin de generozitate și de tandrețe. Făcea abstracție de cenușiul metalic, ostil, al dimineții, ce nu putea, în mod normal, decît să stîrnească indispoziție. O umezeală friguroasă pătrundea adînc în oase. Era o vreme ce producea suferința, dar la care Dodu și Emil erau, se vede, imuni. Țiganul continua să scoată triluri, îndemnîndu-l din priviri și pe Emil să-i urmeze exemplul. Acesta, dealtfel, nu se lăsă rugat. Se simțea și el în largul lui. Numai Nichita Poenaru era trist. Se zgribulise, îl sîciia frigul patrunzător. Semăna cu un cîine plouat, lăsat de izbeliște de stăpînul lui. Intr-adevăr, Dodu arunca din cînd în cînd cîte o privire spre dînsul. Se uita la el ca la un cîine sau ca la o pacoste de care nu puteai scăpa.

Mergeau acum pe malul rîului. Dodu în frunte, pășind țanțoș. În spatele lui Emil, care-i făcea curaj, spunînd că primăvara este pe undeva pe aproape și că iarna degeaba se mai zburlește, o mîncase lupul, zvîrcolirea ei nu era decît a unui muribund. La urmă, încheind plutonul, se afla Nichita, amărît ca vai de el. I se înecaseră parcă toate corăbiile. Dinspre apa tulbure sufla un curent subțire, tăios. Vibra și tăia ca o pînză de fierăstrău cu dinți mari și bine ascuțiți. Rîul ținea parcă să le atragă luarea aminte, să știe și ei că există, că e o ființă vie, de care e bine să iei seamă. Luaseră de la început act de existența lui, chiar dacă vroiau să dea impresia că nu le pasă, că nu-i impresionează cîtuși de puțin. Pașii lor deveniseră, dacă nu chiar șovăielnici, în orice caz mai prudenți. Incercau pămîntul pe unde călcau, pipăindu-l cu vîrfurile picioarelor. Veselia lui Dodu și Emil dispăruse brusc. O încordare pusese stăpînire pe toți trei. Și Poenaru ieșise din pleoșteala de mai-nainte. Dinspre apa cu sloiuri de gheață venea o amenințare, de care poate nu se înfricoșau, dar îi resimțeau presiunea. De ce oare drumul acesta duce chiar pe malul apei? Nu s-ar fi putut bătători ceva mai departe cărare? Oamenii probabil vroiseră să cruțe pămîntul pentru semănături, dar ce mai conta acolo o șuviță în plus sau în minus? se gîndea Emil Mardare. Ce putere se frămîntă în curgerea aparent monotonă a apei, dacă te poate scoate din ritmul, din preocupările tale? reflectă mai departe Emil. Și ceilalți doi aveau pesemne gînduri asemănătoare. Nu le scoteau la lumină fie din prudență, fie din frică. Respirația lor era mai agitată ca a lui Emil. Fornăiau ca niște cai care simt o primejdie în apropierea lor. Nu se opreau din mers, nu se trăgeau înapoi, dimpotrivă, călcau mai apăsat și hotărîți să înainteze cît mai repede. Cel care rupsese tăcerea a fost Dodu. Rostise cuvintele rar și nu prea tare, ca și cum ar fi vorbit într-o clădire șubredă și ar fi existat primejdia ca ecoul cuvintelor lui să o năruie. „Măi fraților, cine are curajul să treacă înot apa, îi dau o sută de lei. Uite, o pun la bătaie."

Zicînd aceste cuvinte, el dusese mîna la buzunarul de la spate al pantalonilor și scosese portofelul din care extrăsese fără prea multe căutări o bancnotă nouă-nouță, lucitoare.

Emil nu mai văzu cîteva clipe nimic înaintea ochilor, de parcă sticlirea sutei de lei îl orbise. După cîteva secunde, cînd vederea îi reveni, privirile lui erau întoarse spre apa ce începuse să-l tragă spre adîncuri. Il absorbea într-un vîrtej ce creștea, creștea tot mai mare și mai mare. Se afla acum cu fața la rîu, dar de creștetul lui se lipea ca o ventuză rînjetul lui Dodu, care nu-și mai încăpea în piele de mulțumire, că-și putea face și el puțin mendrele, că se putea distra cu cei doi sărăntoci, care salivau la vederea unei sute nou-nouțe, ispititoare. Rîvneau ei, dar nici nu aveau cum să spere că va fi a lor, căci numai un nebun ar fi putut să se arunce în apa înghețată, năbădăioasă. Un asemenea gest ar fi însemnat sinucidere curată. Emil Mardare se trezi pur și simplu vorbind.

„Eu o trec, Dodule, și pentru douăzeci de lei". Gura vorbește fără tine, se gîndi Dodu și plusă iar. „Pentru douăzeci de lei nu merită, dar pentru o sută ai putea încerca. Este un preț mai acătărea".

Da, chiar și douăzeci de lei reprezentau mult pentru dînsul. Erau niște zile de foame mai puține. Cîte nu fuseseră în viața lui de student sărac asemenea zile în care-i lipsise și un colțuc de pîine? O sută de lei pentru el era o avere. Dar nu numai asta, își dădea Emil seama, îl împingea la un asemenea gest. Nu urmărea să împuște suta de lei, ci simțea nevoia organică să calce în picioare umilința la care rîul îl supunea. Poate numai pe el, poate și pe ceilalți? Era o sfidare și se cerea o replică.

Providența să-l fi determinat pe Dodu să-i ofere prilejul? Cu atît mai bine. Altfel, mai mult ca sigur, nu i-ar fi trecut așa ceva prin cap. Dodu îi dăduse impulsul, motivul! Gestul lui avea acum un suport. Putea, deci, să-și încerce puterile cu apa. Dacă avea să fie învins, atunci își merita soarta. Dar de va învinge? Nu mai avu timp să-și răspundă. Se îndreptă spre apă. Sub călcătura picioarelor lui se pornise o avalanșă. Bulgări de pămînt se desprindeau din malul rîpos, prăvălindu-se cu zgomot în apă. Hainele i se lipiseră parcă de corp. Emoția ce-l stăpînea era atît de puternică, că nu mai simțea nici o putere în mîini. Degetele îi tremurau de parcă l-ar fi apucat damblaua. Nu se dezbrăca, ci își smulgea hainele groase de pe dînsul. Clădi un morman, de care rezemă încălțările. Acum, după ce le scosese din picioare, păreau ale unui uriaș. Rămăsese în izmene și cămașă, dar nu-l scutura încă frigul. Trupul cald nu permitea aerului rece să pătrundă dintr-odată. Se aruncă în apă, arcuindu-și corpul și încercînd să cîștige cîțiva metri din săritură. Mii de nuiele îi biciuiau cu sălbăticie pielea. Asta ar mai fi mers, totuși. Din cînd în cînd o sabie îl tăia la burtă. Ciudat, dar măruntaiele nu erau atinse, rămîneau la locul lor. Inghețase însă parcă totul într-însul. Doar inima nu-i era de gheață. O auzea cum bate cu un ciocanel în coșul pieptului. Sunetul acesta egal, tonic îl întărea să meargă mai departe, să despice apa cu mîinile lui ca niște lopeți de lotcă. Din spate ajungeau ca printr-o vată strigătele lui Dodu.

„Opreeșteee-tee!! Opreeșteee-te, Emile! Ce, ți s-a urît cu binele? Stai odată, nebunule. Stai, ce nu ești în toate mințile? Am glumit, omule! Opreeșteee-te, că-ți dau nu o sută, ci două! Potolește-te că la mare belea mă bagi! Hai, omule, hai, se ruga Dodu, cerîndu-i parcă îndurare. Emil și-l închipuia, că nu putea întoarce capul, căzut în genunchi. Înainta, dar din ce în ce mai greu. Curentul îl ducea în josul apei. Efortul de a se împotrivi acestor forțe ucigătoare îl storcea treptat-treptat de putere. Se simțea secătuit. Se lungi. Întinse mîinile și picioarele. Apa îl purta ca pe un buștean scăpat din munte. Emil se lăsa în voia rîului. Ce-o fi, o fi, își zise. Acesta-i poate chiar sfîrșitul! Săraca mama! Vai de ea. Gîndul acesta îi mai dădu un strop de putere. Ridică capul. Privi în urmă. Cei doi înțepeniseră pe mal. Stăteau și se uitau cu palmele streașină la ochi ca într-o zi cu lumină orbitoare. Era de-acum un sloi de gheață. Culmea, mîinile și picioarele se mișcau mai ușor decît atunci cînd se azvîrlise în apă. Indată ieși pe malul celălalt. Rămase o clipă în picioare. Mușcătura vîntului și frigului era mai adîncă și mai dureroasă. În apă i se păru acum că fusese mai bine. Asta îi dădu curaj să se arunce fără să mai ezite. Își fixă drept reper grămăjoara de rufe ce semăna de la distanță cu un mușuroi de furnici. Curentul îl izbea tot timpul cu o funie udă, împingîndu-l în aval. Degeaba se zbătea, mormanul de rufe se depărta neîncetat de dînsul. Mișcările lui erau din ce în ce mai rare și mai vlăguite. Intr-un tîrziu atinse malul cu mîna. Se tîrî ca un muribund pe pămîntul înghețat. Sîichiul vîntului nemilos, vîntul de la sfîrșitul iernii și începutul primăverii îl trezi din amorțeală. O luă la fugă spre hainele aflate hăt departe. Cu puțin înainte de a ajunge se prăbuși ca un copac tăiat de la rădăcină. Noroc că Dodu ieșise din încremenirea de mai devreme și pornise în întîmpinarea lui. Își dezbrăcase cojocul mițos, ciobănesc și acoperi cu acesta trupul aproape vînăt al lui Emil. Prin blana cojocului, țiganul, smiorcăind, transfigurat, îl freca pe corp, ca să-i pună sîngele în mișcare. Habar n-avea dacă așa trebuia procedat, făcea și el ce auzise că se face. Frămînta parcă un aluat de cozonac și vorbea ca să se liniștească. „De ce-ai făcut o așa de mare prostie, mai mare decît tine, Emile? Doar ești om cu carte și cu scaun la cap. Hai, de la un neghiob ca Nichita mă mai așteptam, dar de la tine cu gîndul n-aș fi gîndit!"

Sub învelișul călduros al cojocului, Emil revenea la viață și-și recăpăta curajul. Văzuse, într-adevăr, moartea cu ochii, dar ce mai conta acum? Primejdia, era conștient Emil, nu trecuse încă. Nu era exclus să se lase cu o răceală la plămîni, cu o tuberculoză, ori cu altceva la fel de rău. Cu cîte ponoase nu te poți alege după așa ceva. Acum îi era însă bine, se încălzea și nu-și închipuia să fie altă fericire mai mare.

„Măi Emile, eu am glumit, omul lui Dumnezeu! Ce, tu nu știi de glumă?" se căina, dezvinovățindu-se, Dodu, stînd în genunchi lîngă tovarășul său, din al cărui trup învelit în cojoaca mițoasă ieșea un abur cald.

„Lasă, Dodule, că a trecut! De suta de lei să nu sufli o vorbă, că dacă află mama e vai și amar de amîndoi".

Emil Mardare întorsese privirea spre apa tulbure. Sloiurile se strîngeau ca o turmă de rinoceri. Dar, dintr-o dată, apa se limpezi și el văzu ca într-o oglindă chipul supt al maică-si, mîinile ei chinuite de muncă. În suflet îi pătrundea privirea ei bună, ce vindeca de dureri, de supărări, atunci cînd pogora asupra cuiva. Zîmbi, amintindu-și cum se supărase, cum se făcuse ea atunci foc și para aflînd la ce-l îndemnase Dodu, să treacă, în înot, ca un stricat la minte rîul plin cu sloiuri de gheață. Avusese ea război mare cu Dodu, pe care-l certase să nu uite toată viața că n-ai dreptul să te joci cu viața Pe Emil îl dojenise mai cu blîndețe și înțelegere și mai ales îl rugase să aibă milă de dînsa, că mai are copii de crescut. El îi făgăduise, dar nu se ținuse de cuvînt, nu pentru că n-ar fi vrut, ci pentru că așa era firea lui. Nu calcula niciodată, cu toate că i se zicea neamțul, consecințele unui gest, nu se gîndea c-ar putea fi necugetat. Răspundea unor chemări primejdioase regretînd mai tîrziu, dar ce folos? Nu se lecuia, și nu rezista ispitei. Spiritul lui de conservare înregistra momente de eclipsă totală. Asta poate să fi fost explicația.

Emil nu mai privea apele umflate ale rîului. Se uita undeva în depărtare fără să caute ceva anume. Gîndurile îl luaseră cu totul sub stăpînirea lor înrobitoare. De ce n-am oare acum puterea să mă arunc în mijlocul curentului, să sfîrșesc odată cu viața asta strîmbă? se întreba Emil mergînd tot mai anevoios. Pe mama n-am cum s-o mai supăr. Cel mult m-aș apropia de ea. Cu Octavia, ce se întîmplă? Pe ea cui o las? Nu-și răspunse, dar încet, încet, se depărta de cursul rîului. Acesta făcea acolo un cot și o apuca, tăind de-a lungul cîmpiei, într-o cu totul altă direcție. Emil o pornise pe cărarea ce ducea spre orașul Dobrești, ale cărui acoperișuri înalte se conturau deja.

anotimp rodind

Se-ascunde primăvara-n noi
Și vei vedea cum înflorim
Plecînd pe verticale ploi
În brazde noi să ne zidim

Cu sînge-albastru, vegetal
Ne vom mișca pe-un spațiu-ales
Din creanga ta vei da semnal
Cînd rodul este de cules

Apoi prin iarnă iar trecînd
Ne-om pregăti pentru-nfloriri
Din brazde tainice arzînd
Să răsărim în noi zidiri.

lucrarea primăverii

Lucrarea primăverii-n muguri
Așterne-n zile începuturi
Și vezi zburînd prin albe ruguri
Albine galbene și fluturi

Mă doare ochiul de lumină
Și trupu-i numai vîlvătăi
Pe coapsa gîndului străină-i
Zăpada umerilor tăi...

Dionisie DUMA

vasile constantinescu

* * *

Văzut din față-i sferă, și din spate —
un cimitir de cifre-amestecate,
în care unele din cînd în cînd tresar
ca la ecoul unui timp din alt hotar;

iar de la un mormînt la alt mormînt,
locuri de trecere — dar pentru cine? — sînt;
pentru vreun vis ce poate n-a avut
vreme cu sine să se fi umplut?...

Cîte un punct — rar, foarte rar — albastru
între două vise se preschimbă-n astru,
făclie la vreo amintire trează —

și în al sferei infinit de zgură,
care-i balanța pentru starea pură
de fracții ce-n lumină se-ncarnează?

* * *

Ca un atom albastru și singur și trist
prin orologiul serii căutîndu-mi umbra...

În frunzele de foc ale toamnei,
stelele foșnesc cuvinte de taină și spaimă
și sîngele meu parcă-i lumina altui timp.

Nu mai țin minte ecoul divin
al intrării în spațiu — ca un cutremur...
ca o explozie... o moarte... o înviere...
amintire — din amintire — a cărei ființă?

Ci veșnic mereu mai departe de mine,
tot mai departe, la ultima planetă a cărnii,
la ultimul zid în fața căruia cuvîntul
se contemplă pe sine pînă ajunge orb —
de mine mereu mai departe și tot
mai aproape,
ca un atom albastru — și singur și trist.

* * *

Un carnaval de măști multicolore
umplea tot spațiul abisalei ore
ieșită în afara marelui cadran
al orniciului în ființă suveran.

Și dublu-al fiecărui dansator
cu mască, țopăind într-un picior,
mă întrebam care sînt cel real
în cosmosul acelui meta-cosmos bal.

Am fost cîndva acolo — încă simt
în carte semne-cifre ce nu mint,
între neuroni — scîntei dintr-o lumină

ce în atomo-psihica stelară
nu a atins încă lucirea clară
încît în suflet liberă să vină.

* * *

O, binecuvîntată adiere
din nevăzute, neștiute sfere,
cum te strecori în mine uneori
și sufletul devine pînă-n zori
un tainic univers de ghicitori
prin care urc în vreme ce cobor.

Voi mai străbate două sau trei vieți
pînă la pragul albei dimineți —
mai albă ca lumina tuturor
sorilor ce vin din viitor,
ca al luminii tainic minereu,
ca lacrima din ochiul unui zeu —
și voi fi pierdutul călător
care-n sfîrșit ajunge la izvor.

În albul ochiului transcendental,
iluzia e-un labirint real.

* * *

O noapte ca un gălbenuș de Ou,
buricul cerului înfășurase —
purificat, se închega din nou
un univers de pete luminoase.

Din carnea universului defunct
— mărime într-un șir de sterpe fracții —
își rotunjea hotarul doar un punct
în sine născător de vaste spații.

Și nu am mai văzut nimic în cer.
Nici pe pămînt. Și nici măcar în mine.
Desen pe-o față de brancardier

în gangul unor hibrisuri divine —
sau poate calendarul rătăcise
un vis prea scurt dintr-un noian de vise.

(Din ciclul „Reflecții")

aurel dumitrașcu

oraș cu maria

Să învăț pe de rost vîntul rece
rostogolindu-se prin carne precum un text
sfidător : n-am să
pot. Aceiași nori părăsiți de livezi stoluri de
linii moarte
Ca și cum nu despre mine s-ar vorbi
ci despre dragoni. O femeie sau o rețea secretă
monopolizată brusc de un anotimp verde.
Și o implor : un ochi
șiret închipuie dealul tu rămîi acum de partea
merișorilor
orbi fugi după ei întoarce-i din drum
Și pînă la urmă știu că așa n-ai să faci.
Și sînul tău se va
pierde

într-o gară cu prostănaci.

la orele 24

La orele 24 mașinile se retrag la depouri
florile mor neesențiale pe străzi
viața ta merge pînă la orele 26 apoi începe ziua
plouă torențial la orele 24 ezra pound rămîne
fără prieteni
la orele 24 nu ai 24 de ani speriat sari în
mijlocul casei
nu ai scris 24 de cărți pe ultimele 23 le-ai
aruncat
în foc plictisit
pui prinsoare pe deșteptăciunea iubirii
vătămătoarea idee de nemurire este linșată
din nou
au scris și alții pînă la orele 24 despre
nebunie rachiu
despre cărți
Mistuit de nevroze la ora aceasta
ești invitat la dans de ecou.

radu andriescu

cu ochii la zmeul bumerang

Aceasta este mult dorita așteptare care sperie
porumbeii cartierului
vulturul turtit a cărui urcare și coborîre o
regizez leneș
am văzut așteptarea sub formă de tunel
prin care trecea aerul
sau elicopterul în slalom printre romburi
mai mult albe
batiste tăiate de mînă
tot mai multe
tăiate de zor de cinci bărbați și două femei
însă ceea ce fac eu porumbeilor seamănă
cu o spirală
și spaima poate fi convertită în plăcere
și zborul în spirală și rombul în vulturul însă
pupilele ți se străpezesc
de atîta deschidere și de mirosul uniform
și de culoarea uniformă
și la capătul firului nu mișcarea transpare
ci așteptarea
spiralată a porumbeilor și așteptarea
legănată a
vulturului și nu îți trece prin cap să lași
totul și să pleci
să cadă vulturul cu o spirală
multicoloră de
porumbei după el pînă după
acoperișuri

paraphernalia

toată paraphernalia obișnuită, care vine pare-se
din inspirație,
licorne, salamandre, anaconde, aligatori
de fildeș,
gargouilles cu nume lichid,
combinație voluptuoasă a dorințelor opuse,
iar imediat ar urma catedrala
cu miile de cocoșați
cu miile de cupole transparente pe spinare
transparente ca strada prăfuită și fierbinte
fără măturători fără
trecători
amalgamul de lumină și praf care se lasă
ca boabele de mercur
pe stradă și în general tot coșmarul care
ia naștere
în nopțile în care ploaia cade prin multitudinea
de gargouilles
lungi și puternice pe străzi prea curate
negre și lucioase de curățenie
printre măturători dar în pustietatea albă
a sticlelor de lapte
și a borcanelor de iaurt

ioan moldovan

și grija

Lumina pe cîmp, mohorul letal, baladesc
bătut de senzații
în plină vară
Și eul îndărătnic în șanțurile aurii din creier
amușinînd dealul cu fragi, rîul
și drumurile cu umbră

A dispărut lumea, poate și tu
scuturînd umerii în briza de seară

Acum va veni îmblînzirea, cu călcîie de
sticlă și tari
cu nuiaua flexibilă
la capătul căreia înflorește molatic
trifoiul : o slăbiciune
firește, din pricina mirării sălbăticite

lîngă mine în umbră

Lîngă mine în umbră stă azi eustațiu și
privește urît
aburirea trompetei sale
Picioarele-i atîrnă în golul roz dintre
versete
în timp
ce frigul ondulează de jur-împrejur

Ultima cursă pocnește afară stropind pereții
c-un sînge vulgar : „gata și cu toamna,
de-acum cîinii
vor linge numai sare"

Brusc se ridică apoi și scuipă în foc
micul oval de sidef al însingurării sale

fruct al pămîntului

Goală șerpui prin iarbă, fruct al pămîntului,
din bălțile albe-ale cerului, albele păsări îți strigă :
ay, ay !... șerpuie-n iarba înaltă
femeia în chip de ferigă.

Din adîncul pădurii, glasul pădurii,
glasul pămîntului din adîncul pămîntului strigă :
ay, ay !... șerpuie-n iarba înaltă
femeia în chip de ferigă.

Din spuma valului rece, sirenele, valul
rece taie delfinii și strigă :
ay, ay !... șerpuie-n iarba înaltă
sufletul nostru în chip de ferigă.

Nestemate albastre ale mărilor țărmuri...
caii pe plajă în galop, herghelii...
ay, ay !... fructul pămîntului din iarba înaltă,
fruct al păcatului ce șerpui.

povestea țărmului

Era un țărm de aur cum nu fusese țărm
cu păsări mari ce dau în aer sămn
Or sînii tăi,de acolo, mari globuri de cristal,
atrag prin strălucire vapoarele la mal.

Și-adesea îți plimbi trupul frumos de abanos
o, tu înaripata privirii mele-n jos !
Și-ai mîinile întinse
și șolduri care-nțeapă
și pielea ta ca pielea delfinilor în apă.

în ape

În apele deschise și calme să-ți arunci
tot farmecul, femeie, ucigător, Atunci,
rămasă pentru ochii mei lacomi așa goală
în apele deschise și calme — ideală.

S-or repezi doi nuferi, ca două mari pocale,
să soarbă cu plăcere din farmecele tale
și cînd o să te-nchidă în adîncuri, să nu suferi,
de vai, obrăznicia naivă-a acelor nuferi.

inima

Mă uit și eu și văd cum în apă
mi se oglindește inima.
Eu tocmai voiam să beau
cînd văd că în apă
mi se oglindește inima.

Tare bine, zic,
eu nu mi-am văzut
niciodată inima.

Beau eu din apă
și văd cum îmi beau inima.

Tare bine, zic,
eu nu mi-am băut niciodată inima.
Tare, tare bine...
Măcar atît.

stare cu femeie și pește

Adică o femeie
care stă așa
cu fața spre apă ;
doarme în spatele ei
ochiul
ce ar trebui
pe ea să o vadă ;
se gîndește să moară
de fapt era moartă
și ea se gîndește să moară...
Adică o femeie care stă așa cu un ochi
în afară

Vede femeia în apă un pește
fără culoare
și fără miros
adică femeia vede
și se teme de pește
gîndește
să moară frumos.
Vai, peștele, peștele
șarpele, poate,
mare,
sticlos !

dan giosu

ghedeon mihalache

într-acolo, inima mea

Să fi avut zece sau poate doar unsprezece ani. Dormea cu spatele sprijinit de malul ușor înclinat, într-o poziție nefirească pentru dînsul. De partea cealaltă a rîului, trei copii ceva mai mari, se duelau cu niște bețe scurte, dar destul de groase spre a rezista loviturilor. Sen îi privi cu nepăsare. Pe șes, ici-colo, pășteau cîteva vaci bălțate. Din cînd în cînd, cîte una sau două veneau spre a se adăpa, apoi plecau din nou în căutarea hranei. Ochii lui Sen poposiră cîteva clipe deasupra dealului împădurit din fața sa, acolo unde vitele ar fi găsit hrană îndestulătoare, dacă din cine știe ce pricină acest lucru n-ar fi fost interzis. Revenind asupra celui adormit, se întrebă cum de nu-l trezesc strigătele duelgiilor. nedumerire iscată de faptul că el nu putea adormi, în asemenea condiții, dar tocmai atunci copilul își schimbă poziția, întorcîndu-se cu spatele spre gălăgioși. ceea ce, desigur, nu schimba datele problemei. Trebuie să fi fost tare ostenit: sau poate că, la urma urmei, se prefăcea doar. Acest gînd neașteptat îl miră chiar și pe Sen, întrucît n-avea nici un motiv să presupună așa ceva. Totuși, dacă se gîndea bine, căldura înăbușitoare și, mai ales, poziția incomodă, făceau greu de admis somnul. Oare se prefăcea într-adevăr? În ce scop? se întrebă Sen. Nu găsi nici cea mai vagă explicație. Pentru o vreme, nici nu se gîndi la asta.

Fie că nu observase de la început, fie că schimbarea survenise între timp, de această dată sesiză ceva. Copiii erau puțin prea mari pentru a se juca de-a duelul (cum de nu se gîndise la asta mai înainte?), și o făceau într-un mod cu totul nepotrivit. Se duelau toți trei deodată, apărîndu-se și lovind fiecare cum putea, cu o furie care lăsa impresia că se bat de-adevăratelea. Uneori, săreau doi contra unul, și culmea, chiar pe cel mai slab, pînă îl scoteau din joc dacă așa ceva putea fi numit joc, lupta fiind continuată între cei rămași, cu aceeași furie neobosită, încît era de mirare cît rezistau. Alteori se înverșunau împotriva celui ce încerca să se eschiveze prin fugă, astfel că nu era chip să scapi. Păreau să se fi înțeles în a-și pricinui cît mai multe vînătăi, cu toate că nimeni nu vărsa vreo lacrimă, deși îi vedea adesea scăpînd bețele din mînă în urma unor lovituri peste degete, cap sau aiurea, cînd își prindeau părțile lovite și se încovoiau de durere, timp în care adversarul aștepta răbdător să-și revină, în afara faptului cînd nu erau toți trei indisponibili. Acest aspect, anume că nu se plîngeau deloc (ceea ce, se înețlege, ar fi fost lucrul cel mai firesc din partea lor în condițiile date), îl nedumeri pe spectator întrebîndu-se dacă nu cumva totul era o pantomimă. Dar ce rost avea ca unul să se prefacă a dormi, iar alții să mimeze furia luptei și a durerii? Și pentru cine? de vreme ce era singurul adult din preajmă, pe care copiii nici măcar nu-l cunoșteau. Sen făcu ochii mari. Nu găsea nici o explicație logică însă făcu ochii mari în urma unui sentiment obscur, imposibil de tradus în cuvinte. În fapt, era intuiția unei metarealități, dar dacă puteai da un nume acelui sentiment, nu înseamnă că lămureai cuprinsul (sau necuprinsul) său, și aici survenea imposibilitatea traducerii. Lucrurile se prezentau sub formă antinomică, însă era treaba ta dacă le accepți sau nu, iar Sen nu numai că le accepta, ci se străduia pe cît posibil să le și explice. În sinea sa recunoștea că o explicație, oricît ar fi fost de ingenioasă, ar fi știrbit farmecul acelui ceva nu știu cum și nu știu de unde, mult prea bogat în sugestii ca să-l închizi într-un flacon raționalist.

Pe nesimțite și în pofida a ceea ce se aștepta de la dînsul, adormi. Visă următoarele : Se făcea că doarme pe o pajiște și visează o pajiște plină cu flori. De undeva apăru o fată foarte tînără, aproape copilă, îmbrăcată într-o rochie albă, nespus de albă, și desculță. Îl luă de mînă, spunîndu-i ceva ce mai tîrziu nu-și aminti, dar era clară intenția ei de-al duce undeva. Într-adevăr, după un drum destul de complicat prin iarba înaltă (ce nevoie avea să facă atîtea ocolișuri, cînd ar fi putut merge drept?), ajunseră în fața unei case ce părea că intrase pe jumătate în pămînt, într-atît de joase erau ferestrele. Nu semăna cu nimic din ceea ce văzuse, poate doar a căsuță de pădurar, în schimb, îi trezi un puternic sentiment de nostalgie. Se opri dinaintea unei ferestre sparte — fata dispăruse subit — și fu suficient să pășească pervazul pentru a intra în casă. Odaia era strîmtă și complet goală. Ici-colo atîrnau fire de paianjeni, iar praful gros arăta că nu mai fusese locuită de cine știe cîtă vreme. Sentimentul de nostalgie nu-l părăsi nici aici, nici în celelalte camere, prin care pare-se că pluti, deoarece nu i se impregnase imaginea mersului său. Cu cît numărul camerelor creștea, cu atît deveneau mai curate și mai spațioase. Într-una singură găsi un morman imens de creioane mici, mijlocii și foarte mari, însă ciudat, toate fiind absolut inutilizabile. Tot răscolindu-le, dădu peste o roată de bicicletă, o minge spartă, o praștie ruptă și cîteva cărți de joc. Păru să se întoarcă pe același drum, deși era altul, prin camere din ce în ce mai strîmte și prăfuite și absolut goale. Aici visul deveni neclar, avu impresia că mai parcurge un șir nedefinit de încăperi, într-o dezolare persistentă, apăsătoare, ca o stihie. Prinse a fugi prin căsoiul care nu se mai termina de terminat, urmărit de copilul adormit pe malul rîului. Nu-i era clar de ce-l urmărește, apoi înțelese că băiatul căuta ajutorul lui, el însuși fiind urmărit de cei trei care se duelaseră pe celălalt mal, dar era prea tîrziu, căci un soi de scări foarte complicate îi despărțeau fără putință de apropiere. O disperare inumană îi dădu impulsul să se arunce din vîrful acelor scări spre copilul care, paradoxal, era el însuși, însă pînă și acest lucru părea irealizabil din pricina apocalipsei scărilor, astfel că disperarea lui răbufni într-un urlet incredibil de durere, neputință și frustrare.

Atunci se trezi. Băiatul încă mai dormea, în schimb duelgii fugăreau un vițel. Sub impresia visului, vedea cu alți ochi întreaga scenă. Copilul dormea așa cum trebuia să doarmă, nu mai găsea nimic firesc în somnul lui. De asemenea, cei ce fugăreau vițelul, deveniseră ceea ce erau, încît pînă și acesta părea să participe la joaca lor. Îl trăgeau de coadă sau, în glumă, încercau să-l încalece. Îl stropeau cu apă, dar mai cu seamă, îl împiedicau să meargă la maică-sa, nevoie pe care vițelul și-o exprima printr-un muget prelung. Sen crezu în această imagine idilică a bunelor intenții și atunci îi văzu pe copii cum se străduiesc să-l culce la pămînt. Nu știa de ce țin cu tot dinadinsul să realizeze acest lucru, de altfel nici nu-i trecu o asemenea întrebare prin minte. Deocamdată, era absorbit de joc în sine. În liniii mari, nu se schimbase nimic. Îl stropeau cu apă, voiau să-l încalece ori îl lăsau să fugă puțin, numai că de fiecare dată se străduiau să-l culce la pămînt, și parcă nici atunci nu căutau să ducă treaba pînă la capăt, ci numai să-l îngenuncheze. Probabil că această imagine îi amuza sau naiba știe de ce. Repetiția acestui gest îl neliniști pe Sen. Cu toată fragilitatea animalului, acesta nu se lăsa doborît. Era chiar de mirare cum de ei trei nu reușesc să supună o ființă atît de plăpîndă. Se poate ca nici copiilor, să nu le fi fost prea clare intențiile lor, din această indecizie născîndu-se slabele lor rezultate. Restul scenei fu infinit de scurtă față de durata zbenguielilor de pînă atunci, în schimb memoria lui o reținu ca fiind cea mai lungă din întreaga după-amiază.

Unul dintre copii trăgea cu violență de coada viețlului, al doilea îl ținea de cap, lovind totodată cu picioarele peste picioarele animalului, în timp ce al treilea se chinuia să-l înjunghie cu ceva ce putea fi cuțit, dar care, după cum observă mai tîrziu, se dovedi a fi o bucată de seceră ruptă, împreună cu mînerul ei. Vițelul mugea de ți se rupea inima, copilul tot se mai chinuia să-l înjunghie cînd Sen își reveni din uluire și strigă la ei. Nici nu știu cînd parcursese cei cincizeci-șaizeci de metri pînă acolo, ca să constate că tot ce se mai putea face era să încerce să oprească sîngele ce se scurgea repede-repede din gîtlejul vițelului în pîrîiașul peste care căzuse de-a curmezișul. Culcat în apă, cu capul sprijinit de grumazul animalului, fu zguduit de un acces înfiorător de plîns, în vereme ce sîngele i se prelingea încet-încet printre degete. Tocmai atunci, copilul a cărui somn nu putuse fu tulburat de nimic, se trezi și prinse a mugi cu aproape aceleași tonalități ca ale vițelului răpus, încît pînă și fugarii ajunși hăt-hăt departe se opriră uluiți, văzîndu-l cum aleargă mugind spre vacile ce-și ridicaseră neliniștite capetele.

supermagazinul realității

Frecventez mai ales
supermagazinul realității...
De aici mă îmbrac.
mă încalț,
mă hrănesc,
cu/o/mparind tot felul
de sortimente :
fapte, întîmplări, evenimente,
senzații, impresii—sentimente.
Realitatea mă sesizează,
iar eu îi răspund luînd condica
de sugestii și reclamații...

n-am contrazis-o

Am rîs...
Ea mi-a spus că rîd
de parcă rîsul meu
se tăvălește pe caldarîm
spărgîndu-se în bucățele mici, mici...
N-am contrazis-o.
Am întrebat-o ce e după ea existența.
După mine existența—un.
Profesorul ne vorbea
despre scriitori meseriași.
eu m-am gîndit că un scriitor scrie
și după moartea lui.
Țineam în mînă un covrig.
„Parcă ții o idee..."
N-am contrazis-o...

certificatul

În certificat
mi-au scris mai întîi
Pișcu
apoi Daniel
apoi și Marian.
Acum de-abia îmi dau seama
că acela sînt eu.

eroică, simfonia

Pe stradă mașinile sforăie
La ușă se aude soneria
Bărbatul ridică glasul la nevastă
Dar ea nu se lasă
Eroică simfonia .

Daniel PIȘCU

cuprins

Oul dezghiocat de mistere în mîna mea
această naștere —
ochiul în căutarea sărutului
soarele gest deschis în iarba placentei,
gura purpurie salivă
în valea acestui torent,
trupul său istovit
în sîngele ceasului,

dinspre lumină se crapă fîntîni
pleoapă pe pleoapă
știind cum ținuturi sălbatice
adăpostesc fiarele paradisului,
dinspre lumină mame subțiri
își tremură carnea
în gesturi rotunde,

în mîna mea un oaspete nou —
trupul care-mi astîmpără
boabe de somn în clipire,
această naștere —
mîinile sale, fierbinți însemnînd
cuprinderea.

fiindul

Sufletul meu în adînc germinează
o Pasăre,
sufletul tău în adînc germinează
un Lucru —
risipă a ochiului nostru în rîd
germinează clipa în care-am știut
suferința,
numai în adînc
către toate iluminările
Cîntul —
eternă respirare în memoria frunzei,
numai în adînc sufletul nostru

din înțeles în înțeles
pînă copilul fiind
colindă lacrima lumii.

Vasile POPA

Corneliu BABA : „Fata în roz"

dialogul artelor

portret al artistului

Vremea cînd l-am intîlnit prima dată pe Corneliu Baba, este adînc îndepărtată de trecut.

Îmi aduc aminte, că într-o zi, fiind la Institutul de arte plastice din Iași, am făcut cunoștință cu el și strîngerea de mînă ce ne-am dat-o atunci, pentru prima dată, a fost de fapt, legămîntul simbolic al unei prietenii pentru totdeauna. Această veche prietenie nu este numai de ordinul unei simple afecțiuni sentimentale, ci al unui factor mult mai puternic, care-și găsește expresia într-o completă comuniune de gînduri, pasiuni ,respect față de meserie și mai presus de toate aceleași aspirații, spre care am năzuit împreună în arta noastră.

Prietenia mea pentru Corneliu Baba este discretă, fără exteriorizări vizibile, ea fiind mult mai profundă, alimentată mereu de marea stimă ce o am pentru realul său talent și pentru acel exemplu de conștiință și răspundere profesională de la care nu a abdicat niciodată.

Obsedat mereu de năzuința spre desăvîrșire, Baba se dăruie cu trup și suflet picturii sale, ducînd zi de zi de dimineață pînă seara, o îndîrjită luptă în care munca și pasiunea, se contopesc în marea lui exigență, lipsită de compromisuri, pentru a-și pune în valoare multiplele sale resurse creatoare.

Corneliu Baba nu este un spontan, pictura sa este rezultatul unor momente de adîncă meditație despre oameni, viață și artă. Fiecare lucrare a sa încorporează un timp îndelungat de pregătire, printr-un mare număr de studii, atît în desen cît și în culoare. Aceste studii pot fi socotite la rîndul lor adevărate opere de sine stătătoare, de o reală valoare artistică.

Acum, cînd anii i-au încăruntit tîmplele, putem afirma cu multă certitudine că el a atins cele mai înalte cote ale desăvîrșirii. Pictura lui și-a ocupat astăzi, prin propria sa forță, locul ce i se cuvine în arta universală.

Corneliu Baba, omul, rămîne veșnic fixat pe verticalitate, neclintit în principiile sale despre demnitate, omenie, frumos și bine, neadmițînd nici o abdicare de la aceste principii, atît în relațiile sale cu semenii lui cît și în artă.

Ion IRIMESCU

profesorul meu

Mi-aduc bine aminte. Eram în anul I la Belle-Arte cînd l-am cunoscut pe Corneliu Baba ca asistent al profesorului Jan Cosmovici. Lucram pe amîndouă fețele hîrtiei. Pe-o parte cu vîrful creionului, cum ne cerea profesorul, pe cealaltă parte cum ne cerea asistentul său, Corneliu Baba, în pete mari de cărbune, încercînd să despărțim lumina de întuneric, „așa cum a făcut-o D-zeu la începutul lumii".

Mă vrăjise de la început pictorul Corneliu Baba cu figura, gesturile și cu puterea lui de-a ne inocula, prin cuvinte însuflețite, dragoste și pasiune pentru meseria de pictor. De aceea, cînd a fost numit profesor la catedra de decorativă, pe un post rămas vacant, m-am transferat la decorativă — pentru a fi mereu în preajma lui.

Aranjarea modelului ne stîrnea totdeauna mare interes, maestrul știind să descopere prin intermediul mișcării, a vestimentației, draperiilor și luminii, taine și frumuseți nebănuite, de care se bucura ca un copil, făcîndu-ne și pe noi să le vedem și să ne bucurăm, chiar dacă era vorba doar de-o natură statică. O față de masă albă, pe-un fond alb, o sticlă de lapte, o căniță albă și-un șervet alb, și-o farfurie albă cu ouă; o problemă de alburi. Stăteam ore întregi privind ouăle din farfurie, pînă cînd vedeam apărînd o aureolă în jurul lor! Obiectele căpătau alte semnificații. Nu numai forma plastică, ovală cu axe, dar oul conținea viață, spirit. Luminile și umbrele, care se fugăreau pe obiecte, creau o lume nouă, aparte, uneori bizară, dramatică.

În acea perioadă a studenției mele, lucram pe timpul vacanțelor și în atelierul său din curtea Academiei, unde mă invitase ca ucenic, procurîndu-mi pînze, cartoane, culori, și pensoane și verniuri. Eram numai ochi și urechi. Căutam să-l imit pînă și în gesturile comportamentului din toate zilele, urmărindu-i verva, ironia ascuțită, istețimea de minte-brici, ochii vii cu sclipiri dese...

De aceea poate că am fost așa mult atras de Corneliu Baba, care devenise pentru mine un mit și de care greu m-am desprins. După ani de chinuri, pînă s-ajung iarăși eu.

Am admirat întotdeauna la el îndrăzneala în artă, sinceritatea, consecvența și repulsia față de compromis și faptul că a rămas același, fie că era socotit formalist, atunci cînd formalismul avea alt înțeles, un prost înțeles, fie că era socotit ca făcînd o pictură veche clasică, atunci cînd tineretul umbla cu albumele deschise la diferite curente străine trecătoare, fie că era socotit, mai puțin colorist, pentru că el știe de la profesorul său Tonitza că „a fi colorist nu înseamnă a folosi toate culorile existente și mai ales așa cum le iei din tub".

Pentru aceasta, astăzi, cînd împlinește 80 de ani, îi spun sărut mîna acestui mare maestru și dascăl al meu. In singurătatea atelierului său poate se va bucura căzîndu-i sub ochi aceste rînduri scrise cu sinceritatea moștenită de la el, prin care vreau să-i spun că în tot timpul care s-a scurs de la terminarea școlii de fiecare dată cînd am lucrat ceva, mi-am pus întrebarea dacă ceea ce am făcut i-ar place maestrului meu.

Dan HATMANU

contemporanul nostru

Meșterul umblă și astăzi, neobosit ca întotdeauna, în căutarea sublimului în artă. Din această perpetuă neliniște se țese liniștea clasică a pînzelor sale. Mereu pe același drum, după cum a mărturisit-o cîndva, pentru că i-au repudiat schimbările de dragul schimbării, „Nu m-am schimbat în pictură fiindcă am socotit întotdeauna că mai este încă mult de făcut cu mijloacele pe care le am". Nu s-a abătut, așadar pe căi lăturalnice, nici n-a ales poteca ușoară, domoală, pentru urcuș. A suit pieptiș, printr-o muncă sisifică în atelier, din noapte în noapte, dorind fierbinte să ajungă la esențe, la simplitate și profunzime. Cum tot el spune într-o altă spovedanie a sa, pictura a fost pentru dînsul un viciu. Intrarea în această artă nu i-a fost lină. Au existat destule și grele obstacole. Tatăl său, pictor originar din Banat, l-a îndemnat să îmbrățișeze cariera didactică. La Academia de arte din București a rămas corigent la pictură. A studiat filologia și filosofia, a cîntat la vioară. Și-a început munca la catedră undeva în provincie, cînd a ieșit înaintea lui Nicolae Tonitza. Acesta a simțit printr-o ochire cu cine avea de-a face, a adulmecat mireasma rară a talentului autentic.

Cu zestrea de sensibilitate pe care a strîns-o din anii de studii filologice și filosofice și din vremea cîntului la vioară, cu harul său de pictor și cu puterea fabuloasă de a sta și a trudi la șevalet, Corneliu Baba și-a croit pîrtia sa inconfundabilă în arta românească și cea universală. El a urmărit cu obstinație, încă de la începuturi, cînd cromatica și tehnica tonitziană ca și catifelările lui Luchian, se regăseau cu ecouri mai vii sau mai stinse, trecute evident prin filtrul propriu, în pînzele sale, să găsească modul particular de exprimare. Culorile au căpătat repede acel luciu, acea străluminare de bătrîne icoane pictate pe lemn și un dramatism surdinizat, lăuntric. Chipurile oamenilor, zugrăviți de Corneliu Baba nu seamănă cu nimeni, pentru că pictorul are puterea de a scobori în adîncul sufletelor lor.

Parafrazîndu-l pe Bissière, Corneliu Baba zicea că: „pictez ca să fiu mai puțin singur". Artistul nu a căzut și nu va cădea vreodată pradă singurătății. Oamenii din tablourile lui sînt atît de vii, că-i pot ține oricînd, și cu plăcere, de urît. Și noi, avînd în preajmă un asemenea artist, un contemporan al nostru, ne putem socoti mai apărați, mai puțin singuri.

Grigore ILISEI

brize

funigei

Blasfemie, a spus pentru a doua oară în loja plină și l-am văzut cum își tamponează fruntea, un parfum necunoscut, de ierburi jilave se răspîndi iarăși în lojă, ca la începutul secolului, ce blasfemie, încă o dată, și mai siflant, și mai expresiv. Cineva, din față, întoarse capul, bătrînul actor își tampona buzele, încă frumoase, pline și umede la cei 80 de ani, știam de ce e atît de pornit, înaintea spectacolului, în hol, îmi spusese că de asta venise, să vadă ce-a făcut ăsta, rostea ăsta uitîndu-se la mocheta de culoarea havanei, ce-a făcut ăsta din Rică Venturiano, auzise ce necuviință a săvîrșit numai și acceptînd să ia un rol atît de, în care au strălucit cei mai etc., etc. Chiar așa?, blasfemie?, mă întrebam văzînd indignarea patetică a bătrînului dar și atenția, plăcerea cu care ceilalți din lojă urmăreau dezinvoltura celui de pe scenă, nu cumva asistam la una din acele mici demonstrații de orgoliu în stingere, neconvingătoare, mai mult de ochii lumii, ca o răzvrătire, ultima poate, a gloriei trecute, cochetărie nevinovată pe care cei faimoși altădată și-o îngăduie, știind prea bine că nu conving pe nimeni dar că amuză pe toată lumea, bătrînul mare actor își vîra batista în buzunarul de la piept, își pipăia crizantema de la butonieră și, minute în șir, uitînd de noi, se lăsa furat de jocul celuilalt Rică, fața i se deschidea în memorabilul lui surîs, cel de altădată, atît de bine știut de noi, își bătea genunchii cu palmele, se bucura pur și simplu, își scotea iar batista, ce blasfemie, monșer!, și din nou, mie, la ureche, pe Rică îl făceam în 925, ți-aduci aminte?, a, tu nici nu erai, du-te mîine la Fundație, să vezi ce scriau jurnalele (în urechea mea, 925 ar fi trebuit să sune cum sună 1812, sau 1859, sau...).

Cînd sala a explodat în aplauze, el a ieșit primul, l-am urmărit cum coboară treptele marelui hol și iese în ultimul apus de octombrie, printre frunzele troienite în ușile teatrului. M-am întors între aplauze. Știam ce-o să facă. Pe trotuar, și-a rărit pașii, și-a reluat ținuta cu care-și obișnuise orașul, trecu strada să vadă afișul, se aplecă să citească distribuția, semăna acum cu unul din negustorii de tablouri ai lui Daumier, se strîmbă, o luă calm pe la Cina, la Gulliver se apropie de chioșcul cu zahăr-vată și începu să mănînce printre puștii pestriți, rîdeau cu toții, unul cu tenișI desperecheați îl conduse pînă la bloc, pe bordurile vitrinelor cădeau funigei de aur, ce unic e apusul ăsta!, cum te cheamă, mă?, și-i dădu puștiului trei lei să-și mai cumpere puf de zahăr (de-aș fi fost în lift, cu el, mi-ar fi spus, ascultă-mă, dragul meu, nimicurile astea contează, nuuu...).

După cîteva zile, doamna M. avea să-mi povestească ce se întîmplase. Să-ți spun ce s-a întîmplat, dragă, după premieră, ce i-ați făcut de-a venit așa de cătrănit?, nimic, doamnă, am încercat, nu stai, să-ți spun, a intrat în casă ștergîndu-și ofuscat mîinile cu batista, și-a aruncat garoafa, garoafă?, am întrebat, mă rog, crizantema, da, crizantemă era, că doar eu i-am prins-o în butonieră înainte de spectacol, și blasfemie în sus, blasfemie în jos, îmi venea să și rîd, știam că din cînd în cînd îi place să-mi ofere cîte-un crîmpei din rolurile lui vechi, tăceam, ce vrei, soție de actor, de fost mare actor, să nu mă spui, am îndrăznit, enfin, să-l întreb, ce-i cu tine?, cine te-a scos din sărite, soro?, blasfemie, tot șuiera printre dinți ca un șarpe cu clopoței, să nu mă spui, pînă am prins tîlcul supărării, lui, ăla, cum îi zice, tu, ăla, cîrlionțatul, care face acum Rică Venturiano, de la ăla a pornit totul, că-i așa și pe dincolo, că ce tupeu să-l joace pe Venturiano, că el în 925, cunoști, nu?, enfin, îl îndemn la o linguriță de cireșe amare în pahar brumat și cînd să înghită, hop, telefonul, mă duc să răspund, cine crezi?, ăsta, Rică ăsta nou, sărut mîinile, că vrea să-i vorbească maestrului, da, poftim matale, vorbește cu maestrul.

Într-adevăr, S. l-a sunat după premieră, avea să-mi spună chiar S. după o săptămînă, a ținut foarte mult să-l sune și, mai emoționat decît pe scenă, așa cel puțin avea să-mi precizeze S., l-a asigurat pe bătrîn că n-ar fi putut gusta modestul lui succes, succesul fusese o evidență, zic eu acum, nu l-ar fi putut gusta pe de-a-ntregul, dacă n-ar fi adus un omagiu din inimă înaintașului, celui care, în 925 etc., etc.

După telefon, bătrînul, cu aceeași proaspătă convingere, trecu dintr-o cameră în alta, defilînd prin fața doamnei M. și tot arătînd spre fereastră, inubliabil, repeta într-una, inubliabil, dragă, să știi că scumpul de S. a scos un Venturiano mai mult decît onorabil, e-adevărat, cu niște mici chixuri, pe ici, pe colo, dar ți-o repet, inubliabil...

Îl și văd, terminîndu-și defilarea și ieșind, întîi punîndu-și la loc gardenia, gardenia?, nu crizantema, fixînd-o cu voluta aceea inimitabilă a mîinii, ca și cum i-ar fi scuturat polen de pe petale, și ieșind în promenada străzii, printre funigei, funigeii se zbat în urma lui, bătrînul se strecoară, trece dincolo, la Continental, salută pe cineva cu dreapta, hiperbolic, e fericit, trebuie să se vadă că e fericit, că cerul e de culoarea crizantemei lui, uitați-vă, nu vi se pare că apusul ăsta de octombrie e de culoarea acestei frumoase crizanteme?, alunecă, se prelinge, plutește, e el, acolo, în umbra marelui magazin, toneta cu puf de zahăr, cu funigeii dulci și lipicioși, mirosind înecăcios a zahăr ars, zahărul ars, ehe, tos, cubic, zahărul de Bucecea, kandel, zahărul căpățînă, din celălalt veac, acolo...

Val GHEORGHIU

universalia

alexandru odobescu și walter scott

Alături de Young, Ossian și Byron, Walter Scott devine în Principatele române unul din scriitorii străini cei mai receptați de public. W. Sco... a fost „selectat" și impus de ambianța noastră românească și preferințele ei artistice. Opera sa circula în primele decenii ale secolului trecut semnalîndu-și prezența în original în bibliotecile particulare (cea a familiilor Balș sau Rosnovanu) ca și în bibliotecile publice sau în librăriile vremii. Traducerile nu s-au lăsat așteptate; în 1830 „Curierul românesc" anunța traducerea unei opere de W. Scott. La București în 1856 apar două romane ale sale traduse de G. Baronzzi **Ricardu Inimă de Leu** și **Fidanțata de Lammermoor.** Aceste traduceri vor continua cu **Logodnica lui Trierman** tradusă și tipărită în 1856 de Alecu Minescu. Gustul pentru literatura lui Scott se realizează în contextul favorizant al interesului general pentru istorie și anecdota istorică. Analiza raportului între Al. Odobescu și istorismul european general în epocă deschide o altă perspectivă raportului dintre cei doi prozatori menționați. Scriitorul român era el însuși un istoric și în speță un profund istoric al artei, preocupat, sub semnul unei serioase specializări, — de arta universală iar în cadrul acesteia de arta românească. Este aspectul cel mai pregnant al întregii activități a omului de cultură Odobescu, aspect ce s-a materializat în volumul său **Istoria arheologiei** — una din cele mai complete realizări de acest gen pe plan european. Numeroase studii, între care **Tezaurul de la Pietroasa** i-au adus deplina confirmare a meritelor sale științifice între istoricii europeni din epoca sa. (W. Deonna vorbește despre **Istoria arheologiei** ca despre a sinteză unică în felul său pe plan european—cf. W. Deonna „L'archeologie", 1922). Firește, afinitățile pentru proza lui Walter Scott erau explicabile și prin pasiunea acestuia pentru istorie. Desigur am greși dacă l-am erija pe Scott și în această privință în postura unui model absolut pentru Odobescu. Walter Scott, dincolo de utilizarea surselor istorice în operele sale, rămîne la stadiul de colecționar de obiecte cu valoare istorică și opere de artă în fastuoasa sa reședință de la Abbotsford; Odobescu care avea și el aceeași pasiune a obiectului patinat de istorie și aceleași voluptăți de bibliofil, nu rămîne la acest stadiu ci prin lucrările sale se consacră pe plan național și european ca istoric de artă. Un alt paralelism l-am constata urmărind pasiunea celor doi prozatori pentru folclor. Dacă scriitorul britanic, preocupat de timpuriu de spiritualitatea populară, a devenit autorul unor serioase culegeri de folclor, ceea ce a avut vizibile și profunde consecințe pentru beletristica sa, Al. Odobescu, deși episodic nu a fost străin de aceste aspecte, s-a ocupat în primul rînd de studiul științific al creației populare, devenind unul din pionierii comparativismului în folcloristică. Ca și-n alte cazuri, omul de știință Odobescu primează asupra literatului.

Walter Scott i s-a relevat scriitorului român în proza de evocare a vremurilor de altădată, prin talentul său de a îmbina ficțiunea cu realitatea documentul istoric și social cu fantezia, transportîndu-ne în mijlocul unei lumi aparent reale, în care cadrul, moravurile, sentimentele, mobilurile vieții nu au putut fi decît cele imaginate de romancier. Exemplul lui W. Scott fără a fi unicul, a fost catalizator într-o epocă care dobîndise, pe plan național, o conștiință efectivă a istoricității.

Spre deosebire de Scott, prozatorul român s-a limitat în „scenele istorice" ale tinereții sale doar la un aspect specific al feudalismului românesc — acel al conflictului crîncen dintre voința centralizatoare a domnitorului și tendințele centrifuge ale marii boierimi. Era tema anticipată în 1840 de C. Negruzzi în „Alexandru Lăpușneanu" — mărturisitul și veneratul său model de literar. Ca și Scott acest scriitor vede istoria nu atît prin prisma personajelor de prim-plan, ci și prin reflexul uneori dureros al fatalității istorice asupra ființelor umile, relativ periferice. Ca și în cazul varietății de decor și planuri sociale ale lui W. Scott, Odobescu ne plimbă prin sălile și cămările domnești dar și prin chilia ruinată a lui Radu Socol, prin sihăstria cetățuii lui Dracea armașul, ne ocazionează festivități pompoase (nunta fetelor Chiajnei) sau momente de tensionată încleștare.

Vorbim la cei doi prozatori mai degrabă de paralelisme. Influența scriitorului englez se va repercuta nu atît în alegerea subiectului, construcția personajului sau tipologia narațiunii, cît în modalitatea de reînviere a atmosferei istorice, a realizării ambianței de epocă, implicit a culorii locale.Există o tehnică a narațiunii, a succesiunii planurilor; ca și la Scott, prezentarea cadrului este întreruptă de cîte o scenă neașteptată, dialogată. Explicațiile autorului bazate pe documentare istorică alunecă pe nesimțite în scenele tensionant-dramatice ale înfruntării dintre personaje. Procedeele le observăm în întreaga literatură romantică de inspirație istorică purtînd mai mult sau mai puțin vizibilă pecetea influenței acestui mare romancier englez. Evocarea conflictului între cele două tabere adverse — la Odobescu — rememorează conflictele generate de acțiunea centralizatoare a Elisabetei din romanul **Kenilworth** ca și scenele tensionate dramatic din **Ivanhoe.** Romanul **Logodnica din Lammermoor** poate fi considerat și el apt pentru stabilirea unei eventuale analogii între personaje; astfel Doamna Chiajna trimite tipologic la Lady Ashton; dacă Lady Ashton calcă în picioare sentimentele propriei sale fiice, obligînd-o la o căsătorie odioasă, Chiajna, însetată de putere, își sacrifică scopurilor ei nu numai adversarii dar și pe cei apropiați.

Narațiunea și descrierea ca modalități de organizare a epicului sînt cele mai des folosite. La scriitorul englez (faptul e valabil și pentru Odobescu) descrierile se dezvoltă lent dar amplu prin inserții narative, incluzînd întîmplări și detalii suplimentare; toate se constituie în pagini ce pregătesc atmosfera. Dacă la Walter Scott ținuta vestimentară a lui Saladin sau a episcopului din **Talismanul** se rezolvă descriptiv în cîteva detalii semnificative, la Al. Odobescu ea constituie un prilej pentru amploarea enumerativă. Implicația arheologului și istoricului pasionat de document și minuțioasă reconstituire nu este întotdeauna adecvată contextului literar. Descrierile scriitorului român se dezvoltă enumerativ-analitic, ale lui Scott evoluează magistral-sintetic. La ambii scriitori găsim remarcabile descrieri de interioare dar mai ales de exterioare stabilind cadrul sau atmosfera socială, în secretă sau mărturisită legătură cu personajele. Este impresionantă descrierea pustietăților stranii cu care debutează **Talismanul** dar și confluența revelatoare între aspra rusticitate a împrejurimilor cetății lui Dracea armașul și caracterul stăpînilor ei, rememorînd cadrul exterior al castelului lordului Ravenswood. La cei doi scriitori interioarele definesc condiția socială a personajelor, apartenența lor istorică și națională. La ambii scriitori exemplificările pot fi socotite antologice.

La prozatorii amintiți putem vorbi de multă picturalitate a imaginii; în cazul lui Odobescu ea evoluează de cele mai multe ori în policromie. Prezentarea darurilor de nuntă aduse de pețitorii greci fetelor Chiajnei este o pagină rară, plină de culoare, reunind comorile comerțului întregului Levant. Sensibilitatea lui Odobescu este — spune N. Manolescu — una „mediteraneană" în care accepția pe care Ortega Y Gasset o dă termenului: este acea plăcere rară „de a străbate și a pipăi cu pupila pielea lucrurilor" (N. Manolescu **Introducere în opera lui Alexandru Odobescu**). W. Scott este în descrieri vizual și auditiv; Odobescu este vizual dar preponderent tactil.

Toate analogiile că și deosebirile dintre Al. Odobescu și W. Scott remarcă în scriitorul român un maestru al realizării atmosferei istorice și culorii locale în cea mai bună tradiție europeană a marelui scriitor britanic. Comparațiile între nuvelele scriitorului nostru și proza de inspirație istorică a lui Scott stabilesc numeroase analogii. Intîlnim totuși mai mult paralelisme decît influențe propriu-zise. Atunci cînd acestea din urmă au fost depistate (N. Condeescu, 1943) ele au scos în evidență anume temeiuri reale. Paralelismele sînt firești într-o epocă în care Walter Scott influențase nu numai literatura europeană de evocare istorică ci și știința istoriei (este cazul lui Quinet și Thierry) ele ca și influențele putea fi directe prin lectura cărților autorului sau indirecte, prin intermediul scriitorilor francezi bine cunoscuți de Odobescu. Structura personajelor, tipologia narațiunii evocă și ele similitudini. Comparația între cei doi scriitori poate fi nedreaptă dacă ne gîndim că cele două „scene" istorice ale lui Odobescu sînt redactate în anii tinereții sale; și apoi posibilitatea reală de a le compara cu celelalte opere ale scriitorului de talia lui Walter Scott, cel care încununa la începutul secolului trecut o tradiție națională deja îndelungată a romanului englez, aduce totuși postum prozatorului român un surplus de consacrare.

Manuela MACARIE

actualitatea

compediu la rafturi de cărți

Bietele corpuri de Sonia Larian e o foarte insolită încercare de ocultare a romanului. Cartea închide o experiență pe care eu aș scoate-o în afara literaturii dacă n-ar pleca ea însăși din miezul fierbinte al ficțiunii spre straturile reci, de expresivitate experimentală. Colaj de texte filosofice, de literatură memorialistică, de proză poetică și de eseu, **Bietele corpuri** își găsește în acest ecletism echilibrul. Manifestîndu-și, in chip programatic, dezinteresul față de roman, Sonia Larian își subintitulează cartea „roman", impingînd spre zona ficțională un pact de lectură ambiguu.

Cum nu sînt partizan al genurilor literaturii, amestecul lor părîndu-mi-se nu atit la modă, cit firesc pentru epoca noastră, nu pot decît să salut această încercare de pătrundere a ficțiunii într-un domeniu, al științelor spiritului, in care evoluează cu dezinvoltură. Dacă nu m-aș teme de vulgarizare, aș spune că această carte încearcă să pună de acord două limbaje și să traducă în experiența comună de viață abstracțiunea morală și gnoseologică. Aproape că nu se simte dincotro pleacă demersul autoarei și pe cine vrea să concilieze cu cine : gîndirea abstractă cu experiența imediată. Indiferent de direcția vectorului, cugetarea și trăirea sensibilă se complinesc, explicîndu-se reciproc.

In mod cu totul paradoxal, paginile de memorialistică (fie ea și fictivă) cuprinse în **Bietele corpuri** sînt inferioare sub raport strict literar comentariilor care insoțesc bogatele citate din Saint-Augustin, Jankelevitch ,Platon. Viața ca viață e trăită cu nostalgie ironică, cu detașare ce atinge cinismul, dar și cu un patos care trimite limbajul intr-un registru minor. Cu mai multă îndrăzneală, Sonia Larian ar fi scris o carte semnificativă pentru momentul literar pe care-l traversăm.

Nu fac decît să semnalez apariția acestei cărți, asupra căreia voi reveni mai pe larg, întreprinderea Soniei Larian fiind foarte pe gustul meu.

Pe Sofia Arcan ,al cărei debut s-a produs în 1942 cu romanul **Iana hoinara,** n-am mai urmărit-o de la cea de a doua ei carte, **Neștiutele noastre iubiri** (1975). E drept ca de atunci n-au mai apărut decît romanele **Singură în bătaia lunii** (1977) și **Vara suferinței** (1980). Marcată de experiența romanului psihologic dintre cele două războaie, Sofia Arcan păstrează și în noua ei carte, **Joc intrerupt,** un aer de epocă. Compoziția romanului, alternînd narațiunea la persoana intîi, de tip confesiv cu narațiunea obiectivă, romanciera își adjudecă și procedee din romanul mai nou, recompunind, caleidoscopic, din fragmente de jurnal, din retrospecții și relatări din prezent, cronica unei familii — Hergane —, resuscitînd, la dimensiunile din trecut, o dramă cu implicații adînci în viața tuturor personajelor. Miron Hergane, crescut de către un tată autoritar și de-o mătușă care-și găsește în vocația „maternă" o compensație la eșecul sentimental, își caută drumul in viața personală și-n artă cu destule ezitări. Tabloul de familie se compune din planuri suprapuse, alcătuind o lume care, fără să aibă jovialitatea, fantezia și tristețea profundă din romanele lui Sorin Titel, are în comun cu acelea o anumită franchețe și un firesc al existentului — cu iz de fatalitate. Fără să forțeze nota în direcția unei modernizări a limbajului epic, Sofia Arcan a găsit modalitatea de a-și racorda sensibilitatea la spiritul timpului, scriind o carte sobră, cu scriitură de eleganță discretă. Revelațiile pe care le au, pe rînd, protagoniștii cărții nu le clatină din temelii existența. Un patetism nelipsit de un oarecare scepticism, un sentimentalism — ca și la Sorin Titel — de bun gust contribuie la crearea unei atmosfere veridice și la conturarea cîtorva portrete (Miron, Nana, Lila) și caractere (Ion, Lavinia) pregnante.

„Ce ți se intîmplă, tinere Prometeu? Te mai vizitează vulturul?" Cu această retorică întrebare, adresată de Cati fratelui ei, Victor, debutează cronica de familie **Vulturii.** Despărțită de primul ei soț, Cati se refugiază în dragostea pentru Valeriu, bărbat căsătorit, cu doi copii. Valeriu îi împărtășește iubirea, dar femeia îl pune la încercare : fără a se recomanda, îi dă un telefon și îl anunță că unul din copii a avut un accident grav. In mod normal, Valeriu se alarmează, dar Cati, personajul Elenei Dăriescu, trage de aici concluzia că bărbatul nu o iubește destul și rupe legătura. Victor, celălalt „vultur" face o mare descoperrie științifică. Aleargă la Minister ca s-o omologheze, dar află că pe alte căi, la aceeași concluzie ajunseseră cîțiva cercetători din Occident, care și publicaseră rezultatele în urmă cu cîteva săptămîni. În sfîrșit, ultimul dintre „vulturi", Marius, căsătorit cu o balerină, e înșelat de nevastă, lăsîndu-se îmbrobodit de-o nesfîrșită milă și de-o bună credință aproape de neînțeles. S-ar zice că cei trei frați fug cu toții de dragoste, cu sau fără motiv, mulțumindu-se să răscolească în cenușa ei cu o melancolie bolnăvicioasă. Cu substanța din **Vulturii** se poate scrie un roman și încă unul puternic, existînd la personaje un substrat patologic rămas neexplorat. Relatate sec, cele trei (melo)drame n-au nici o consistență. Elena Dăriescu nu izbutește să pătrundă nici în psihologia excepțională a descoperitorului, pentru care opera este singurul scop (eșecul il aruncă temporar în beție), nici în complicata dragoste a lui Marius pentru Nicoleta (din care autoarea nu extrage decît orbirea), nici în frica lui Cati de a trăi în cuplu (modelul Hortensiei Papadat-Bengescu ar fi oferit măcar o pistă **literară,** dacă nu și de pătrundere psihologică).

Cicerone Sbanțu, pe care l-am cunoscut, mai intîi, în ipostaza de autor dramatic și pictor, vine înspre literatură cu deformația unui talent nativ, cultivat neglijent și cu un gust fixat definitiv pe cîteva modele. Proza lui, ca și teatrul, are un limbaj peremptoriu. Încărcată de certitudini, scriitura atacă, cu o tulburătoare candoare, subiecte detective, fantastice, mici parabole, hrănindu-se din ea însăși, mai mult decît din materia de care se slujește instrumental. Textele nu sînt plicticoase și nici diletante, dimpotrivă, sînt scrise in ritm alert și respectă, pînă la un punct, regula jocului. Dacă autorul s-ar mulțumi cu statutul pe care singur și-l propune, aproape că n-ai avea ce să-i reproșezi. Numai că, în paralel cu narațiunea de aventuri ori fantastică, Sbanțu propune o lectură poetică, de cele mai multe ori neîmplinită. E o lectură care ar putea face trecerea de la genul minor la genuri majore, dar la care Cicerone Sbanțu nu a ajuns decît în cîteva din încercările sale dramatice.

Cum nu agreez literatura SF, mă voi rezuma la cele cîteva povestiri „detective". Construite din clișee, intîmplările de pe autostradă au, cu toate acestea, un personaj verosimil, personajul-narator, cu reacții simple, omenești, scos din „mitologia" romanului de aventuri și azvîrlit în viața de toate zilele. Din volumul **Autostrada** se rețin tocmai aceste mici narațiuni cu iz jurnalier, care traduc, nu știu cît de fidel, în orice caz, sub raport literar — cu sinceritate, o experiență nemijlocită a autorului. Aici tehnica îl slujește pe Cicerone Sbanțu, cum îl slujesc și datele comune de caracter. Privită ca lectură de vacanță, **Autostrada** se citește dintr-o suflare. Cicerone Sbanțu are însă date care i-ar putea îndreptăți accesul la o altă literatură.

Puternic influențat de Preda din **Intîlnirea din păminturi,** dar și de prozatorii moldoveni, preocupați de dimensiunea fantastică a etnicului, Nicolae Ariton manifestă o intolerabilă neglijență în stil. Moldovenismele stau alături de barbarisme, intr-un discurs care nu aparține doar naratorului, ci, în foarte multe cazuri, și personajelor. Povestirile de debut, reunite in volumul **Sfirșitul jocului de lupi,** au doar cruzimea imaginii de la Preda, înscriindu-se in direcția unui post-sămănătorism din care lipsește dulcegăria, dar în care predomină viziunea regresivă spre sat. Hrănite de amintire, aceste proze au nostalgia paradisului pierdut. Idila lipsește : țăranii sint violenți, ca-n povestirile de debut la Sadoveanu. Nu lipsește nici un oarecare primitivism, care ar fi, poate, la fel de excesiv, dacă n-ar fi dublat de o lume a imaginației.

Cea mai consistentă povestire este **Dincolo de marginea satului,** unde se urmăreste cu mai multă consecvență procesul de dezrădăcinare. E o zmulgere din rădăcini cu efecte grotești, observate cu ironie, uneori cu sarcasm. Navetiștii lui Nicolae Ariton acuză condiția socială din plin : țăranul din ei a murit pe jumătate, orășeanul s-a născut pe jumătate. Proza lui Nicolae Ariton se dezmorțeste in această povestire, ieșind din monografismul etnic din povestirile fantastice. Făgăteanu, nu e, la drept vorbind, un personaj, nici nu avea cum să fie : e-un exponent al unei clase in migrare. Calea pe care Ariton a ales-o, nedeslușindu-și personajul din magma unor oameni în devenire, mi se pare cea mai profitabilă sub asapect literar. Fără să fie convingător, debutul lui Nicolae Ariton este promițător, mai ales în această bucată. Prozatorul va trebui să stăpinească mai bine finalurile, pe care le expediază cu o de-abia disimulată lehamite.

Carte de dragoste pentru București reuneste reportaje festive și reportaje sentimentale al căror personaj e Orașul, Metropola. Florentin Popescu e un scriitor proteic. A publicat mai multe volume de versuri, reportaje, eseuri. **Pe urmele lui Vasile Voiculescu,** eseu monografic, a primit diploma de onoare a Uniunii Scriitorilor. Celor două stiluri, de reportaj festiv și de reportaj sentimental, le corespund și două viziuni : una melioristă, care privește cu optimism schimbarea feței orașului, chiar dacă presupune dispariția orașului vechi, cu domeniile de reverie pe care le conține ; alta sentimentală, încărcată de nostalgie, aproape elegiacă. Evocarea orașului vechi strînge și cele mai frumoase pagini de literatură. Mica monografie a orașului vechi are parfum de cronică. Cum este și firesc, o carte ca aceasta nu se poate scrie muind condeiul în aceeași cerneală. Personal, aș fi optat pentru analiza istorică a unor restaurări similare, care ar fi depășit contradicția pe care cartea o conține. Spiritul omului e înclinat spre paseism, cel puțin în ce privește urbanistica. Pentru cetățean, orașul este, mai degrabă, albumul viu al existenței sale. Plecînd de la date obiective, o „carte de dragoste", indiferent pentru orice oraș, are șansa de a recupera trecutul și privilegiul de a prospecta viitorul.

Val CONDURACHE

Sonia **LARIAN** : Bietele corpuri, **Ed. Cartea românească, 1986**

Sofia **ARCAN** : Joc întrerupt, **Ed. Facla, 1986**

Elena **DĂRIESCU** : Vulturii, **Ed. Cartea românească, 1986**

Cicerone **SBANȚU** : Autostrada, **Ed. Junimea, 1986**

Nicolae **ARITON** : Sfîrșitul jocului de lupi, **Ed. Junimea, 1985**

Florentin POPESCU : Carte de dragoste pentru București, **Ed. Eminescu, 1986**

o reparație necesară

Tumultoasă a mai fost și existența lui Ion Heliade Rădulescu ! O biografie de-a dreptul romanescă, mereu spectaculoasă și dramatică, din care momentele de acalmie par să fi lipsit. Cînd nu l-au căutat evenimentele, omul le-a ieșit în întîmpinare ori le-a provocat pur și simplu, ca și cum viața tihnită și senină, de a cărei absență s-a plîns în destule rînduri, l-ar fi incomodat. Un demon al acțiunii l-a însoțit continuu, împiedicîndu-l să stea deoparte. Cînd nu se agită, Heliade nu e în apele lui. Adevărata liniște o dobîndește abia în plin tumult, împărțit între fapte aparent ireconciliabile. Nimic nu i se pare imposibil. Orice gînd, cît de nebunesc, e pus imediat în practică, de parcă întîrzierea i-ar fi fatală. Tăria și slăbiciunea lui Heliade de aici vin : daca a înfăptuit atîtea, dacă a și greșit mai mult ca alții, pricina e tocmai extrema comprimare a momentelor de deliberare. Cenzura spiritului critic ar fi diminuat simțitor numărul inițiativelor și, probabil, amploarea lor. Spiritele fundamental critice sint prudente și slab productive. Heliade e, în schimb, un veșnic imprudent. Riscă neîncetat, pentru că nu-l obsedează teama de eroare. Iar această imprudență, de atitea ori binefăcătoare pentru creație, i-a fost fatală omului, care s-a expus cu și fără necesitate. I-au lipsit, deopotrivă, abilitatea formulărilor diplomatice și strategia alegerii ocaziilor favorabile. Și-a rostit gîndurile cu brutalitate și, mai ales, in momente nepotrivite, nepăsător la consecințe. Neavînd simțul oportunității, cum nu și-ar fi trezit Heliade dușmănii statornice, ce l-au urmărit cu fidelitatea umbrei în ultima parte a vieții și destulă vreme după moarte? Corespondența foștilor tovarăși de la 1848, precum și unele scrieri publice ale acestora, îi plătesc cu asupra de măsură, desenîndu-i un chip de caricatură. Ura găsește întotdeauna resurse de expresivitate spre a da iluzia justiției. Heliade n-a fost, desigur, un sfînt, cum nici înverșunații săi dușmani. Istoria dintre 1820 și 1870 au făcut-o niște semeni de-ai noștri, dăruiți cu toate atributele omenescului. Nici unuia nu-i putem aduce afrontul de a-l bănui străin de patimi și interese personale. Heliade are și el destule păcate, începînd cu firea schimbătoare și sfîrșind cu visurile de mărire. A făcut și el compromisuri, închinînd ode la a căror ulterioară justificare a trudit. Stimulat de împrejurări, orgoliul său a luat, uneori, înfățișări paroxistice. A rîvnit la glorie și o vreme a avut parte de ea, dar a și simțit pe propria-i piele ce trecătoare sînt demnitățile lumești. Dacă n-a fost, deci, întruchiparea eroului fără prihană, a și plătit cu vîrf și indesat pentru așa de omeneștile-i slăbiciuni. Nimeni dintre contemporanii săi n-a îndurat calvarul lui Heliade. Sufletul său a încercat și treptele bucuriei, dar și pe ale suferinței în viața privată și în aceea obștească. Favorizat al sorții (ceea ce i-a atras gelozia atîtor concetățeni) și victimă a ei, ar fi putut să se considere fericit întrucît i-a fost dat a cunoaște în suprafață și în adîncime spectacolul lumii. Un sceptic ar fi privit cu îngăduință lucrurile, amuzîndu-se de teribila înfruntare a deșertăciunilor. Însă lui Heliade, fire pasională, punînd sentiment în tot ce făcea, i-a lipsit acest soi de înțelepciune și cînd, după un lung șir de experiențe dureroase, l-a cîștigat totuși, era prea tîrziu ca să mai îndrepte ceva. În pofida simțului practic, ce i-a fost reproșat cu insistență și ale cărui urme se întîlnesc în biografia sa, Heliade se devota pînă la sacrificiu cauzelor în stare să-l cîștige de partea lor. Realismul său e de amănunte, nu de esență. Esența rămîne a idealistului ce ignoră avertismentele vieții practice. El uită mereu că lucrează cu oameni, ale căror fapte sînt obișnuit colorate de afecte, ce atîrnă mai greu decît justețea ideilor. Dacă îl descoperim mereu indignat, dacă nemulțumirea lui îmbracă adeseori haine superlative, dacă — după 1850 cu deosebire — se mărturisește obsedat de gîndul cabalei împotrivă-i, e și pentru că adaptarea sa la real e deficitară : relativă și trecătoare. Azi știm că obsesia cu pricina nu era fructul unei minți bolnave de frustrare, ci efectul nemijlocit al realității. O realitate ce-i pedepsește pe incomozi. Heliade s-a voit și a fost un timp protagonist într-un spectacol fără a ține seama de regula jocului. O asemenea situație nu putea dura. Și nici n-a durat. Risipiți o clipă de valul istoriei, ceilalți actori ai scenei publice au căzut în picioare, numărîndu-li-se pînă și căderea printre merite. Singur Heliade a rămas cu fruntea lipită de pămînt, neîngăduindu-i-se să și-o mai ridice. S-a pomenit într-o lume străină și adversă, ce s-a dispensat de el prin titluri academice și pensii de stat. Acreala ultimului Heliade, iritabilitatea lui fără egal, încăpățînarea cu care își reclama drepturi peste drepturi si în primul rînd pe acelea de a participa la viața politică în virtutea anterioarelor merite, pe scurt — postura de victimă, afișată cu oarecare ostentație, nu măsoară doar teatralitatea omului, disponibil pentru astfel de ipostaze, ci și contribuția semenilor. Celui ce avusese totul și nu păstrase nimic pentru sine, bătrîn acum și luat peste picior, nu-i mai rămînea decît să moară în singurătate.

Nici dispariția omului dificil n-a stins de tot aversiunile, ce au continuat să ardă mocnit în memorialistica foștilor revoluționari, de unde au trecut intacte în critică, dispusă a-i recunoaște orice merit animatorului cultural, îngăduitoare, la adăpostul principiului judecării în diacronie, pînă si cu scriitorul atît de inegal, însă lipsită de înțelegere pentru om. La sărbătorirea centenarului nașterii sale, amănuntul e semnificativ, imparțialul Maiorescu a refuzat să rostească discursul omagial din partea Academiei. Comentînd, în prefața volumului **I. Heliade Rădulescu interpretat de...,** dinamica atitudinilor posterității față de omul Heliade, Paul Cornea pretinde că ponegrirea acestuia e o simplă iluzie, adevărata primejdie care ne paște fiind — dimpotrivă — tocmai receptarea necritică a biografiei sale. Asta în condițiile în care și Iorga și Călinescu, imitați de atîția alții, n-au făcut deloc economie de acid, arătînd o deosebită sensibilitate pentru amănuntele ridicule din purtarea lui Heliade și trecînd grăbiți pe lîngă împrejurările ce ar fi meritat, dacă nu o reconsiderare, măcar o examinare la rece. Am avut răbdarea de a citi mai toate contribuțiile biografice anterioare recentei cercetări semnate de Mircea Anghelescu și am constatat că, excepție făcînd lecțiile ținute de Bogdan-Duică la Universitatea din Cluj, celelalte au comună dispoziția satirică, nutrită de judecățile puse în circulatie de contemporanii poetului. Aproape că nu exista învinuire ori apreciere negativă a acestora nevalorificată de biografi, puțin dispuși a lua în seamă și părerile situate la antipod. Mai cu seamă în episodul revoluției și al îndelungului exil ce i-a urmat registrul comic are neîncetat cîștig de cauză, înfățișîndu-ni-se nu atît un om prins în vîltoarea evenimentelor, cît un personaj obtuz și anacronic animat de o idee fixă. Publicarea actelor și a corespondenței revoluționarilor dăduse posibilitatea mai dreptei cîntăriri a realităților, care, dacă nu coincid întotdeauna cu imaginea lăsată de Heliade însuși, nici nu se suprapun peste aceea din relațiile inamicilor săi declarați și veritabili. Și, la urma urmelor, adevărata problemă ridicată de acest complicat episod nu era calificarea atitudinii poetului în funcție de convingerile biografului, ci explicarea ei în contextul istoric ce a generat-o. Căci era de explicat purtarea lui singulară, moderația sa în guvernul provizoriu și de stabilit dacă, în conditiile date, realismul era al lui ori al radicalilor. După cum era de urmărit, în paralel, evoluția conduitei unuia și a celorlalți, fidelitatea și abaterile față de principiile inițial afirmate.

Pînă să apară studiul lui Mircea Anghelescu, **Ion Heliade Rădulescu. O biografie a omului și a operei,** aceste firești deziderate nu-și găsiseră împlinirea. Și este cu atît mai însemnat meritul criticului de a fi reluat cu curaj si într-un spirit de deplină obiectivitate discuția unui atit de delicat subiect, propunînd, pe baza unei documentații impresionante, drastice modificări imaginii consacrate. Mircea Anghelescu nu se mulțumește doar să preia imensa cantitate de informații, ci o supune unui riguros examen critic, determinînd gradul de credibilitate al fiecărei surse. Minuțioasa operație de verificare a mărturiilor transformă cartea într-un veritabil laborator de testări. Ea nu e din această pricină, o biografie romanescă, ci o solidă contribuție științifică. Nu și-a propus să fie o lectură agreabilă, ci să restabilească pe cît posibil adevărul. Atît și nimic mai mult. Ceea ce, în actualul stadiu al cercetărilor, înseamnă enorm. Cine va căuta în ea pagini de investigație psihologică și un portret sintetic al lui Heliade are toate motivele să o părăsească dezamăgit, deși sugestiile de această natură nu lipsesc, numai că sînt risipite pe parcursul volumului. Era și greu de scris o biografie epică atîta timp cît informația mustea de inexactități interesate. Comoditatea proiectării unui Heliade scandalos de contradictoriu a ispitit prea tare pe critici ca să le mai lase răgazul controlării faptelor. Or, tocmai asta face pe 375 de pagini Mircea Anghelescu : controlează seriozitatea datelor, verifică dezinteresul martorilor. Principala consecință a acestei vaste operații este spulberarea ridicolului în care a fost învăluit Heliade, furnizînd atitudinilor sale explicații convingătoare, mai mult — dovedind în conduita sa o consecvență trecută sub tăcere pînă azi. Spațiul nu îngăduie nici măcar enumerarea tuturor îndreptărilor produse de Mircea Anghelescu în metodicele capitole consacrate, de pildă, gazetarului, filologului și animatorului cultural, necum comentarea lor. Amintesc în treacăt doar de reconsiderarea rolului jucat de Heliade în Societatea Filarmonică și a intervenției gazetarului în „afacerea Trandafilov". Îmi îngădui, în compensație, a stărui prin cîteva citate asupra momentului revoluției, în care chestiune Mircea Anghelescu aduce precizări hotărîtoare, cu argumente trase din studierea ambianței și din închinarea dinaintea bunului simț. Poziția lui Heliade în privința celebrului articol 13 din Proclamație, proverbial cap de acuzare, capătă alte dimensiuni și înțelesuri : „Poziția moderată a lui Heliade în această problemă se explică altfel. Principala sa grijă în cele trei luni în care a luat parte activă la conducerea destinelor țării, întîi ca membru al guvernului provizoriu și apoi al locotenenței domnești, pe care a transmis-o și colegilor săi, a fost aceea, deja amintită, de a înlătura pericolul unei intervenții represive dinafară, de a păstra caracterul «legal» al revoluției pe care aceasta îl dobîndise prin abdicarea — neașteptată într-un fel — a lui Bibescu (...). Atîta vreme cît guvernul legal constituit nu încălca, formal, vreuna din prerogativele sale, armata țaristă nu avea nici un pretext plauzibil pentru a interveni (...). A produce un conflict deschis cu marii proprietari însemna nu numai să-i împingă pe aceștia către o nouă lovitură contra-revoluționară sau să apeleze direct la protecția trupelor străine, ci putea duce chiar la intervenția armată externă, dincolo de orice calcule politice, așa cum de altfel s-a și întîmplat. Teama lui Heliade, «fobia» de care s-a vorbit, nu era rodul unei imaginații înfierbîntate ; părerile unor observatori externi, mai bine informați și deci în măsură să judece lucrurile, îi dădeau perfectă dreptate." Categoric se arată exegetul și cînd, după prelungite analize, conchide asupra consecvenței ideologului : „E posibil ca Heliade să fi nutrit, la un moment dat, gînduri ascunse de domnie ; e posibil de asemenea ca lui să-i fi plăcut fastul, cum a fost acuzat, că favoriza toate împrejurările de natură să-i sublinieze calitățile, meritele, importanța. Nimeni nu e perfect. Heliade mai puțin chiar decît alții. Dar nimeni nu-i poate contesta credința absolută în principiile pe care le-a profesat în aceste împrejurări hotă-

editorială

rîtoare. Între ceea ce Heliade a spus și a scris în timpul revoluției — multe dintre ele sînt chiar singurele documente psihologice pe baza cărora ne formulăm astăzi acuzațiile împotrivă-i — și între ceea ce el a făcut nu se poate găsi nici o fisură esențială. Bune sau rele, ca la Bălcescu, ideile sale erau sincere."
Mircea Anghelescu merge chiar pînă la a considera juste, în cadrul istoric, ideile politice ale scriitorului, iar demonstrația sa (p. 322) e dintre cele mai consistente. În fine, pentru a evidenția complexitatea examenului critic întreprins de autor, reproduc un pasaj despre sloganurile heliadești: „A reproșa astăzi lui Heliade sloganurile sale, logic absurde și în orice caz minate de ambiguitate (...), cunoscute de altfel și în mișcările sociale utopice din Apus, înseamnă lipsă de perspectivă isorică; tocmai acestor lozinci contradictorii, de o demagogie involuntară, li se datorește atît succesul lui Heliade în rîndul poporului, cît și mobilizarea exemplară și entuziastă pe care orășenii au arătat-o în toate ocaziile cînd au fost solicitați (...). Eterogenitatea socială a masei de revoluționari și nu numai socială (...) nu este egalată decît de imprecizia idealurilor lor și mai ales a modului de a ajunge la ele. Toți voiau o viață mai bună, toți voiau lichidarea abuzurilor și nedreptăților, dar dincolo de generalități fiecare avea interese anume, restrînse, și mai ales fiecare voia să-și poată păstra cuceririle, să ajungă în rîndul unei categorii superioare și să rămînă. De aceea nu este absurdă ideea unor foloase generale fără paguba nimănui — ridicolă azi pentru că o citim în perspectiva lui Caragiale — căci ea oferea expresie concentrată a unei aspirații generale, istoric justificată și în același timp etern umană: să se abolească cele rele, adică să se facă revoluție, dar să nu fie primejduite prin chiar acest act cuceririle abia dobîndite, adică să nu se pericliteze ordinea și stabilitatea publică care le garanta."

Mircea Anghelescu nu face din Heliade un erou exemplar. La rigoare, s-ar putea pretinde chiar că dimpotrivă. Slăbiciunile, utopismul, izbucnirile temperamentale, nedreptățile sînt la locul lor în carte, nici expediate, nici supralicitate, expuse cu răbdare și fără umbră de ostilitate. Cred, de altminteri, că, dincolo de beneficiile aduse în cunoașterea biografiei lui Heliade, studiul de față mai are și rara calitate de a instaura o atmosferă de seriozitate, de gravitate chiar, într-un capitol de istorie literară prea lesne și prea des bîntuit de furtunile umorilor, desfigurat de precipitațiile acestora.

Al. DOBRESCU

Mircea ANGHELESCU, Ion Heliade Rădulescu. O biografie a omului și a operei, **Editura Minerva, 1986**

modernitate versus lirism

Poate marea cantitate de exemple, poate o pripită, din parte-mi, generalizare, mă fac, atunci cînd deschid volumul de versuri al unui autor de vîrsta lui Nicolae Băciuț, să fiu convins că voi da peste un număr de formule din compoziția cărora nu vor lipsi: ironia, spiritul ludic, prozaismul voluntar (și nu numai), un soi de suprarealism reîncălzit, parafrazele ș.a.m.d. — simultan cu o abandonare voluntară a temelor înalte ale poeziei. Totul se prezintă ca un semn de recunoaștere, o etichetă, o parolă din cele pe care le adoptă adolescenții pentru a-și satisface un enigmatic și gregar instinct al vîrstei.

Poezia din **Muzeul de iarnă** nu poate fi pusă alături de astfel de exponate; asta nu pentru că autorul nu s-ar afla, asemeni colegilor săi, în stăpînirea acelorași tehnici poetice moderne; dincolo de tehnică ghicești însă, în cartea pe care o avem în față, preocuparea pentru plasarea „accidentului" liric, a străfulgerărilor metaforice, pe un fundal care nu mai e rezultatul capriciilor inspirației, alcătuit, aș spune, dacă n-ar fi vorba de poezie, dintr-un program, dintr-o concepție teoretică.

Autorul reușește să creeze impresia de firesc, de dezinvoltură; totodată, poezia lui Nicolae Băciuț este cît se poate de gravă. Aerul ei relaxat e, se vede, rezultatul unui travaliu meticulos; aici descopăr, de altfel, una din particularitățile poeziei tînărului autor: în ceea ce e cuprins în **Muzeul de iarnă** există o tensiune între o esență, așa cum spuneam, gravă, și tehnicile care îndrumă spre o scriitură poetică de factură ludică.

Poemele sînt, într-adevăr, lucrate cu foarte multă aplicație; ar trebui poate chiar să adaug: uneori cu prea multă. Grija pentru „efecte" nu poate fi, bineînțels, condamnabilă: „Locuiesc în aceste cuvinte — / ele atîrnă la gîtul meu / amenințînd suferința mea / de recrut. // Litere vopsite, litere camuflate, / Luteop le cumpără în fiecare zi conștiința. // Azi noapte literele l-au trădat". **(Luteopia).** Nu-mi pot reprima însă mirarea în fața unor naivități de genul **luteop** (poetul, scris de la coadă), care nu sînt de așteptat decît de la o gîndire artistică rudimentară — și nu e cazul lui Nicolae Băciuț. Aș mai adăuga la capitolul „minusuri" clișee de genul „iată poemul care mă scrie", idee preluată din teoriile textualiste, vulgarizată pînă la sațietate în ultimii ani. Apoi cele cîteva piese cu ritm și rimă („Zornăie bănuți în iarbă. / Sîngele-mi pe toți îi încape — / ispititori culorile-și alungă / spre nevăzute, netrecute ape. // Cald conturul li-l simt ca pe-o spaimă; / înspre iarnă mă retrag și consimt. / O să mă-ntorc poate-odată / să vă spun cum a fost, să vă mint. // O să mă-ntorc, chiar de nu voi pleca — / aud zornăind aceiași bănuți într-o stea". — **Bănuți de iarbă)** mi se pare că nu fac corp comun cu restul volumului. Dar observația aceasta îmi dă ocazia să trec la chestiunea, mai importantă, pe care am enunțat-o. Poezia lui Nicolae Băciuț e simptomatică pentru ceea ce i se poate întîmpla astăzi unui poet cu multe daruri native; el nu poate risca să se izoleze, să „evadeze" de lîngă tovarășii săi de pluton pentru că pe moment aproape toți cei care dau girul unui tînăr poet sînt pregătiți să recepționeze numai un anumit fel de poezie tînără, și afirmă această manieră cu obstinație. Între noii pretendenți la titlul de poet sînt unii care au sesizat, cu fler, momentul și s-au adaptat cît se poate de bine rețetei. Pentru aceștia, spirite mimetice, prilejul e dintre cele mai favorabile.

Alții — și acesta mi se pare a fi cazul lui Nicolae Băciuț, talentat și de bună credință — nu se pot mulțumi cu atît; ei asimilează ceea ce a devenit o modă, pînă la a face din ea propria lor problemă, pînă la a o transforma într-o chestiune strict personală în care pun suflet, căreia i se dedică.

Spun aceasta pentru că din muzeul friguros pe care Nicolae Băciuț ne invită să-l vizităm, se evidențiază un număr de exponate; neutre în aparență, mărturisind poate mai puțină măiestrie tehnică, ele se încălzesc de îndată ce le privești cu mai multă atenție; ele reprezintă tocmai ceea ce scapă formulei poetice a „modernității", ceea ce nu se mai sincronizează cu un moment literar. Iată, de pildă, această **Epistolă**: „Vino-ți în fire și ia totul de la capăt. / Zeul tău bun îți va deschide, / poate chiar îți va da dreptate, / pipăindu-ți vinovățiile / poate chiar te va uita — // Cu gura lui, cu gura mea". Sau acest plin de promisiuni **Final** — „Vine în fiecare dimineață la tîmple — / ca o zăpadă; / te sărută și te condamnă / cu un cuvînt fierbinte. // Vine și se așează — / și-a ales locul, și-a ales veșnicia / și nimic nu-i mai stă împotrivă. // Vine ca un trandafir înflorit la tîmple; / petale moi, bănuți zornăitori". — din care mai semnificativ decît orice mi se pare tocmai finalul / — „Iată un final fericit, îți zici; / tocmai acum îți șuieră prin sînge. // Dar nu acesta, nu acesta / e poemul".

Într-adevăr — oare acesta e poemul? Cred că întrebarea traversează căutările lirice ale lui Nicolae Băciuț. Modernismul se opune lirismului, se ridică deasupra lui, dominator, îi dă un aer derizoriu. „Modernism" și „lirism" devin termeni antagonici. Nu poți fi preocupat de tehnici, de inovație, de noutate pentru noutate, nu te poți racorda cu orizontul creat de mentalitatea modernă fără a da la o parte lirismul, fără a-l discredita. Modernitatea devine cu atît mai mult o piedică atunci cînd nu mai este o direcție literară „în opoziție", ci cîștigă teren la majoritatea comentatorilor de poezie, transformîndu-se, astfel, cum aminteam, într-un fel de normă de admitere în rîndul poeților.

Știu că sînt atîtea cuvinte frumoase despre procedeele care sînt „asimilate" și chiar „organic", că în cele din urmă opoziția formulată de mine mai sus poate să nu mai fie o opoziție, ci să se transforme într-o conlucrare cît se poate de fructuoasă. Dar există și situația cînd orizontul așteptărilor imprimă poeziei o direcție care nu e întotdeauna specifică autorilor care o scriu.

Critica imanentă nu se ocupă cu astfel de probleme; urmărește numai ceea ce e „bun" și ceea ce „nu e bun" într-un volum. Mărginindu-mă la aceste deziderate aș spune că în cartea lui Nicolae Băciuț pînă și artificiile — cum ar fi poemele cu „explicații" în subsol — mărturisesc lirismul nativ al autorului. Știi, însă, că un asemenea procedeu nu poate fi spontan, că el are la origine calculul unor efecte; sînt procedee care mărturisesc travaliul, premeditarea. Un cititor n-are cum afla dacă un text e „muncit" sau e scris dintr-o suflare, din „inspirație"; poezia modernă taie însă, din rădăcini, o iluzie și își „afișează" caracterul rațional, deliberarea gestului poetic. În calitate de cititor îmi va fi greu să pun alături calculul și lirismul — pentru că lirism înseamnă stare existențială, înseamnă trăire, înseamnă viață — nu elaborare rațională. Aleg ceea ce mi se pare o mărturie directă a sufletului scriitorului, ceea ce e irepetabil, unic — nu ceea ce aș putea reconstitui, la rîndul meu, pe cale rațională.

Iată de ce din acest bogat **Muzeu de iarnă** mă opresc la texte dintre cele mai simple, care parcă nici n-ar fi fost „elaborate": „Mereu scriu despre numele tău, / cînd scrisul nu e decît sentința / pe care o invocăm, / nu e decît dimineața aceea trează, / apatică, / fericirea aceea interzisă, semnul, / călătoria gratuită. // Mereu invocăm numele fricii — / nesațiu, statornicia ta îmi cutreieră nostalgiile. / Toamna nu se dezminte — frunze argintii / își limpezesc culorile; / anatomia nu le e străină. // Mereu invoc numele fricii — / pe care zăpada nu-l acoperă niciodată".

Găsesc în astfel de texte o mare puritate — o viziune cu adevărat lirică, avînd o puternică încărcătură existențială, o forță pe care autorul o reprimă din loc în loc pentru a fi în ton cu generația sa. Calitățile poetice ale lui Nicolae Băciuț sînt în afară de orice îndoială; n-am să repet însă laudele lipsite de nuanțe cu care sînt întîmpinați în ultima vreme tot soiul de autori de versuri. În locul encomionului prefer să citez o altă poezie care mărturisește înzestrarea tînărului scriitor: „Dacă sărutul e doar / cuvîntul fierbinte oprit în cerul gurii, / care înălțare, care despărțire de sine / poate fi un sfîrșit? / Un vînt prea tare, o spaimă / răspîndindu-și mireasma, // calmul, liniștea dinapoia lucrurilor / ca un altceva ce niciodată n-ai avut / și n-o să ai; / înțelepciunea de a nu da glas / cuvîntului oprit în cerul gurii // ca un sfîrșit".

Constantin PRICOP

Nicolae BĂCIUȚ, **Muzeul de iarnă**, ed. Dacia, 1986.

america...

Cele două cărți pe care le-am citit recent au ca numitor comun locul unde se petrece „acțiunea" (atîta cîtă e): America. Cîțiva metri pătrați în piesa Ecaterinei Oproiu, **Cerul înstelat deasupra noastră**; cîteva mii de kilometri în memorialul de călătorie, **Între două oceane**, al lui Radu Enescu. Ceea ce le unește — pe deasupra sau pe dedesubtul diferențelor de gen, de viziune, de scop — este conceperea Americii ca pe un teritoriu al trepidanței alienante, ca pe un mediu cu acțiune corosivă împotriva măștilor existențiale. Un tărîm unde omul e obligat, forțat să se dezvăluie, să-și „dea arama pe față".

...DIN SUFLETE ȘI MINȚI. Scrisă în Grecia și așezată pe sugestia unui adagiu tutelar luat din gîndirea unui neamț, piesa, a treia, a Ecaterinei Oproiu pune față în față un El și o Ea în egală măsură individualizați și prototipici. El, înalt funcționar al unei reprezentanțe române în America, energic, agil, pragmatic, tehnocrat perfect, cu un mecanizat instinct al mondenităților uzuale, bun de gură și respectuos mult mai mult față de acțiune decît față de idee. Ea, fostă actriță, de succes pare-se, actualmente „casnică", soție decorativă, element de corectitudine a „dosarului" Lui, structură înclinată spre melancolie, tandrețe, visare, trăind retrospectiv și reflexiv, neintegrată în ritmul pe care i-l impun țara gazdă și El, și măcinată, în fond, de dorul de casă.

Piesa este scînteia care se produce între acești doi poli, pretextul, ocazia, fiind un „Computer al vieții", recentă născocire, care ar furniza doritorilor data cînd vor înceta din viață. Ca în **Cui i-e teamă de Virginia Woolf** a lui Eduard Albee — de altfel, lucrarea dramatică cea mai apropiată de spiritul și litera piesei scrise de Ecaterina Oproiu — avem de-a face cu o radiografie a relațiilor interne ale unui cuplu, surprins — nu se putea altfel — în punctul de ecloziune a crizei. Subtilitatea piesei constă în aceea că cei doi se urăsc fără ură, se detestă fără dispreț, se înfruntă fără dușmănie. Au să-și reproșeze trecut și prezent, mai vine și fatalul „computer" să le arate că ar avea puțin viitor (comun), merg pe căi care nu mai sunt nici măcar paralele, necum convergente — și totuși, dincolo de toate acestea, ceva indicibil dar sesizabil în textura replicilor lor acerbe, îi unește, transformă cele două singurătăți într-o sfîșiată, zdruncinată, rănită dar încă trainică împreunătate.

S-ar putea citi piesa — lucrul s-a și făcut — printr-o grilă simbolică, și atunci Ea, apolinică și meditativă, ar fi reprezentanta spiritului artistic, în timp ce El, dionisiac și intrepid, l-ar întruchipa pe cel tehnic. În acest sens, piesa ar fi o transpunere în planul relațiilor umane a confruntării dintre cerul albastru și cenușiul gazelor de eșapament, dintre pajiște și beton, dintre drumul de fier și cîntec. Dar, fără să respingă o astfel de abordare, piesa ar ieși simplificată, schematizată. În scenă sunt totuși nu două idei, ci două **naturi**, cu biografii, nervi, ticuri, viață. Amîndoi, El și Ea, au vitalitatea frenetică a scrisului Ecaterinei Oproiu, acea excepțională capacitate de verbalizare a nuanțelor și imponderabilelor, acea facondă tandru hărțăgoasă, acel stil de furie catifelată.

Discurs în doi, și nu la unison, despre grandoarea și mizeriile vieții de cuplu, despre suportabil tragica discrepanță dintre cum-trebuie-trăit-în-doi și cum-se-poate-trăi-în-doi, piesa Ecaterinei Oproiu va dura.

...DIN GRANITURI ȘI BETOANE. America „lui" Radu Enescu e mai mult una a arhitecturii și arhivelor decît a spiritului public și prezentului. Autorul, fire profund cărturărească, nu are vocație de „reporter" — deși cîteva „scene vii" pot fi întîlnite (împușcăturile și fuga la hotel, ruleta din Las Vegas, „rapidistul" din San Francisco, bursa etc.). Mult mai adesea și mai îndelung, ochiul închis afară înlăuntru se deșteaptă, și Radu Enescu, preferă să plonjeze în trecutul istoric al localităților vizitate, să le scruteze devenirea și sensurile ei. Extazul naturist din fața Marelui Canion („fericit ca un nou-născut în fața spectacolului naturii fruste și sempiterne" etc., p. 126) e precedat și urmat de o amplă și sever documentată expunere a istoriei în ere geologice a acelor sălbatice abisuri. În linie călinesciană, călătoria e pentru Radu Enescu prilej de a filosofa și de a instrui. De la rețete de mîncări și băuturi, trecînd prin dimensiuni și etimologii, și culminînd — ca stare, de altminteri, medie — cu miezoase speculații istorice, ecologice, sociologice, arhitecturale, politice, psihanalitice ș.a., periplul consemnativ e o perpetuă tentativă de transformare a realului brut în concept fertil.

Nu trebuie să se înțeleagă de aici că autorul e absent din cartea sa. El n-are chiar oroare de eu, își amintește de femeile pe care „le-a îndrăgit la viața lui", de amicii din țară, de locuri familiare din Ardealul-reper, mai scapă cîte ceva despre vreo slăbiciune de-a sa, vreun tabiet, ba în două-trei locuri el redă niște dialoguri desfășurate într-un stil de cea mai neașteptată și neprotocolară colocvialitate, pete de culoare... literară pe un text analitic, sobru, academic.

De fapt, lucrarea lui Radu Enescu e un eseu din mers despre America văzută în spațiu și timp. Cartea e compartimentată pe state, iar din cadrul fiecărei secțiuni nu lipsește prospecțiunea istorică. Accentul principal cade asupra arhitecturii, domeniu pentru care literatul Radu Enescu vădește pasiune și competență. El supune clădirile pe care le contemplă unor investigații stilistice, structurale (neomițînd nici aspectele pur tehnice), pentru a ajunge la încheieri de interes mai larg, ținînd de **Zeitgeist**, de dominantele spirituale ale unei națiuni. Interesul și acțiunea lui Radu Enescu nu sunt un capriciu de amator, vin dintr-o fundamentare programatică, plauzibilă: „Ceea ce izbește, în primul rînd, în S.U.A., este arhitectura. Unii s-au realizat mai pregnant în muzică, alții în literatură etc. Arta prin excelență americană este arhitectura. Nu numai pentru că s-a bucurat de concursul a o serie de genii în frunte cu acest Shakespeare al arhitecturii care se numește Frank Lloyd Wright. Nu numai pentru că spiritul american, lipsit de prejudecăți și pragmatic, a renunțat mai ușor la toate poncifele venerabile doar prin vîrstă. Ci pentru că americanii au ajuns la un grad excepțional de dezvoltare tehnică. Ori, în mod paradoxal, sporul extraordinar de inventivitate tehnică a dus implicit la o înaltă calitate artistică. Cu alte cuvinte tehnica a contribuit simțitor mai mult la progresul artei arhitectonice decît arta însăși" (p. 191). Acest raționament motivează și reproducerea în volum a dialogurilor de largă respirație cu specialiști în arhitectură, urbanistică, design edilitar.

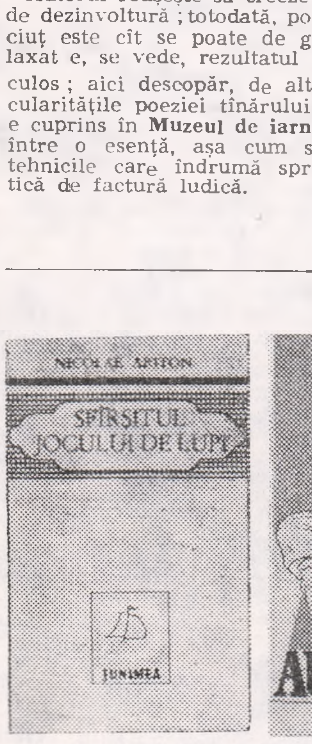
Autorul evită monotonia și nu-și bizuie opiniile exclusiv pe cărămida și aluminiul zgîrie-norilor. Considerații interesante despre **feldeința** americană sunt emise și prin analiza altor fenomene specifice, de pildă automobilul sau vestimentația. „Automobilul — scrie Radu Enescu — a eliminat [în Los Angeles, n. G. P.] noțiuni ca vecinătate sau comunitate, ori acestea sînt premisele tradiției. Claustrat în întuneric în fața ecranului TV sau încapsulat singur la volanul său, insul uman trăiește o teribilă dramă a izolării. Într-un mijloc de transport public dialogul mai era încă posibil. În limuzina șoferului solitar dialogul e iremediabil cupat. Deci automobilul nu mai constituie o problemă de tehnică, ci una de psihologie, de metafizică chiar" (p. 169). Cît despre vestimentație, Radu Enescu observă că: „Azi americanii, în cuida stofelor de calitate, se îmbracă rău și urît. Cravatele sînt adesea nepotrivite, cămășile în totală dizarmonie, pălăria are o culoare ce nu se asortează cu costumul. Impresia e de stridență, la care se adaugă și trivialitatea hainei produse în serie" (p. 84).

Semnele Americii sunt citite de Radu Enescu cu atenție și simpatie, în suprafața și în lăuntrul lor arhivistic, geologic, moral. Și totuși se deslușește peste toate o anume reținere, un aer de inaderență — pe care în final autorul o și mărturisește: „Am îndrăgit America, dar la valorile ei am simțit întotdeauna că nu pot adera" (p. 291). European și, mai ales, român ca **forma mentis**, Radu Enescu trădează, în multiple pasaje, un soi de alergie la americanitate. Cum să nu simți ca semnificativ faptul că cel mai mare capitol (într-o carte despre o țară pe care chiar autorul o definește drept a tehnicii și a arhitecturii) e tocmai cel consacrat Marelui Canion, deci unui fenomen al **naturii** nemodificate de om? (Chestiunea se leagă și de pasajul în care Radu Enescu relatează voluptatea cu care, scăpat din ambianța copleșitoare de beton a unui mare oraș, s-a putut tolăni cîteva clipe într-o biată pajiște limitrofă. De altfel, nici apetitul pentru istorie nu e străin de mentalitatea sa intelectualist-europeană).

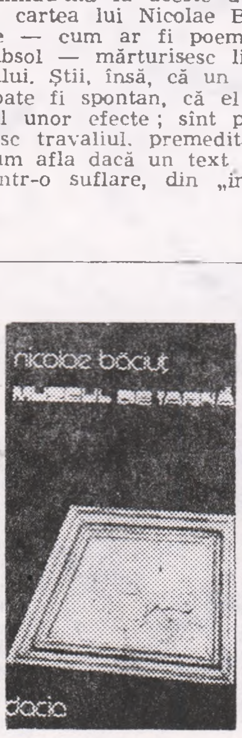
Înscriindu-se într-o serie căreia îi aparțin titluri valoroase ca **Marile Canioane** a lui Dan Grigorescu, **Chipurile și privelistile Americii** a lui Petru Comarnescu, **Jurnal de călătorie** a lui C. G. Giurescu sau **America Ogarului Cenușiu** a lui Romulus Rusan, cartea lui Radu Enescu este, prin varietatea și adîncimea punctelor de vedere, prin precizia, culoarea și supletea limbajului, un bun eseu de cultură, civilizație, sociologie, istorie.

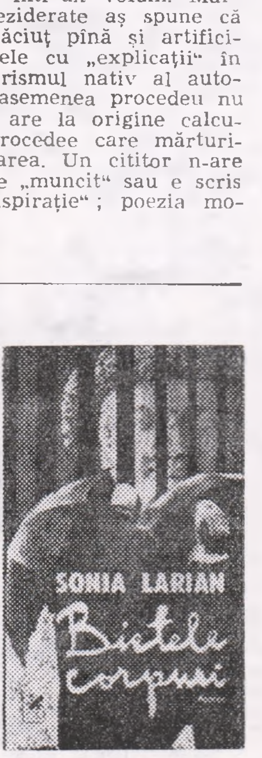
George PRUTEANU

Ecaterina OPROIU, **Cerul înstelat deasupra noastră**, piesă în două părți, colecția „Rampa", ed. Eminescu, 1986.
Radu ENESCU, **Între două oceane**, ed. Sport-turism, 1986.

panoramic

Marcel Gafton : „Șaizeci de poeme"

Probabil că era necesară o regrupare preferențială a poemelor din cărțile anterioare (**Non possumus,** 1972 ; **Miraria,** 1977 ; **Adică,** 1982) pentru ca Marcel Gafton să se afirme cu mai multă vigoare în fața criticilor, spre a i se recunoaște locul meritat în contextul literaturii actuale. Pentru că aceste **Șaizeci de poeme** (Ed. Cartea românească, 1986) reprezintă o selecție strînsă, riguroasă și care trebuie să impună definitiv un autor, altfel destul de discret și parcimonios în manifestările sale. Nu vreau să insist acum asupra acestui aspect, dar Marcel Gafton mi se pare unul dintre cazurile tipice în care se reflectă natura conjuncturală a bilanțurilor critice și un exemplu de omisiune elocventă pentru perspectiva aproximativă aplicată fenomenului literar la un moment dat. Dezacordul flagrant dintre valoarea textelor și puținătatea comentariilor nu e recompensat de vreo explicație (care, poate, ar exista) dar mărturisește încă o dată despre imprecizia îndemnărilor într-un domeniu însărcinat tocmai să precizeze. E adevărat că Marcel Gafton scrie puțin și nu e „activ" în conferirile care se fac și se desfac peste anotimpuri — iată tot atîtea motive pentru a fi luat în serios, singur cu poemele sale.

Cîteva dificultăți se cer enunțate de la bun început și, în măsura posibilului, transgresate. Ele privesc planurile diferite și distanțate în care se înscriu etapa de formare a poetului („generația războiului") și, respectiv, momentul lansării editoriale (1972). De unde decurge și o anume desincronizare între modalitatea poetică **aparent** inactuală (expresionistă) și ambientul literar căruia i se adresează. Rezultă că punctul de vedere cel mai adecvat care trebuie adoptat în analiza poeziei lui Marcel Gafton e unul deschis cu preponderență către caracteristicile specifice ale scriiturii, și mai puțin spre motivațiile ei primare (biografice, culturale etc.).

După felul în care își construiește discursul, Marcel Gafton pare înclinat să atragă mai întîi atenția asupra proprietăți gîndirii sale poetice și abia după aceea asupra încărcăturii tranzitive a textelor. Căci abundă exercițiile de abilitate imagistică, seturile de tonalități și nuanțe, inovațiile lexicale (prin derivare sau consonanță), toate acestea subsumînd și covîrșind zona tematică. Să nu înțelegem însă de aici că autorul ar tenta o desfășurare de arte poetice — poetica sa rămîne implicită — deși nu altceva sunt poemele decît o ilustrare a **artifexului.** De pildă versurile dedicate lui Eminescu (referință obligatorie în conștiința tuturor scriitorilor români și prilej de autodefinire adesea) depășesc convenționalul printr-o succintă înscenare cosmică, unde cuvintele și ritmul sunt investite cu precădere : „Măre-venea / bălaia stea / cît miez n-avea / cu miez visa. // Hăt sus de sus / mire ales / luceferea..." Mai pregnant apare rolul verbului în alcătuirea imaginilor insolite de care se servește Marcel Gafton, acestea constituind și elementele de rezistență ale poemelor sale. O tehnică bine pusă la punct dă impresia concretă a nașterii cuvîntului din cuvînt și a imaginii din imagine, un fel de descendență creativă pe care se bazează discursul, un continuum care generează și se regenerează, transformă iluzia într-un element productiv, ba chiar într-o necesitate pentru îndeletnicirile poetului : „Nu pleca ! am spus așteptării din mine, care și ea mă aștepta pe mine /, mă aștepta împreună cu mine, să vin eu, de mînă cu mine, — / deopotrivă așteptam întîlnirea cu așteptarea din mine, / cimbru adietor vinovat de cel ce nu soseam încă / se alia cu așteptarea, cu deopotrivă, / și apa tulburată (de înger?) îmi fura, fura chipul" **(așteptarea poemului).** Intr-o asemenea poziție contradictorie încape și jocul de-a descîntecul **(non possumus, XIII),** și simularea parabolică **(conspect),** și ironia parodică **(muzică ușoară),** și baladescul cu accente triste („Frig Frigulescu / scoate jobenul" etc. — **baladă),** și redistribuirea măștilor în manieră calofilă **(castanul electric).** Dramatismul și gravitatea nivelează varietatea plastică și auditivă prin care a trecut verbul — consecință directă a înverșunării expresioniste cu care Marcel Gafton își scrie poemele. Și acest fapt, privit la nivelul aptitudinilor confirmate, este suficient pentru a-l particulariza în ansamblul poeziei noastre de azi.

Emil NICOLAE

Elena Zanfira Zafir : „Castelana"

Castelana — (Junimea, 1985), este primul volum dintr-un ciclu romanesc ce se anunță deosebit de interesant și se impune încă de pe acum prin siguranța desenului, prin colorit, prin acuratețea și complexitatea sondajului psihologic. In fond **Castelana** nu surprinde numai lenta dezagregare a vechii lumi, dominate de afaceriști veroși și moșieri hrăpăreți, lume întruchipată de inimitabila Agripina Calonfirescu, o văduvă energică, proprietară de pămînturi întinse, „castelană", gata oricînd să investească într-o afacere rentabilă, plină de energie și fără scrupule, o combinație de Coana Chirița și Doamna Chiajna, grotească Medee din Bărăgan, care nu se dă în lături, la o adică, să calce peste cadavrele copiilor ei. Dar nu numai Agripina Calonfirescu pîndindu-și ca un paing uriaș victimele, ce vor cădea în plasa „castelului" său lugubru, dezvăluie culisele întunecate ale **high-life**-ului, ci și odraslele sale — Polina, bîntuită de crize nervoase, complexata Zizi și Costin, avocat, ratat sentimental, răscolit de nostalgice remușcări.

Lăsîndu-și personajele libere sau intervenind prompt în destinul lor, Elena Zanfira Zafir transcrie biografia fiecăruia. Există, astfel, un roman al Polinei, care trăiește drama femeii singure, incapabile de iubire și înțelegere maternă ; unul al lui Zizi, ale cărei prime tresăriri erotice sînt surprinse cu remarcabilă delicatețe și siguranță ; astfel, reținerii și timidității inițiale îi urmează dăruirile imprudente, voluptățile tainice, apoi durerea, în sfîrșit dramatica despărțire de copilul conceput cu Mihnea. Metamorfozele personajului, de la puritatea inițială pînă la renunțarea la principiile morale, cînd Zizi hotărește să se căsătorească cu generalul Kiseleff, unica șansă de a fi lîngă copilul ei, înfiat într-un moment de cumpănă de bunul dr. Negret, sînt desenate în peniță. O artă a transparenței, a filigranului, a miniaturii îndelung cizelate se lasă întrevăzută aici. Orgoliul lui Mihnea, care neînțelegînd jertfa lui Zizi o părăsește, inaugurează perspective încă neștiute în penumbrele sufletului feminin. Echilibrul narativ se rupe aparent, dar ecuația afectivă rămîne deschisă, autoarea putînd — într-un volum viitor — să-l readucă pe Mihnea în prim-plan.

Antonia, la fel ca Mihnea, vine — ca să spunem așa — din viitorul istoriei. Ea însăși este viitorul. Fiind un personaj exemplar, tinde către superlativ. Inteligentă, spirituală, cultă, muncitoare, generoasă, capabilă să lupte pentru orice cauză dreaptă. Antonia este un personaj solar, tonic, focalizînd verticalele conștiinței și ale demnității umane. Gîndit probabil ca o contrapondere a întunecatei și machiavelicei Agripina Calonfirescu, personajul Antoniei ar fi riscat să rămînă schematic sau să se transforme într-o teză neconvingătoare. Dar arta prozatoarei, opțiunile sale morale fac imposibile asemenea erori compoziționale. Văzută cu ochii celorlalte personaje, dar și din lăuntruri, ființa Antoniei se păstrează mereu identică sieși. Pentru că adevărul nu este numai o condiție a existenței, ci și o limită a speranței. Antonia crește cu inima lipită de adevărurile sfîrtecate de gloanțe pentru care luptă tatăl ei, comunistul Vasile Turcu. De aceea știe să deosebească nedreptatea de dreptate.

Castelana este și un roman al Bucureștilor, cu tușe de culoare amintind de viziunile lui Corneliu Moldovan sau Cezar Petrescu. Un roman despre dragoste, despre luptă, despre puterea omului de a înfrunta toate vitregiile istoriei, înfrîngîndu-le sau fiind înfrînt, păstrîndu-și însă întotdeauna demnitatea, visul, speranța, neștirbite.

Narcis ZĂRNESCU

Simona-Grazia Dima : „Ecuația liniștită"

O poezie a elanurilor vitaliste scrie Simona-Grazia Dima în **Ecuație liniștită** (Ed. „Albatros", 1985). Volumul are o unitate tematică, fapt care îi conferă „rezistență" și interes ; versurile transcriu juisarea deplină și aproape naivă din vecinătatea „păsării aurii a cunoașterii": „în mintea mea un far se deschide încet / și pulsează departe, / mă faci să văd lucruri și iar lucruri / iar eu ridic ochii / încrezător, pierdut și iradiant spre tine!", spune poeta în unul dintre primele poeme ale cărții, **Te sărut, pasăre aurie.** Simona-Grazia Dima scrie mai ales despre **starea lucrurilor,** din „perspectiva" acestora consemnînd datele omenescului ; cei doi termeni ai ecuației sale lirice sînt **lucrul** și **ființa,** unde elementul cunoscut este lucrul, iar „necunoscuta" — ființa. „Liniștea" ecuației (în înțelesul de confruntare) vine din modul perceperii acesteia, rezolvarea ocolind asperitățile, pragurile, distanțele ori „războiul" lucrurilor cu oamenii din preajma lor, explicîndu-i, dezvăluindu-i, ocrotindu-i sau tiranizîndu-i pe aceștia ; o asemenea ecuație este, de pildă, **Lucru în furtună :** poezia repetă și la nivel formal (ca număr de versuri, aici) relația esențială a ecuației care o preocupă în chip obsedant pe Simona-Grazia Dima (poemele sale se numesc **Sărbătoarea lucrului, Alinarea lucrului, Lucru respirînd, Vîrsta lucrului,** iar o secțiune a cărți se intitulează **Armata ființelor mici**) : „E o mare furtună în jurul lucrului. / E destul să întinzi mîna ca totul să stea. / Chiar în miezul furtunii / care se zvîrcolește acum / totul e de mult trecut. / Lucrul trece fără să vadă amenințarea, / strecurîndu-se ca un sidef lustruit, / imponderabil. / Mîna ta întinsă în norii negri / e întotdeauna un copac senin, / neatins de șiroaiele vinete, / mîngîind cu vîrfurile / inima blîndă a cerului, / marginile ca un praf alb dantelat / ale lucrului / ce se rostogolește rîzînd — / dincolo, în mierea nopții" : furtuna din jurul lucrului este mișcarea omenescului pe care autoarea îl descrie în cele mai diverse ipostaze ale relației sale cu lucrurile : teama **(De dragoste și de frig),** asemănarea **(Prearotundul),** intimitatea **(Melancolie),** solidaritatea **(La ora cînd...)** sînt stările succesive ale acestei ecuații, constituind un fel de istorie lirică a coabitării omului cu lucrurile și cu micile ființe din jur. Motivul acestui interes rezidă în sentimentul descoperirii **permanențelor,** universul lucrurilor fiind „ceea ce rămîne" oferind cu fiecare înfățișare a sa momentul genezei : lucrul întrupîndu-se prin cuvînt este **întemeierea** însăși, fapta obiectelor relevînd omului un adevăr altfel inaccesibil : tot ceea ce se întîmplă și agită spațiul uman provine din „vîrstele lucrului". Tematic, volumul Simonei-Grazia Dima este interesant, ideea — chiar dacă nu originală — fiind abordată cu dezinvoltură și dintr-un unghi personal. Din punct de vedere stilistic însă, cartea lasă o oarecare impresie de monotonie din cauza definițiilor lirice de tot banale („dragostea începe să lumineze, / floare aflată / între focuri aurii" sau „pămîntul, corabie cuprinsă de somn"), întrerupe rareori prin definiri sclipitoare (lucrul este „sfîrșitul sălbăticiei", se spune în **Alinarea lucrului**). **Ecuație liniștită** este un volum promițător al unei autoare care, pentru a-și pune în valoare ideile, trebuie să se intereseze mai mult de stil.

Ioan HOLBAN

George Savu : „Discursul îndrăgostit"

George Savu a publicat pînă acum patru volume de poezii (**Maluri înalte** — 1974, **Ce nu vindecă vremea,** 1978, **Cultura de fosfor** — 1982 și **Discursul îndrăgostit** — 1986), dintre care ultimul (Ed. „Dacia") oferă o formulă lirică insolită, alimentată de mai toate „metodele" poeziei moderne : inserarea inovației lexicale („Reîncarnato, demonii tăi..." — **Bobinaj),** a sonorității neologistice („Incomensurabilă durere fericită / Inopinată, martirajul nimbului" — **Cucul** ; „Meduze, entropii frugale de balsam / Epiderma catifelată a elocinței") și, inert, într-un atare context de actualitate, folosirea (rară !) a barbarismului, acesta din urmă stînd sub incidența afirmației lui Tomașevski — realizarea „exotismului imaginii" ; („Femeie asemeni Golfstreamului / Mai puternică decît focul și apa" — **Bobinaj).** Acest stil multifuncțional are un efect previzibil : **bizarietatea** provocată de multitudinea clișeelor cuprinse într-un vers („Alergăm către noi din toate direcțiile" — **Metope),** paradoxal sau „les choses contraires", din teoria baudelairiană („În molecula istoriei" — **Matricolă),** policromia stridentă a tabloului liric („Candelabre de petarde / Artificii vii asemeni investigației / La flacără" — **Rapiță).** De aici nu se poate concluziona că intenția autorului ar fi aceea de a impune prin procedeul bombastic, cu atît mai mult cu cît observăm o asimetrie a dispunerii versurilor, o eterogenitate a poemelor. George Savu nu vede poezia ca **product,** ca formulă constantă, prestabilită. Versurile acestei cărți sînt ale unui suprarealist, cu accente dadaiste. Poezia este „ambiguitate frivolă ca și funia", cum o caracterizează chiar autorul. **(Poezia).** Ea își găsește „explicitarea" doar în subconștientul creatorului, în rest rămînînd translucidă. Exprimîndu-se ermetic, George Savu nu-și dezice „programul", inoculînd verbului înțelesuri noi : „Pe sapa fierbinte, ca o efigie / Pisica, adînc interiorizată. / Combustie flexibilă, conjurație a / Lenei imperiale" **(Iulie).**

Dinamismul creator, exprimarea tumultoasă îl apropie pe poet de influențele pozitive ale futurismului, cele constructive (introducerea lexicului novator, încifrarea mesajului liric), mergînd paralel cu partea sterilă a acestui curent (delirul verbal, abolirea sintaxei etc.). Uneori, însă, formularea anostă eclipsează ideile care nu sînt lipsite de un fond interesant : natura angelică este o noțiune aparentă pentru că „orice înger poate fi sedus" **(Porumbeii)** în zona de acțiune a mirajului terestru, **himera** are conexiuni directe cu **secunda,** unitate de timp concretă luînd însă în viziunea poetului o desfășurare atemporală, aceasta fiind deci **iluzia (Himera),** rozmarinul impregnează o „melancolie infinitezimală" **(Săpun),** iar jivina are o „neliniște halogenă". **(Idem).** Oricum, la nivelul conținutului, George Savu lasă cititorului o **problemă deschisă,** el căutînd **prin limbaj** o rotiță cît mai perfectă în răsturnarea canoanelor clasice.

Codrin Liviu CUȚITARU

Revista de istorie și teorie literară

Numărul 3 din 1985, al revistei se distinge printr-un sumar atractiv, de o largă deschidere, prin seriozitatea articolelor și studiilor publicate. Revista continuă să aducă la lumină texte inedite ale marilor scriitori români, descoperite prin strădania plină de generozitate a unor cercetători de vocație, texte menite să întregească imaginea privind diferite epoci de creație literară. Astfel, la rubrica „Inscripții", Dumitru Vatamaniuc tipărește «O chestiune mai mult caracteristică...». Din textul atribuit lui Mihai Eminescu transpare cu putere verva și luciditatea gazetarului de la „Timpul", ziar care a și publicat, în 24 februarie 1879, p. 1—2, acest articol și care nu figurează în edițiile publicistice eminesciene, după cum subliniază în comentariul său D. Vatamaniuc. La aceeași rubrică se inserează pagini necunoscute, semnate de Lucian Blaga, prin care, așa cum menționează editorul lor, Pavel Țugui, se urmărește prezentarea unui episod mai puțin știut din activitatea lui Lucian Blaga ca atașat de presă la Legația României din Elveția, perioadă în care a participat activ la contracararea propagandei cercurilor revizioniste maghiare din anii 1928—1931.

Revista de istorie și teorie literară manifestă în ultimele numere un interes sporit pentru cunoașterea procesului de creație. Și în acest număr sînt publicate mărturii privind geneza operei literare aparținînd lui Mircea Dinescu, Al. Paleologu și Ioanid Romanescu, care răspund cu temeinicie la întrebarea : „De ce scriu?". În ce cred?" La rubrica **Confesiuni literare :** două substanțiale interviuri cu Geo Bogza, care declară lui Constantin Vișan că „Tot ce am scris eu nu are decît o foarte mică legătură cu mine...", și cu Adrian Marino, care i se destăinuie lui Nicolae Florescu pe tema „Idei organizate, dar puternic personalizate și liber formulate".

Biblioteca de poezie românească este consacrată lui Grigore Alexandrescu. Semnează un comentariu și o antologie Marin Sorescu. Pline de interes sînt de asemenea paginile „Jurnalului politic 1931 — II", de Octavian Goga, apărute în foiletonul revistei.

In ansamblu, un număr care se citește cu real interes.

D. V.

C. I. Drăgan : „Mileniul imperial al Daciei"

„Mileniul imperial al Daciei" de Constantin Iosif Drăgan (Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986), reprezintă o veritabilă contribuție la dezbaterea unor majore probleme istoriografice vizînd etapele de construire a Imperiului Roman și implicînd prezența, în cuprinsul acestuia, a Daciei, ca provincie romană. Acest demers are la bază o minuțioasă evocare a epocii, fapt care face posibilă punerea în valoare a complexului fenomen de realizare a acelei originale sinteze etnice datorate procesului de romanizare, a cărei expresie o constituie nașterea și neîntrerupta continuitate a poporului român pe aceste meleaguri.

O deosebită importanță se acordă în carte faptului, atestat istoric, că procesul de romanizare s-a prelungit și după retragerea lui Aurelian, autorul reconfirmînd astfel, prin date și fapte, de o aparte bogăție, adevărul istoric relevat anterior de N. Densușianu, Nicolae Iorga, Vasile Pârvan. Sînt spulberate, în felul acesta, felurite opinii eronate, formulate, nu o dată, în afara necesarei obiectivități, aceasta, în ciuda celor mai ferme evidențe. Abordînd acest aspect al problemei, Constantin Iosif Drăgan efectuează o cuprinzătoare analiză a vieții daco-romane, a civilizației care a înflorit în acele vremuri la nord de Dunăre, în sfera unei puternice iradieri a valorilor spirituale ale Imperiului — cu efecte detectabile în cuprinsul unui amplu repertoriu arheologic, parcurs cu o pertinentă relevare a mărturiilor receptate pe această cale.

Deosebit de interesantă, din acest punct de vedere, este ideea dublei interferențe dintre elementele romane și cele dacice, ea putînd fi regăsită, pe de o parte, în însăși structura și ethosul neamului nostru, iar pe de altă parte în prezența unor reflexe daco-romane în realitățile istorice ale Imperiului roman, în general, ale celui de Răsărit, în special. Inclusiv, cum subliniază acad. Ștefan Pascu, în Cuvîntul înainte pe care-l semnează, „prin rolul politic jucat în Imperiul roman de unii împărați de sorginte traco-dacă".

Concluzia cărții este că istoria Daciei se confundă cu istoria Imperiului roman, nu numai între anii 106 și 271, dar și ulterior cînd, romanizată, populația de la nordul Dunării se înscrie distinct în constelația lumii Imperiale, istoria românilor fiind deci și istoria acestei romanități.

De menționat maniera antrenantă a expunerilor, istoria fiind reconstituită atît documentar cît și, ca să spunem așa, pe viu, în toate planurile, de la evocarea diferitelor conflagrații, la portretizarea unor Împărați romani și pînă la nararea, cu o pregnantă coloratură de epocă, a evenimentelor în care se regăsește edificator viața de zi cu zi a lumii înfățișate.

„Mileniul Imperial al Daciei" este o vibrantă pledoarie pentru considerarea fecundă a adevărului istoric, surprins în multiplele lui conexiuni, dătătoare de sens și valoare.

Alina NOUR

la capăt de linie, așteptînd trenul

(urmare din pag. 7)

Aia cu primarul o mai știm și noi, toți avem cîte un primar, hă, hă... Și cu moașa, care făcea chiuretaje, și cu milițianul care te-a învățat cum să-ți îngrași porcul... Is fumate. Zi una așa, desprinsă de noi.. Cel îndemnat să povestească tușește, își drege vocea. Hai, pornește-o, să dormim și noi odată ! O mînă se ridică spre tavan : Asta-i, mi-am amintit, parcă le văd pe-amîndouă. Erau surori, boieroaicele din comuna noastră... Doamne ce muieri, să mori cu ele de gît. Și rele de muscă. Cea mai mare a șters-o la vreme... În Franța... sau cam pe acolo. Cealaltă a rămas, bleagă, să iese din conac cu cît a putut duce în miini... Cum vă spun, eram un mucos pe-atunci, însă cînd le vedeam, îmi lăsa, zău, și mie gura apă, și mă încălzeam pe undeva... Plec eu în armată, mă întorc, mă însor la primărie, dar, cînd să trec și la biserică, ziua stabilită e ocupată. De cine credeți ? De domnișoara Fabiola, așa o chema pe boieroaica cea mare. Cumnecum, se întorsese în coșciug, să fie înmormîntată în cimitirul satului.. Înjur, fac scandal, pînă ce apare milițianul. Leatule, zice el, ți s-a făcut de răcoare sau de nuntă? Mai așteaptă, o zi, că nu dau turcii. Turcii n-or da, dar sarmalele mi se strică, zic eu, că era o toamnă călduță, ca asta. Într-un cuvînt, nu mă las. Și-atunci, omul legii mă înșfacă de braț, ordonîndu-mi să-l urmez. Poți să te opui ?... M-am dus cu el, am defilat așa pînă la biserică și acolo, îmi face loc, s-o iau înaintea lui. Ne aștepta și popa, lîngă sicriul ei, acoperit cu catifea neagră. Milițianul a tras catifeaua și mi-a zis : Privește ! Ce era ? Pe capacul coșciugului de zinc, cît era lungimea, domnișoara Fabiola, întinsă acolo, în costum de călărie, cum o văzusem de multe ori. Măi, ce picioare, ce buze, ce ochi !... Sigur, în fotografie, că ce-ați crezut voi ?... Vă spun drept, am căzut în genunchi, i-am sărutat mîna, aia din fotografie, și i-am spus milițianului că sarmalele mele se pot strica. Apoi a urmat... Nu mai aud ce-a urmat, fiindcă sub mine se învîrtesc iar roțile căruței și miroase a lucernă...

Dimineața, de la geamul vagonului, țin sub observație toată gara. Trenul pleacă fără să-l mai văd pe bătrîn. N-a mai venit la gară din cauza mea sau n-a mai avut mușterii ? Cine știe ? Sub mine, roțile trenului se învîrtesc tot mai repede. Da, îmi zic iar, cine știe ? Așa cum nici eu însumi nu pot explica tristețea de acum. Cel puțin, e bine că aud că roțile se învîrtesc...

pro juventute

„convorbiri literare“ prin corespondență

■ **Decebal ALEXANDRU-SEUL — Izvoarele Sucevei (Suceava).** O notă de superficialitate persistă.

■ **Aurel APOSTU — Galați.** „Anii trec pe rînd / Ca un răcoros vînt / Din tot ce rămîne sînt faptele bune“. Acesta este nivelul, modest, al textelor dv.

■ **Felix ASIDA — Piatra Neamț.** Cuvintele încheagă o stare poetică și nu poezie propriu-zisă.

■ **Georgeta ASULTANEI — Iași.** „Genul scurt“ **(Așteptare**, de pildă) s-ar putea remarca, în comparație cu restul. Reușitele sînt însă mult prea fragmentare.

■ **Virginia AXENTOI — Vama (Suceava).** Lirism în general expozitiv. **(Ah ! hohotul oglinzilor)** e mai autentic.

■ **Aura BĂDICEL — Malu Roșu (Mehedinți).** Mi-ați trimis, fără a fi eu destinatarul, scurte scrisori de dragoste versificate. Aștept poezia.

■ **Mariana BODOLICA — Iași.** O stare lirică tinde să se substituie poeziei propriu-zise care răzbate răzleț („O liniște cu umeri calzi / așezată pe magicul pămînt“).

■ **N. C. — Pielești (Dolj).** Scrieți și versificați incorect.

■ **Emil COSTIN — Cetățele (Maramureș).** Încercați să vă mențineți la maniera din **Crochiu.** Să mai vedem.

■ **Elena-Zorina CUZA — Gura Humorului.** Încearcă să găsești limita de economie verbală, fără a pierde (dimpotrivă) din expresivitate. Apar banalități precum : „Încet adie vîntul / pe clapele toamnei“. **Adolescență** e exuberantă și aproape fără cusur. Stilul consemnativ din **Singură** te prinde, nu și cel speculativ-colocvial din **Incertitudine.** Cum ți-am mai spus, cred în șansa d-tale. Depinde cum vei ști să ți-o joci.

■ **Pacu DEL — Petrila (Hunedoara).** Versificări prolixe.

■ **Romulus Adrian DINU — Giurgiu.** Nivelul e onorabil. Ar ieși în evidență **În căutare.**

■ **Nicolae DOBRE — Turda.** Am reținut **Moarte la Pol, Noaptea orașului, Ochiul meu fi-va-ți ghilotină curată** și **Fundația de cer a păsării.**

■ **Vasiliana DUMITRESCU-CARȘOTI — București.** Din păcate, nu putem da curs dorinței dv.

■ **Eugen DUMITRU — Oțeștii de Jos (Olt).** Sînteți violent (în scris), ceea ce nu face poezia mai viguroasă : „M-ai privit ucigător / și raza mea de ură te-a atins / și te-a mistuit / Asemenea focului inimii mele“.

■ **Daniela DORIN — Iași.** Am reținut **Voi alunga limpezimea abruptă...**

■ **Anifon GĂLĂȚEANU — Birlad.** Sintaxa distorsionată pare a fi elementul cel mai remarcabil. Nu e o părere definitivă. Reveniți.

■ **Gabriela GÎNDU — Iași.** Proza nu m-a lămurit. Dintre poezii, ceva mai mult în **Poate nu e decît liniștea...** Aștept noutăți, eventual la redacție.

■ **Pompiliu GROZAVU — Bacău.** Ultima strofă din **Clopot de seară** anunță ceva. Să mai vedem.

■ **Hermina — Piatra Neamț.** În general, e bine. Apar totuși stridențe care trădează imaginea vehiculată : „triluri de mister“, „picături de mirare“, „spinare de vamă“. Reveniți asupra textelor, faceți o selecție severă și vom mai vedea.

■ **Lev KOTTEA — București.** Un dezvoltat simț de observație al amănuntului se impune în sentimentalele epistole. Aș vrea să văd cum construiți pe spații mai ample și care să fie într-o mai mare măsură ale ficțiunii.

■ **Traian LIPOVEANU — Timișoara.** Apar încă multe lucruri prisositoare. în genul : „Să mai fur un pic de veșnicie, / cine mi-ar ierta-o mie?“

■ **Aurel M. — Adjud.** Romanța și poezia de meditație nu ies din tiparul locurilor comune exprimate stîngaci și desuet.

■ **Dan MANOLE — Galați.** Cum am bănuit de la început, sînteți un sentimental care se ascunde, mai bine sau mai rău, îndărătul unui limbaj teribilist ; ați scos masca și acest lucru a devenit evident. În poezie, ludicul pune unele accente inspirate : „Ca o buză gurii / Foarte pătimaș / Chip căutăturii / Cîtă luminași / Aide miră-mi ochii / Cu lumini și rochii“. Proza e ușor frivolă din pricina unui oarecare melodramatism pe care stilul zeflemitor nu-l poate estompa. În paginile de critică, sentimentalismul strică tot, mai ales cînd substituie limbajului consacrat pe cel poetic : „Ca și cum ai încerca să-ți oprești tremurul înfricoșat al sufletului ascultîndu-l chiar pe Scorillo înălțînd mănăstirea Argeșului între luceafăr și moartea cărei căprioare“. Cu bune, cu rele, mergem înainte !

■ **Adrian MIHALACHE — Suceava.** Atenție la ortografie („aruncase-ră“, „întradevăr“, „zăbovise-ră“ !).

■ **Manuel MILIANRĂU — Iasi.** O imaginație amplă (inclusiv verbală) reține atenția. Lipsa de control strică acolo unde fantezia construiește. Reveniți.

■ **Iulian MOCANU — București.** Este necesar, în continuare, un spor de concentrare care nu depinde neapărat de puținele cuvinte folosite.

■ **Monica — Reșița.** E vizibilă ușurința de a portretiza. În schimb, felul încărcat în care povestiți e un defect serios. Nici măcar stilul ironic (presupus de mine a fi ironic) nu justifică fraze precum : „La un moment dat, nemaisuportînd tăcerea, care le ricîia, parcă, sufletele cu niște gheare confecționate din același aliaj cu roțile condamnate la rostogolire pe vertebrele celor [sic !] fîșii metalice, paralele, dar care împreună constituiau un drum, unul din ei zise...“

■ **Artemia MUZICESCU — Botoșani.** Aforismul cere o exprimare de impecabilă stringență, ceea ce nu se întîmplă în cazul dv. : „Opera de geniu este personificarea spirituală a unui fenomen de viață, de lume (e incorectă construcția „fenomen... de lume“), transpunerea materială a lavei de senzații, trăiri, supoziții la scară cosmică de gînd (?)“. Aceleași încurcături apar și în poezie : „Bătrînă cînd voi fi dar tu în floarea vieții / Citindu-mă postumă-n repaus vei gîndi“.

■ **Narcis — Bacău.** Se detașează **Timp** și **Nerăbdare.**

■ **Lazăr Năsui — Vișeul de Jos (Maramureș).** Atenție la exprimări complicate, de genul : „Ca să poți să-i pătrunzi în singurătate, ar fi trebuit să-i cunoști antinomia celor două trepte, viața de dinainte și coborîrea în întunericul singurătății“. Să mai vedem și altceva.

■ **Flavius Iancu OBEADĂ — Brașov.** Vom publica cîteva poezii într-un număr viitor.

■ **Valeriu OCRAIN — Ploiești.** Mai trimiteți. Am predat textul lui Grigore Ilisei.

■ **Laurențiu OPRICAN — Corcova (Mehedinți).** Încercările nu evoluează spre mai bine. Suplimentul deocamdată nu apare.

■ **Zaharia PLĂIANU — Gura Humorului.** Registrul umoristic, gen estradă are har: „Încă zîna mea-i copilă / Își îmbracă-n basme nurii / Pînă va să se mărite / Va ști tabla înmulțirii / / Un băiat frumos cînd vede / Sîngele mai violent / Bate-n marginea ființei / Ars de dor necorigent“. Atît.

■ **Aurel POP — Satu Mare.** Unde e proza ? Pentru lectură în cenaclu, luați legătura cu Constantin Pricop.

■ **Marian POPESCU — Tîrgoviște.** Neconcludent.

■ **R.M.G. — Slatina.** N-am putut descifra nici măcar semnătura.

■ **Cătălin SEREDIUC — Suceava.** Inconsecvențele persistă.

■ **Constantin SIRGHI — București.** „Puștoaico, sub care zodii mai trăiești ? / În clipele ce rătăcești / la cine oare te gîndești ? / Aș vrea acum să mă citești“. Vă facem pe plac, numai persoana să fie pe recepție.

■ **Sergiu SOMEȘAN — Codlea (Brașov).** Tonul nonșalant, colocvial nu e și firesc. Bravura personajului e și ea stridentă, totul se aranjează minunat de la început pînă la sfîrșit. Aveți ușurința frazării și a conturării, din cîteva linii, a unor situații. Sînt atuuri importante. Valorificați-le, acceptînd o miză mai mare.

■ **Dan STARCU — București.** Neconvingător.

■ **Rodica STECZ — Tîrgu Lăpuș (Maramureș).** O singură poezie nu-i de ajuns. Din păcate, nu vă pot da informațiile pe care mi le cereți, problema mă depășește.

■ **Sorin VIDAN — Drobeta T. Severin.** Scăpări de genul“ clopotele milei / au sfîșiat răbdarea duhnitoare / a / nimicului“ sînt inacceptabile în cazul d-tale.

■ **Max VLĂDESCU — Bîrlad.** Nu sînt încă edificat. Oricum, **Emil Botta** nu e rea.

■ **Mihaela VOICU — Constanța.** Situația excepțională din **Premiera** se cere relatată fără sentimentalisme și cu deplină acuratețe stilistică. Ceea ce nu s-a întîmplat.

D. D.

prezențe la „junimea“

spirale

...nici o potecă
nici o cădere
cu bulgări de var
numai o-ntindere
largă
nimeni
pe spinări călătoare
drumuri nu cîntă
colțuroasă
e doar o plecare
de tinere valuri
și restul luminii
în jur
spirale se-nchid
radiar
proslăvesc în cuibare
solare
țipă ființa
în germene.

M. STRĂJER-NETEA

* * *

totdeauna ajung
la această barieră ;
o simt de-a latul pieptului —
rece,
fără identitate
totdeauna ajung aici...
minunîndu-mă
fac abstracție de existența ei
din cremene
aprind focul,
tai mielul zilelor mele,
tai taurul întunericului meu,
mă despoi și urc
pe altarul limitelor
spre ardere de sine

* * *

îți faci casă în casă
un geam dînd spre alt geam,
o ușă dînd spre o altă ușă —
intri în casă
și dai peste o altă casă,
bați la ușă
și dai peste o altă ușă ;
fiecare cu casa lui
dincolo de casa lui,
fiecare cu ușa lui
dincolo de ușa lui,
fiecare cu geamul lui,
dincolo de geamul lui,
fiecare cu el
dincolo de el

Nicolae PANDELAȘ

umbre

Lumini vagabondînd, maree a
suprafețelor,
Bate vîntul sau latră un cîine.
Cum cad secundele —
Consoane de fier,
Ne adunăm umbrele
Pînă la cer.

tu răsfrîntă în apă

Tu răsfrîntă în apă, tulburînd nisipul,
Sau tu ascunsă după o cicatrice a
orizontului.
Prezență-absență, prezență-absență
Mereu lovindu-mă de aceste limite
Fără altă posibilitate de orientare
decît
Bătaia inimii tale arătîndu-mi nordul
Din kilometru în kilometru.

Vasile TOPOR

voci tinere

despre timp

Numele meu
a pornit — cămașă de duminică —
să caute dropia
hainele ce mi-au rămas
nu mi se potrivesc
pentru că sînt pline de somn
aștept să mi se întoarcă numele —
unic veșmînt dat de părinți —
și vine
tîrînd o dropie moartă
cu ciulini și spice de secară pe frunte
arunc hainele pline de somn
dar numele meu vrea să plece
să găsească o dropie vie
să învețe cum să mă păzească
de borfașul cu mîinile albe
ci-mi dă tîrcoale în cîmpie

luciditate

Pentru că nu am știut
că lîngă mine un pas s-a rănit
am trecut pe lîngă mișcarea bătrînă

cu ochii vînătorilor în mînă
și hainele se umflau de rîs
rîdeau de trupul meu care urma să se nască
dar eu mergeam cu ochii vînătorilor în mînă
abia după ce m-am născut au auzit țipătul pasului
am dat drumul ochilor și toți au zbughit-o pe mine
hainele se tăvălesc de rîs
chicotesc pe piele
țopăind cu mîinile și picioarele din ele
o dropie se uită lung la mine
se scutură de lună peste ochii vînătorilor
și trece prin mine
și trece pentru totdeauna prin mine.

nu știau

Era o invazie în mine
de cuvintele care nu știau cine sînt
îmi străbăteau adolescența
de la o ușă la alta
doar o apă
un cocor
cometa Mine
și cîinele Veda
mușcînd
m-am ridicat în vîrful picioarelor
pe speranța apei
de a fi podea
prin țipătul cocorului
am văzut
tot ce s-a zis
înaintea căderii din ape spre cer
a rădăcinilor
și spinilor
ce-au devorat întîiul paradis
cuvintele nu știau cine sînt
nu știau
nu știau...

o lungă tăcere

Stau ploile în stive peste cuvinte
amorțesc inele și cuvinte sub ploi nemișcate
nunțile nu-și mai deschid porțile
jumătățile inelului nu se mai lipsesc într-un semn
cuvintele încearcă să strige
dar glasul li se întoarce în gîtlej și le sufocă
ploile dor mai tare
decît agonia unui vapor scufundat
se păstrează o lungă tăcere
ca în fața Ofeliei
ce nu înțelege
că e doar un trup înecat

impersonali

Dacă vrem să ne încălzim
putem întinde mîinile
deasupra focului din Alexandria
dar căldura va fi la fel de impersonală
ca și gheața din coada cometei
și ne vom afla cu mîinile mai reci decît au fost
și nu vom mai putea rescrie biblioteca

Ofelia APETROAEI

premiul

revistei „convorbiri literare“

la ediția a 18-a a concursului național de poezie

nicolae labiș

Suceava, 1986

sub umărul ploilor îngreunate

în octombrie cînd furtunile scot nisipul din ochii
zeilor
simt o rădăcină de plop cum îmi dă tîrcoale
cum îmi deschide încet ferestrele și-mi pîndește
colțul de inimă sfîșiat de ultima ursitoare

atunci sub umărul ploilor îngreunate
cuvîntul mi se preface-n stană de grîu
numai primele suspine cînd se lasă seara
mai plutesc profetice pe rîu

și din atîtea cîte-mi înfierează mersul
iubesc doar părul tău în pecete bătut
iar rădăcina plopului ascuns sub sînii tăi
țipă nașterea lui Menumorut.

și-am să trec

și-am să trec tăcut odată
peste roua din păduri
paj sărac cu chip de fată
'n ale verdelui arsuri

și-am să-mi dorm un somn cu vise
în care tu mereu revii
printre cărți și paraclise
izgonită din cîmpii

și-am să te descopăr iară
deznădăjduit de parcă
trupul tău cu must de pară
m-ar îngenunchea pe-o arcă

ajutor cerînd aiurea —
noi — perechea de blestem
hohotind sub noi pădurea
va muri fără să vrem

țăranii

din oasele fiecăruia se poate ridica o casă
și dîmbul pe care stă e spinarea încovoiată
de seceră și de sapă

țăranii nu știu
nu au aflat pînă acum
că nu semințele încolțesc nu ele dau marile recolte
ci sudoarea —
neliniștea pentru destinul rotitor al pîinii

de-abia în noapte ajunși
adorm —
oboseala lor e ca o înflorire a liliacului

iubire

înger înșeuat și jarul nestins din vetre
la rang de bici

cele trei ursitoare legate cu-o funie de trifoi
peste brîu lăsîndu-și inspirația amanet
pentru-o sanie scumpă cu zurgălăi
de diamant

goliciunea lucrurilor mai însemnată
decît a noastră

viscolire cu tot ce e sfînt
și obrazu' înginat cu aureole
iubirea aproapelui
forma definitivă a somnului
a patului nupțial

nimic nu mai pozează drept
nici-o aripă căzută nu răspunde
nu se învredniceste nimeni de ea

Emilian MIREA

ARTHUR RIMBAUD

Împlinirea în acest an a unui veac de la apariția **Iluminărilor** lui Rimbaud (în revista **La Vogue**) a reactivat în întreaga lume un interes neumbrit pentru solaritatea unei atît de întemeietoare expresii a modernității, cristalizată în versuri sau în poemul în proză, și încheiată fulgerător, înainte ca autorul ei să fi împlinit 20 de ani. Unei călătorii în cuvînt a vieții care este vis îi urmează jurămîntul visului poetic al unei vieți de călătorii care se ține de cuvînt, între Anglia, Belgia, Germania, Elveția, Italia, Ardeni, Olanda, Egipt, Cipru, Aden, pînă la stingerea de tot din Marsilia, cînd anii sînt 37.

În legătură cu această a doua enigmatică anulare de sine, o emoție și o contaminare de verbul net rimbaldian recomandă evocării un de asemenea în proză și tensionat poem, de René Char :

ai făcut bine că ai plecat... arthur rimbaud

Ai făcut bine că ai plecat, Arthur Rimbaud ! Cei optsprezece ani ai tăi refractari la prietenie, la zumzetul de albină stearpă al familiei tale ardeneze, cam nebună, ai făcut bine să-i risipești în vîntul de larguri, să-i arunci sub cuțitul precocei lor ghilotine. Și-a avut rostul să părăsești bulevardul leneșilor, cafenelele estropiaților lirici, pentru infernul fiarelor, pentru negoțul de șiretlicuri și binețile celor umili.

Acest impuls absurd al trupului și al sufletului, acest obuz ce-și atinge ținta făcînd-o să explodeze e, chiar așa, viața unui om ! Nu poți, ieșind din copilărie, la infinit să-ți sugrumi aproapele. Dacă vulcanii nu-și prea schimbă locul, lava străbate marele vid al lumii și îi aduce virtuți care îi cîntă în răni.

Ai făcut bine că ai plecat, Arthur Rimbaud ! Sîntem cîțiva care credem fără dovezi fericirea cu tine posibilă.

Însă cauza pentru care e jertfită parcă senin orice normalitate, fără a-și ascunde irizările tragicul, o ilustrează mai bine, o numește mai fidel „opera", puținele risipiri de geniu, indiferente, în caiete transcrise sau găsite ulterior, după ani sau decenii. Se aleg în acest sens patru texte din cele mai „tîrzii", toate dintr-un era pe cînd nu s-a văzut, și de o turburătoare sustragere dinților vremii, de o proaspătă contemporaneitate.

A. R.

din ultimele versuri: 1872

Ce-s pentru noi, oh inimi, ăst sînge bălți la rînd
Și-ăst jar, și mii omoruri, și țipăt, să-nvenine,
De ură, suspinări de infernuri, răsturnînd
Tot ce e ordine ; și ăst crivăț prin ruine ;

Și încă răzbunarea ? Nimic !... Ba da, deplină
Înceapă ! Fabricanți, prinți, senatori : la mezat !
Putere, Drept, Istorie : jos cu voi ! Ne-a fost dat.
Sîngele ! sînge ! flama de aur, grea lumină !

Războiului, terorii și răzbunării — toate,
Spirite-al meu ! Să-ntoarcem prin rană : Ah ! treceți,
Republici ale lumii ! Și împărați, armate.
Coloni, popoare, ajunge ? Cine, și cu ce preț,

Să-ațîțe-nvîrtejirea de foc în sumbre jocuri,
Decît doar noi și cei socotiți de noi ca frați ?
Amici de vise, asta ne va plăcea, aflați !
Nu ne mai dăm obolul, o valuri mari de focuri !

Asie, Europă, Americă, pieriți.
Al răzbunării noastre mars totu-a-nvăluit,
Cetăți și cîmpuri ! — Vom fi necruțător zdrobiți !
Vulcanii-n cer sări-vor ! Și-Oceanul zguduit...

Amici, oh ! — Inimă, negreșit ei, da, frați sînt :
De-am merge, negri necunoscuți ! Pornim pornește !
Cum tremur ! Peste mine, imens, vechiul pămînt
E tot mai mult al nostru. Pămînt, ce se topește.
(Dar nu-i nimic : aici sînt ; voi fi mereu aici).

dialogul literaturilor

fraze

Cînd lumea va fi redusă la un singur crîng negru pentru cei patru ochi ai noștri înfiorați, — la un țărm pentru doi copii credincioși, — la o casă muzicală pentru clara-ne simpatie, — te voi găsi.

Chiar dacă n-ar fi aici jos decît un singur moșneag, calm și frumos, înconjurat de un „lux nemaipomenit", — și îți sînt la genunchi.

Să-ți fi împlinit toate amintirile, — să fiu cea care știe să te lege, —te voi gîntui.

✦

Cînd sîntem prea-puternici, — cine cedează ? prea-veseli, — cine se face de rîs ? Cînd sîntem prea-răi, — ce s-ar alege de noi ?

Gătiți-vă, dansați, rîdeți. — Nu voi putea nicicînd trimite Dragostea pe ferastră.

✦

Cerșetoare, surata mea, copil monstru ! cum toate îți sînt totuna, nenorocirile astea și uneltirile astea, și-ncurcăturile mele. Te lipsește de noi cu glasul tău nesuferit, glasu-ți ! unic măgulitor acestei josnice disperări.

✦

O dimineață-norată, în iulie. Un gust de cenușă zboară prin aer : — o mireasmă de lemn asudînd în vatră — florile la topit, — jefuirea promenadelor, — bura canalelor prin cîmpuri, — de ce nu de-acum jucăriile și tămîia ?

✦

Am întins funii din clopotniță în clopotniță, ghirlande din fereastră-n fereastră ; lanțuri de aur din stea în stea, și dansez.

✦

Înaltul eleșteu fumegă ne-ntrerupt. Ce vrăjitoare s-o-nălța pe asfințitul alb ? Ce înfrunziri violete stau să descindă !

✦

Pe cînd fondurile publice se scurg în serbări frățești, zvon dă un clopot de foc vioriu prin nori.

✦

Stîrnind un gust plăcut de cerneală chinezească, o neagră pulbere plouă liniștit peste veghea mea. — Micșorez luminile lustrei, mă arunc pe pat, și, întors către umbră, vă văd, fetele mele ! reginele mele !

mișcare

Mișcarea-n zigzag pe mal a căderilor fluviului,
Genunea la etanbou,
Iuțeala rampei,
Enorma pasadă a curentului
Duc prin luminile neauzite
Și noutatea chimică
Pe călătorii inconjurați de trombele văii
Și ale stromului.

Sînt cuceritorii lumii
Căutînd bogăția chimică personală ;
Sport și confort îi însoțesc ;
Ei aduc educația
Raselor, claselor, și-animalelor, pe acest vas ;
Repaos și amețeală
În lumina diluviană,
În teribile seri de studiu.
Căci din vorbitul printre aparate, sînge, flori, foc,
bijuterii,
Din socotelile fluturate pe puntea fugară,
Se vede — rostogolindu-se ca un dig dincolo de calea
hidraulică motrice,
Monstruos, luminîndu-se fără sfîrșit — stocul lor de studii
Ei izgoniți în extazul armonic
Și-n eroismul descoperirii.

În accidentele atmosferice din cele mai neașteptate,
O pereche de tineri se izolează pe arcă,
— Oare străvechea sălbăticie care se iartă ? —
Și cîntă și se postează.

Prezentare și traducere
AUREL RAU

vîrstă de aur

Una dintre voci
Pururi îngerească,
— Este-a mea —, încearcă
Să se deslușească :

Orișice-ntrebare
Naște încă-o mie,
Iar din îmbătare
Treci la nebunie.

Uite drumul, roată,
Blînd și vesel ce-i !
Undă e și floarea
Și ești printre-ai tăi !

Și-apoi cîntă. O,
Vesel și ușor
Și-l cuprinzi cu ochiul...
— Cînt și eu-n sobor, —

Recunoaște drumul,
Blînd și vesel ce-i !
Undă-i și grădina
Și ești printre-ai tăi !...

Și apoi o voce
— Ah ! ce îngerească !
Este-a mea, — purcede
Să se deslușească ;

Și pe loc vă cîntă
Soră-n corul fin :
Pe-un ton cam nemțesc
Dar cu foc și plin :

Cît de rea e lumea ;
Asta te uimește ?
Sumbrul nenoroc
Uită-l — și trăiește !

O, castel de soare !
Clară ți-i trăirea !
Din ce ev ești oare
Voevodală fire-a
Fratelui mai mare ?

Cînt și eu, surate !
Și cu voi mi-amestic
Glasu-mi nedomestic.
Dăruiți-mi fruntea
Cu slăvi preacurate !...

cîntec din cel mai înalt turn

Leneșă junețe
Roabă orișicui,
Din delicatețe
Viața mi-o pierdui.
Vină, infinit
Timpul de iubit!

Lasă, mi-am fost spus,
Nu te arăta
Și nu aștepta
Cele mai de sus
Bucurii. Rămîi
Domn al liniștii.

Răbdai ca un cer
Că-am uitat de-apururi

Temeri și dureri
S-au dus spre azururi.
Și o sete rea
Vinele-nnegrea.

La fel pătimește
Dacă-o uiți, — cîmpia.
Neghina-nflorește
Crește și tămîia.
Mii de muști murdare
Spurcă orice floare.

Ah, cît văduvi
Inima, sărmana,
Avînd doar icoana
Veșniciei Marii !
Preacuratei, cine
Azi stă să se-nchine ?

Leneșă junețe,
Roabă orișicui,
Prin delicatețe
Viața mi-o pierdui
Vină, infinit,
Vremea de iubit !

eternitatea

Iat-o regăsită.
Cine ? — Veșnicia.
Este marea, vie,
Soarelui nuntită.

Suflete de strajă
Să-nchinăm șoptit
Nopții fără vrajă,
Zilei în zenit.

Din elan numeric
Din comuna cupă,
Te desprinzi feeric
Și-ți iei zborul după...

Ruguri de mătase,
Doar din voi, mirată,
Datoria sue,
Fără-a spune : gata !

Colo nu-i nădejde
Și nici rugi. Măsura
În știință rabd-o.
Sigură-i tortura.

Iată-i regăsită.
Cine ? — Veșnicia.
Este marea vie
Soarelui nuntită.

Traducere de
George POPA

GUSTAVO ADOLFO BECQUER — 150 ani de la naștere

Viața acestui poet, — pe cît de scurtă (moartea la numai **34 ani**, de ftizie, — una din cele trei emblematice maladii ale zvăpăiatului veac 19), pe atît de copios bîntuită de tarele precarităților materiale, la care se adaugă, ca un făcut, — colac peste pupăză, — secvențele cîtorva iubiri neîmpărtășite, intens îndurate, — ilustrează, prin întîmplările ei, povestea **boemei literare**.

Se naște la Sevilla, în 1836, odraslă a unui pictor tare nevoiaș. La 10 ani, rămîne orfan. La alți 18, împunge fuga spre Madrid, unde, hoinărește picaresc, **dolce far'niente**. În răstimpuri, ca să-și înnoade zilele, ocupă slujbe, care mai de care mai înjositoare și mai mărunte. Face și gazetărie. Ba, chiar, traduce sporadic, din marea lirică franceză, portugheză, germană. Andaluz, deci. Adică, — și nu-i deloc puțin lucru asta, — congener al lui Gongora, al lui Manuel de Falla, al lui Lorca. Dintr-odată, gîndul îți zboară la Spania Meridională, cu minunățiile ei : la **„malaguena"**, — melancolia melodică, numai ea în stare să descînte acea „problemă cosmică", — vinul de Malaga, — cum zicea Ortega Y Gasset ; la oglinzile, spadele și cizmele de Córdoba ; la faimoasele **„corridas"** și, la tot atît de faimoasele trepidări de picior care-s dansurile **„flamengo"**, cu volutele lor ceremoniale, **„veronicas"**. Cu toatele străbătute ființal de acel **duh al locului** : **„el delirio de blancas y de purpuras"**, delirul crinilor și al trandafirilor sau, zborul avîntat al stolurilor de porumbei albi peste nemărginirea acoperișurilor caselor cu olane roșii.

Regăsim vraja acestui colț de lume în poesia sa. Căci, tot ceea ce a rămas scris de la el e **poesie simfonică**. N-a stat locului o clipă. Cred, că medita mergînd, în dulce reverie. Rătăcește mesianic, **vademecum**, — (cum trebuie s-o fi făcut, în răsăritul **României**, Eminescu, Russo, Odobescu) prin cătunele și burgurile Vechii Spanii, oglindindu-se, fermecat, în ancestralitatea etnosului iberic. Cu un nestăvilit avînt, scrie acum, înfrigurat, — pe urmele lui Gaspar Melchor de Jovellanos, — frînturi dintr-o proiectată epopee sociogenetică a poporului său : **„Leyendas"** (Legende), **El Mundo de las ánimas** (Lumea sufletelor), **Maese Perez, el organista** (Magistrul Perez, muzicantul) și, acea curioasă introspectare, în vîrful picioarelor, **Cartas de mi celda** (Epistole din chilia mea).

Dar, întreaga măsură a măreției geniului său poetic o aflăm în cele cîteva sute de **Rimas** (din care am tradus noi, cu echivalentul **Rune**, se va înțelege de ce). Tristețea, care transpare din ele, este una firesc lămuritoare din transfigurarea suav-muzical temperată, somptuos — delicată, a periplului propriului său **„curriculum vitae"**). O catalitică influență electivă, livrescă, de bună seamă, dinspre E. T. A. Hoffmann, Heinrich Heine, și, întrucîtva Arthur Schopenhauer, — cum au întrezărit-o unii dintre comentatori.

runa XIII

Albaștri-s ochii tăi, și când surâzi,
a lor gingașă înluminare umedă
aminte îmi aduce de-a zorilor îngân,
în care valurile mării se alintă.

Albaștri-s ochii tăi, și tu când plângi,
a lor înlăcrimare cu gândul mă trimite
la scânteierea boabelor de rouă tresăltând
pe-a violetelor îngerești zulufi.

Albaștri-s ochii tăi, și-n zarea lor adâncă,
un gând răzleț străluce și galeș mă îmbie !
Dar, vai ! Ce repede-i părelmic doar ! Pierdută-n
veci, o stea-n abis, tânguitor îmi zice : „adio" !

runa XXXIX

Ce tot mi-am zis ? A, da ! că-i nestatornică,
zănatecă, frivolă și plină de capricii !
Că sentimentele-i, în sufletu-i, sunt doar
ca roua-n zori, căzută pe nisipuri !

Prea bine știu că-n inima-i colcăie
un viespar de vipere !, că nici c'un clinchet
în lăuntru-i iubirea nu adastă, că-i rece,
ca un sloi de ghiață, că-i o statuie vie !
Dar, vai mie !, e groaznic de frumoasă !

runa LIII

Se vor întoarce triste rândunele
iar cuiburi să-nfiripe în balconul tău.
Și c-altădată, cu aripile-n ferestre,
te vor chema din nou.

Acele însă care, în zboruri contenite,
vrăjite te priveau, mirate de norocul meu, —
acele care, numele noastre le gângureau zorite,
vai !, ele nu vor mai veni, eheu !

Pe ziduri cățărate, se vor întoarce-n noapte,
din umbrele grădinii ghirlande de zorele.
Și c-altădată, splendoarea florilor șirag
ți-or face, prea plecate, temenele.

Dar, vai ! înmărmurimea boabelor de rouă
în care chipul tău se oglindea ,tremurător,
acele lacrimi ale zorilor pe geana lumii rostogolite,
vai !, — ele nu vor mai veni să-ți spună tângul lor !

Dulci șoapte de amor se vor prelinge,
fierbinIți, pe gâtul tău pe gura ta :
Le vei surâde, din toată inima, trezită-atunce,
din plânsu-n care dormita !

Năuc și'nmărmurit și în genunchi, vreun paj
picioarele-ți va spăla. Dar, nimeni, niciodată,
vai !, pierdut și tandru, nu te va iubi așa
cum eu, nătângul, te-am iubit cândva !

runa LXVIII

Nu mai știu ce-am visat
astă noapte
trist, tare trist, trebuie să-mi fi fost
visul căci, mâhnirea-mi e-acum fără margini !

Brusc, m-am ridicat în picioare ;
jilavă, de lacrimi plină, mi-i perna
Și, întâiași dată-n viață am simțit c-uimire,
cum sufletul dulce mi-l cotrăbuie durerea !

Trist, tare trist, fostu-mi-a visul !
Visul care, în frânghia lacrimilor mă înlănțuie !
Dar, din tristețe știu că răsare soarele speranței
și lacrimile toate, pe toate mi le urcă !

Prezentare și traducere de
Daniel LASCU

Redacția : Iași, str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 ● Administrația : București, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacție :
Redactor șef : Corneliu Sturzu
Secretar responsabil de redacție : HORIA ZILIERU
Andi Andrieș, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

● Prețul unui exemplar : lei 5.
Abonamente : 6 luni, 30 lei ; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin ILEXIM — departamentul export-import presă, București, str. 13 Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136—137, telex 23226.

54737 I. P. Iași, cd. 1023